

גַּל עֵינֵי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ

נִפְלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

כל בן שואל את השאלה שלו בסגנון אחר,
והאב בהגדה עונה לבנו באופן אישי בהתאם להבנה שלו,
בהתאם לנשמה שלו, בהתאם למקום הרוחני שלו.

[מתוך השיעור 'סדר בכל העולמות']

צוֹ-פֶסַח-שְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח תשפ"א

צוֹיִפְסַח־שְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח ה'תשפ"א

45 **"תורת החטאת"**
נועם אלימלך
עבודת הקרבנות של הצדיק

47 **לשון צו**
זהב שלמה
צוותא במצוות, זריזות במתינות
וחסרון כיס בקרבן

50 **הניגון החסידי**
ניגון מספר 479
ניגון מ"ג טבת תשפ"א

51 **הסיפור החסידי**
סיפור לליל הסדר
למה צחק הבעל שם טוב?

53 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
איך ללמד במוסד לא חסידי
ואסטרולוגיה

54 **פֶּסַח וְאֵלֶּיךָ
אַרְבַּע קִשּׁוּיֹת קִיּוּמִיּוֹת
רְדִי יִלְמַד אֹתֵנּוּ מֶהֱן בְּאֻמַּת
אַרְבַּע הַקִּשּׁוּיֹת**

04 **את פתח לו**
נקודה מעובדת
שאלות ארבעת הבנים –
מפתח לסדר נפשי ועולמי חדש

05 **סדר בכל העולמות**
התוועדות ח' ניסן
ליל הסדר לפי סדר ההשתלשלות
ותיקון 70 אומות

14 **"ראש חדשים"**
התוועדות ז"ך אדר (ח"ב)
ההתחדשות של חדש ניסן שלמעלה
מהמצמוצם הראשון והכלים להכיל אותה

20 **רבי אהרן הגדול מקרלין**
פרצוף סיפורים
על דרכו בקדש של רבי אהרן הגדול
מקרלין – 'יד ימינו' של הרב המגיד

34 **בדיקה, בעור ובטול חמץ**
פנימיות ההלכה
מצוות בדיקה, בעור ובטול חמץ
בהלכה ובפנימיות

41 **פסח מצה ומרור**
מאמר מעובד מתוך התוועדות ו ניסן
תשע"ח
שלש עבודות הפסח
בסוד משיח גאולה וגולה

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | **עיצוב:** דעה צל | **אביחיל** | **מערכת:** הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי
בשיתוף עמותת ואביטה

הקדמת המערכת

שבת שלום וחג פסח כשר ושמח לכל קוראי נפלאות. לפניכם **גליון מורחב** שילווה אתכם ואותנו **משבת הגדולצו, דרך ליל הסדר ועד לשביעי של פסח**, מלא בכל טוב, שיעורים מלאים בהשכלה ועבודה, סיפורי צדיקים ועוד, **שיעשו לכם 'סדר' בחג הבעל"ט.**

מה בגליון?

קשה לסקור **גליון עמוס ומלא** שכזה, ובכל זאת, פטור בלא כלום אי אפשר. את **השיעור הראשון** לא תרצו להחמיץ – שיעור טרי מתחילת השבוע, שיתן לכם **מבט קוסמי על ליל הסדר**, אבל גם **יפקח את העינים לראות את הילדים שלכם בצורה אחרת**. לקינוח, מסביר הרב איך בשלחן הסדר מממשים גם את **המהפכה הרביעית** [לימוד תורה לאומות העולם] עד לקיום **היעוד של "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד"**. את **פרצוף הסיפורים על רבי אהרן הגדול מקרלין** כדאי לשמור ליום **ההילולא** שחל בחול המועד, **י"ט ניסן**. ובשבת, חוץ מעניני הפרשה וההכנות לסדר, תוכלו **לעיין במהות הפנימית של השבת החמץ** – דווקא מהצד העיוני-הלכתי במאמר **'בדיקה, בעור ובטול חמץ'**. כתמיד, בין עמודי הגליון תוכלו למצוא **פנינים בדמות ווארטים קצרים עמוקים וקולעים**, כשהשבוע, איך לא, הם יעסקו בעניינו של יום – **חג הפסח וההגדה**.

אמנם את בעור חמץ נקיים השנה כבר בי"ג ניסן, אבל את הבטול נאמר בשבת, כך נוכל לנגן בצפרא דשבתא עם כל המשפחה את **הניגון הנפלא "כל חמירא וחמיעא"**. **רוצים להיזכר בניגון? כנסו לאחד מהקישורים הבאים:**

http://www.pnimi.org.il/images/mp3/392_N.mp3

<https://youtu.be/1QI7eZ-MTro>

שבת שלום ומבורך וחג פסח כשר ושמח לכל בית ישראל,

המערכת

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

"את פתח לו"

לעולם היצירה – מקומו של ה'בינוני', השרוי תמיד במלחמת היצרים, בין יצרו הטוב ליצרו הרע. אדמו"ר הזקן אומר שמדת הבינוני "היא מדת כל אדם", ואם כן במובן מסוים כל אחד מאתנו הוא הבן שאינו יודע לשאול. מי שמנסה 'ללכת בין הטפות' במלחמת היצר עלול להגיע לקפאון – הוא מכיר במגבלות שכלו ולא 'מרשה לעצמו' לשאול שאלות שכליות (תוך חשש סמוי שהבנה חדשה תדרוש ממנו גם מחויבות חדשה) ולאידך חושד שכל בקשותיו אינן אלא ביטוי ליצרו הרע (כשבתוך-תוכו גם אינו יודע מה הוא רוצה באמת). בדורנו הבינוני הוא גם הבעל-תשובה, שאינו יודע כלל מה לשאול – הוא רוצה להתקרב, אך אינו יודע מה חסר לו, מה עליו לבקש, ועל מה עליו לבקש מחילה ותיקון. ביחס לבן הזה נאמר "את פתח לו": קשיחות הלב, האדישות או הבלבול שגורמים להעדר השאלות 'תוקעות' את הבן במקומו. כל יציאת מצרים תלויה במהלך של שאלה ותשובה – עדיפה אפילו שאלתו המתריסה של הבן הרשע, שתוביל בסופו של דבר לתהליך של תשובה, מאשר העדר כל שאלה. לכן, על האב לפתוח את הבן, לעורר בו את העניין והפתיחות לשאול שאלות, ורק כשיצליח לעורר אותו לשאול – עליו לענות בהתאם לשאלה.

בקטן, "אחד חכם, אחד רשע, אחד תם ואחד שאינו יודע לשאול" (ארבעה בנים שכולם שורים ל"הוי' אחד") כלולים בכל בן (בגימטריא ד פעמים אחד), כל אחד מאתנו. בגדול, ארבעת הבנים משקפים את כל האנושות – מחכמי ותמימי ישראל ועד לרשעי ואדישי אומות העולם. בשאלות ובתשובות של ליל הסדר אנו עושים 'סדר עולמי' בנפשנו ובעולם כולו.

בקיום מצות "והגדת לבנך" על האב 'להלוך כנגד רוחו' של כל אחד מבניו – "כנגד ארבעה בנים דברה תורה", כאשר כל בן שואל את שאלתו בסגנון אחר, מתוך מקום נפשי שונה. ועוד, שאלה מובנה בלשון הקדש לא רק קושיא או בירור שבשכל, אלא גם בקשה ותביעה רגשית אותן מבטא הבן בשאלותיו – "נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי". על האב 'לקלוט' כל אחד מהבנים, להבין את שאלתו שבשכל וגם את הבקשה הנפשית שמסתתרת בתוכה, ולענות לו בהתאם. הבן החכם שואל שאלות מופשטות ולמדניות, כשתחתיהן מסתתרת הדאגה מאיום המציאות הגשמית, כמו גם בקשה לכוון אותו ליציאה מעולמו המופשט והרוחני לפעולת תיקון העולמות התחתונים. הבן התם מביע תמיהה הכללית, מתחתיה מסתתרת בקשה להדרכה ישירה ופשוטה המתאימה למקומו שלו ולפשר בעולם שכולו חדש עבורו. הבן הרשע מקשה-מתריס "מה העבודה הזאת לכם", כשמחתת מסתתרים שאיפתו להכרה במציאותו הפרטית, ברובד הגלוי, וברובד עמוק יותר, דווקא הצורך שלו בשייכות ובקשת 'סולם' ליציאה מעולמו הנפרד, האגוצנטרי והמסוכסך ולחיבור לכלל ישראל ולשרשו העליון. אך מהו ענינו של הבן שאינו יודע לשאול?

לפי האריז"ל הבן שאינו יודע לשאול שייך

שיעור

כנגד ארבעה בנים

סדר בכל העולמות

קיצור מהלך השיעור

בהתוועדות ח' ניסן הסביר הרב כיצד בליל הסדר מתחדש בעצם כל **סדר ההשתלשלות** – דבר הבא לידי ביטוי ב**סדר העבודה** שלנו בלילה הקדוש הזה. חלקה הראשון של ההתוועדות הוקדש להתבוננות ה'פשוטה' יותר, כיצד מקבילים **ארבעת הבנים** שבסדר ל**ארבעת העולמות** אצילות-בריאה-יצירה-עשיה, כאשר **האבא** עורך-הסדר מכון כנגד **אדם-קדמון**, ממנו יוצאים ארבעת העולמות. **פרק א** מסביר בצורה פשוטה מהם ארבעת העולמות וכיצד מקבילים אליהם ארבעת הבנים, תוך **העמקה בשאלות** שלהם. **פרק ב** נותן מובן נוסף לסדר ה'עולמי' – השפעה על **כל האנושות**. לאור דברי רבי נחמן מברסלב כי ארבעת הבנים הם בעצם בניו ונכדיו **של אברהם אבינו** – יצחק-יעקב-ישמעאל-עשו – מוסבר כיצד עתיד אברהם אבינו **לתקן** גם את הנצרות והאיסלם, עשו וישמעאל בהם מתכללות **כל שבעים אומות** העולם. בסיומו של הפרק מוצג הרב, באופן מפתיע, את ישמעאל ועשו ל**שבעת הרועים** של עם ישראל ומגלה כי דווקא כך מתקיים היעוד של "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" – "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד". נציין כי לשיעור היו שני חלקים נוספים, מורכבים הרבה יותר – סדר השתלשלות הורחב מחמש המדרגות של א"ק אבי"ע ל**עשר מדרגות**, כנגד עשר ספירות, ובהמשך אף ל**22 מדרגות**, כנגד אותיות האלף-בית. בעבר כבר לימד הרב כיצד מכוונים 22 'רכיבים' של ליל הסדר לכל סדר ההשתלשלות ולכל העולמות, ובשיעור הנוכחי חידש הרב מהלך אחר בענין, כאשר כל 22 המדרגות 'חזרו' לתוך ארבעת העולמות. לאורכם ומורכבותם של החלקים הללו, ולקוצר הזמן של ערבי פסחים, הם לא נדפסו בחוברת זו – ואי"ה הם יפורסמו בהמשך.

א. ארבעה בנים כנגד ארבעה עולמות הכנה לגאולה

שבוע נחוגג אי"ה את חג הפסח, חג הגאולה, "זמן חרותנו" – הזמן בו יצאנו ממצרים. בפסח יוצאים מכל המיצרים, האישיים

ערב טוב לכולם. היום ח' ניסן. בדיוק בעוד

לא נכללות ב־15 הצעדים, וכאשר מוסיפים אותן יש כבר 19 מדרגות, ויש עוד שלש מדרגות (כוס של אליהו, הפזמונים שאחרי ההגדה ואמירת שיר השירים) שמביאות אותנו ל־22. בקבלה וחסידות מוסבר שכל צעד בבריאה מכון כנגד אחת מאותיות האלף-בית. בהגדה המודפסת של גל עיני יש בסוף ההגדה^א תרשים של 22 אותיות האלף-בית כנגד הצעדים השונים של הסדר, בהקבלה לכל סדר ההשתלשלות.

בפסח, בליל הסדר, כל היקום נברא מחדש. אנחנו בחדש ניסן, חדש האביב, זמן בו כל הבריאה מתחדשת – ובליל הסדר כל העולמות נבראים מחדש. זו נקודת הקדמה להתבוננות שלנו הערב.

ארבעת הבנים

נתחיל במשפט שמופיע בתחלת ההגדה: "כנגד ארבעה בנים דברה תורה" – כל בן שואל את השאלה שלו בסגנון אחר, והאבא בהגדה עונה לבן שלו באופן אישי בהתאם להבנה שלו, בהתאם לנשמה שלו, בהתאם למקום הרוחני שלו. מי הם ארבעת הבנים? לפי סדר ההגדה: הבן הראשון הוא "אחד חכם". החכם של ההגדה הוא צדיק. הבן השני הפוך ממנו – הבן הרשע, "אחד רשע".

הבן השלישי הוא "אחד תם", הבן הפשוט ('אָן חכמות', בלי חכמות).

הבן הרביעי הוא ה"ואחד שאינו יודע לשאול". בחסידות מוסבר^ב שהמלה שאלה בעברית היא גם שאלה אינטלקטואלית – יש קושיא שאני מבקש מאבי לענות עליה – אבל גם בקשה, כמו בקשת מתנה. כל ילד מבקש מאבא ואמא שלו 'תן לי את זה, תן לי את

והלאומיים. אנחנו בדרך לקראת הגאולה וצריך להתכונן אליה, ברוחניות ובגשמיות. ראוי גם לציין שח' ניסן הוא יום הודיה ושמחה מיוחד עברי ועבור הרבים שהיו עמדי, מכיון שזהו יום השחרור-הגאולה שלי לפני עשרים וחמש שנה.

היום כולם מאד עסוקים לקראת פסח – מנקים את הבית, מנקים את הלב, שיהיה נקי מחמץ, מישות, מגאווה, מאגו, מהתנשאות שלילית. עובדים במרץ כדי להיות מוכנים לאכול את המצות של הפסח שמבטאות את הבטול העצמי שלנו בפני ה' ואת הקבלת-עול מלכות שמים שלנו, שצריכה להיות בשמחה ובתענוג – תענוג שזכינו להיות יהודים, שה' נתן לנו תורה ומצוות, ושיש לנו מצוה מיוחדת כזו של אכילת מצה שבעה ימים

מיוחדת כזו של אכילת מצה שבעה ימים. נדבר על כך הערב.

ליל הסדר וסדר השתלשלות

הערב נעשה מבטיעל על כל ליל הסדר ונתבונן כיצד הלימוד הבסיסי של פסח ושל ליל הסדר הוא חזרה על כל סדר ההשתלשלות. 'סדר' בקבלה וחסידות הוא גם סדר ההשתלשלות, בו ה' ברא את העולם – מהתחלה ועד הסוף. בליל הסדר עצמו, בתחלת ההגדה של פסח, רשומים במעין שיר של חרוזים חמשה עשר הצעדים של ליל הסדר – יותר סדר-שליבים ממה שיש בשאר מצוות התורה. ארבע הכוסות

עובדים במרץ
כדי להיות מוכנים
לאכול את המצות
של הפסח
שמבטאות את
הבטול העצמי
שלנו בפני ה'
ואת הקבלת-עול
מלכות שמים
שלנו, שצריכה
להיות בשמחה
ובתענוג – תענוג
שזכינו להיות
יהודים, שה' נתן
לנו תורה ומצוות,
ושיש לנו מצוה
מיוחדת כזו של
אכילת מצה
שבעה ימים

נרשם ע"י איתאל גלעד. לא מוגה. התוועדות ח' ניסן (אנגלית). מוצאי ח' ניסן תשפ"א – הקלטה.

א נספח: סדר ההשתלשלות (עמ' 262-264).

ב בארת המים (רימנוב) א"ב; מאמר יחזקאל (קוזמיר) על פסח; שארית ישראל (ווילדינק) ליקוטים לפסח. ובכ"מ.

אנחנו בחדש ניסן,

חדש האביב, זמן בו כל הבריאה מתחדשת – ובליל הסדר כל העולמות נבראים מחדש

שצריכים לבער לפני שנכנס חג הפסח.

העולם הראשון בין שלשת העולמות התחתונים הוא עולם הבריאה – עולם שבו יש תחושה שהרגע משהו התהווה יש מאין, משהו היולי שצריך לקבל צורה כל שהיא. מתחתיו

נמצא עולם היצירה – כאן המציאות ההיולית שהיתה מקבלת צורה מסוימת, אבל הצורות הן עדיין כלליות. העולם התחתון הוא עולם העשיה, בו הנבראים הם פרטים, שיש להם עוד יותר מודעות עצמית¹. בעולם הבריאה יש רק מודעות של קיום. בעולם היצירה מרגישים את הקשר לאלקות – הצורות עדיין מרגישות את הבטול שלהן למקורן. אבל בעולם העשיה כל פרט מרגיש את עצמו קיים באופן נפרד. שם צריך מאמץ עצום כדי להתחבר מחדש למקור הרוחני.

ולסיכום²:

אצילות	אין
בריאה	יש
יצירה	כלל
עשיה	פרט

הקבלת הבנים לעולמות

כל אחד מארבעת הבנים בליל הסדר שייך לאחד מארבעת העולמות הללו. זו נקודת-המבט הראשונה דרכה ניגש להבנת הסדר. הקבלת ארבעת הבנים לארבעת העולמות מוסברת בקבלה וחסידות:

מאד ברור שעולם האצילות, העולם העליון, שהוא מציאות אלקית גמורה, בלי מודעות עצמית, מקביל לבן העליון, הבן החכם. השאלה שלו, "מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה

זה" – הוא מרגיש צורך לבקש (ילד קטן מבקש בבכי, וכמבואר בחסידות שאצל השי"ת כולנו ילדים קטנים...). יש מישהו כל כך קשוח-לב עד שאינו יודע לשאול-לבקש כלום – לא לשאול שאלה שכלית ולא לבטא צורך רגשי. זהו הבן הרביעי, עלי

כתוב "את פתח לו"³ – עליך לפתוח את לבו, אז הוא יהיה מסוגל לשאול ואתה תוכל לענות באופן מותאם לנשמתו שלו ולגלות-להאיר את חכמתו המיוחדת⁴.

ארבעה עולמות

הארז"ל מסביר⁵ שארבעת הבנים שמנויים בהגדה גם מקבילים לארבעת העולמות – אצילות-בריאה-יצירה-עשיה:

העולם הראשון הוא אצילות, העולם העליון. בעולם האצילות הכל באחדות אחת עם ה'. אחריו באים שלשה עולמות עם מודעות-עצמית, בהם יש משהו לצד האלקות – משהו שנברא, שהוא מרגיש את עצמו אני. זהו האגו, החמץ

ג' ויש לומר ש"את [לשון נקבה] פתח [לשון זכר] לו" רומז שכדי להאזין לשאלה שלא נשאלת – להקשיב כך שהילד יפתח וישאל את השאלה שלו – דרוש דווקא הכח הנקי-האמתי (שכלול באבא, המצווה על כך) ורק אחר כך צריך האבא לחזור להיות זכר-משפיע הפותח בדברים ועונה לשאלה.

ד' ראשי התיבות של "את פתח לו" הם **אפל** אך סופי התיבות "את פתח לו" עולים פעמיים **אור** (סוד "יהי אור ויהי אור") – סוד "אורות" (שני אורות, **אור אור**) מאפל אמר ויהי" (נוסח תפלת ראש השנה), דווקא "כיתרון האור מן החשך" (קהלת ב', יג), כאשר אפלת הבן שאינו יודע לשאול (השייך לעולם היצירה, כדלקמן בפנים) הופכת ל"יוצר אור". פתח הוא נקודת החכמה וכאשר מקיימים "את פתח לו" (בסוד "פתח רבי...") במאמרי זהה, כאשר מהפתיחה הנכונה נמשך כל הדרוש בנביעה אלקית) הופך הבן לחכם, שהרי הביטוי "את פתח לו" בהגדה מסתמך על לשון הפסוק "פתח פיך לאלם" (משלי לא, ח) – סופי תיבות **חכם**, סופו להיות חכם. כאשר ממשיכים ל"**אלם**" מוחיין, מקיימים בו "את [האמא, הממשיכה את מח הבינה, ה עילאה] פתח [האבא, הממשיך את מח החכמה, י] לו" (דווקא בסדר זה, כנ"ל בהערה הקודמת), הוא הופך לסוד שם **אלהים**, וד"ל.

ה' פע"ח שער חג המצות פ"ז.

¹ ענין ארבעת העולמות מבואר באריכות בסוד הוי' ליראיו ש"ב ובשיעורים בסוד ה' כ"ז (שעתיד לראות אור בע"ה).

² ראה סוד הוי' ליראיו שם עמ' קנ.

הסדר הוא מושיב את הבן הרשע ליד הבן החכם, מתוך תקווה שלבן החכם תהיה השפעה חיובית על הבן הרשע – שיחזור בתשובה. זו הסבה שהוא מנוי שני, אבל המקום האמתי שלו הוא העולם התחתון – עולם העשיה.

הבן התם (הפשוט) מקביל לעולם הבריאה – שם עדיין יש רק חומר פשוט, אין צורות מורכבות שתופסות מקום. בעולם הבריאה, "בורא חשך"³, אי אפשר עדיין לשאול שאלות מורכבות ומפורטות – ורק עצם חווית המציאות מעוררת שאלה-תמיהה "מה זאת?"⁴ (בגימטריא "אחד תם"!).

הבן שאינו יודע ואינו מסוגל נפשית לשאול שייך לעולם היצירה – הוא לא יודע לשאול שאלות שכליות ולא שאלות רגשיות, כמו שאמדנו. ב"כללים" של עולם היצירה הכל נראה חתוך וברור, כך שאין שאלות שכליות⁵, וגם אין חסרונות (שמתחילים במציאות הפרטית-הממשית), כך שאין שאלות-בקשות רגשיות. כך מסביר האריז"ל את הקבלת ארבעת העולמות:

אצילות	אחד חכם
בריאה	אחד תם
יצירה	אחד שאינו יודע לשאול
עשיה	אחד רשע

האבא של ארבעת הבנים הוא אבינו שבשמים וגם האבא שבסדר. יש אבא לארבעת הבנים, והוא המושיב כל אחד מהבנים במקומו (כנ"ל).

³ י' ישעיה מה, ז.

⁴ יג שמות יג, ד.

⁵ יד תחלת ה"מגיד" היא "כאן הבן שואל" (כאשר ארבע קושיות "מה נשתנה" מכוונות בעצמן כנגד ארבעת הבנים, כמבואר בהגדת "סודות מן הסדר") – רמז למדה הייג שהתורה נדרשת בה, "וכאן שני כתובים המכחישים זה את זה וכו'". זו הדרך לעורר את כל הבנים, ובפרט את הבן שאינו יודע לשאול – להראות להם סתירה בכתובים. הסתירה שייכת לנסתר שבתורה ומגמתה להיות "סותר על מנת לבנות" – כך בונים את הבן, שהופך בעצמו לבונה (תלמיד חכם שנקרא בנאי) וזוכה להברקות הכי חכמות כיצד ליישב את הסתירות (וכנ"ל הערה ד).

הוי' אלהינו אתכם"⁶, מעידה על הזדהות-התכללות עם המציאות האלקית, "הוי' אלהינו", אך ביחס לפרטי העבודה בשלשת העולמות התחתונים (אותם מתקנים העדות, החקים והמשפטים) הוא מתבטא 'מבחוץ', "אתכם", משום של-עצמו אין מודעות עצמית⁷.

בסדר ההגדה, מיד אחרי הבן החכם בא הבן הרשע – שצריך להקביל לעולם הכי תחתון, כמו שהבן החכם מקביל לעולם הכי עליון. הרשע לא אמור להקביל לעולם השני, עולם הבריאה, אלא לעולם הרביעי, עולם העשיה, בו כל נברא מרגיש את עצמו נפרד לגמרי (לכן הבן הרשע מוציא את עצמו מן הכלל בשאלת "מה העבדה הזאת לכם"). למה הוא נמנה שני, ולא רביעי? יש ווארט מפורסם בחסידות⁸, שכאשר האבא מסדר את שלחן

כל ילד מבקש מאבא ואמא שלו 'תן לי את זה, תן לי את זה' – הוא מרגיש צורך לבקש. יש מישהו כל כך קשוח-לב עד שאינו יודע לשאול-לבקש כלום – לא לשאול שאלה שכלית ולא לבטא צורך רגשי

ח דברים ו, כ.

⁶ והשווה לדברי הרבי במאמר "והיה כי ישאלך בנך" תשל"ח, שהבן שואל מנקודת המבט של 'לפני מתן תורה' על המצוות שלאחר מתן תורה, ועל אף ואכמ"ל. אכן, הבן החכם אינו שואל את שלשת הבנים ש'מתחתיו', אלא את אביו שמעליו (כדלקמן). אך באמת יש לבן החכם, שכנגד האצילות הפרטית, שרש באצילות הכללית שלפני הצמצום (גם לפני אביו, סוד א"ק, כדלקמן בפנים) – הדור החדש שואף ל"תורה חדשה" ומקשה על הדור הקודם שלאחר מתן תורה. דווקא בכך מקיים הבן החכם "בן חכם ישמח אב" (כדלקמן בפנים) – כשהוא מראה חכמה-פקחות יתרה גם ביחס לאביו.

⁷ שמות יב, כו. הבן החכם אומר "אתכם" מנקודת ההשקפה הנבדלת של האצילות ביחס לעולמות התחתונים ביו"ע (שבסופו של דבר מצטרפת אליהם והופכת ל"אתכם") והבן הרשע אומר "לכם" מנקודת הנפרדות של עולם העשיה ביחס לעולמות שמעליו (סוד "אף עשיתיו", "אף" הפסיק הענין, כנזכר לקמן בפנים).

⁸ יא לקו"ש ח"א חג הפסח סעף ט.

"בין כך ובין כך קרויים בנים"

יש מחלוקת מפורסמת בגמרא^{טו} האם כל נשמות ישראל – טובים או רעים, לא משנה מצבם הרוחני – נקראים בנים של ה', או שרק כאשר עושים את רצון ה' נקראים בנים וכאשר לא עושים את רצון ה' כראוי נקראים עבדים. רבי מאיר אומר ש"בין כך ובין כך קרויים בנים" – נשמות

ישראל, לא משנה מה מצבן, אפילו הרשעים, נקראות בנים. ההלכה^{טז} היא כרבי מאיר, שבכל המקרים נשמות ישראל הן בנים של ה'.

ארבעת הבנים בהגדה הם מקור מובהק לדעת רבי מאיר – גם הבן הרשע הוא אחד מ"כנגד ארבעה בנים". זו עוד נקודה חשובה: ההגדה קוראת לבנים "אחד חכם, אחד רשע, אחד תם ואחד שאינו יודע לשאול" – כל בן נקרא "אחד". כל הבנים נקראים "אחד" כי כולם – כולל הבן הרשע, חידוש – קשורים ל"אחד" האמתי, ה' אחד^{יז}. יש בכך רמז יפה: ד"פ אחד (13) עולה בן (52). כל ארבעת הבנים יחד הם בן אחד גדול – בני ישראל, בנים של ישראל-סבא.

האבא – אדם קדמון

זו היתה ההקבלה הראשונה – ארבעת הבנים של הסדר מקבילים לארבעת העולמות. בארבעת העולמות, מי האבא? ברוחניות – האבא הוא ה'. בגשמיות – יש אבא פיזי לארבעת הבנים שצריך לערוך את הסדר.

אדמו"ר הזקן פותח בהלכות פסח^{יח} שיש שמונה מצוות בפסח – שלש מצוות עשה וחמש מצוות לא תעשה. שלש מצוות עשה הן:

ההגדה קוראת לבנים "אחד חכם, אחד רשע, אחד תם ואחד שאינו יודע לשאול" – כל בן נקרא "אחד". כל הבנים נקראים "אחד" כי כולם קשורים ל"אחד" האמתי, ה' אחד

(א) לבער את כל החמץ לפני פסח. (ב) לאכול מצה בליל פסח. (ג) לומר את ההגדה. המצוה השלישית היא המצוה של האבא – "והגדת לבנך"^{יט}. האבא כאן מצווה לומר את ההגדה לכל אחד מארבעת הבנים בדרכו האישית, במענה לשאלה היוצאת מהלב שלו – להדריך אותו כיצד להיות יותר ויותר קרוב לקב"ה. בגאולה האחרונה, של משיח, כל

העולם יתקרב לה'.

אם המצוה של ההגדה היא לאבא – מי הוא האבא בתרשים של סדר ההשתלשלות? כתוב בקבלה וחסידות שמעל ארבעת עולמות יש עוד רמה של מציאות אחרי הצמצום הראשון של אור הקב"ה שנקראת אדם קדמון (א"ק). א"ק אינו איך-סוף מוחלט, יש בו גבול מסוים. עולם האצילות נקרא כך כי הוא נאצל – אפשר לחשוב שהוא נאצל ישירות מאור אין סוף של ה', אבל יש ביניהם את א"ק, בלשון הקבלה, שהוא מכונה המאציל ביחס לעולם האצילות. אדם קדמון פירושו הדימוי המוחלט, הראשון, ה"צלם אלהים"^כ, בו ה' ברא את האדם – אבל הוא גם המדרגה שמעל ארבעת העולמות. אדם קדמון קודם לבריאת אדם הראשון – אדם הראשון נברא בצלמו של אדם קדמון. הוא מעל ארבעת העולמות וגם מתלבש בתוך ארבעת העולמות – הרגלים שלו יורדות עד סיום עולם העשיה^{כא}, הבן הרשע בסדר. אדם קדמון, האבא של ארבעת הבנים, נמצא ממש בתוך הבן הרשע שלו – בתוך כל ארבעת הבנים שלו.

אם כן, יש לנו כעת חמש מדרגות שונות – האבא של הסדר, אדם קדמון; הבן החכם, אצילות; הבן התם, בריאה; הבן שאינו יודע לשאול (עדיין, עליך לפתוח אותו, ללמד אותו

טו קידושין לו, א.

טז שו"ת הרשב"א ח"א תשובה קצד.

יז סה"ש תש"ג עמ' 74. וראה שיחת ליל א' דחה"פ תרח"ץ.

יח שו"ע אדה"ז או"ח, פתיחה להלכות פסח.

יט שמות יג, ח.

כ בראשית א, כז.

כא ראה ע"ח ש"א ענפים ד"ה.

כבנים^{כה} – יעקב ועשו. על "ויטע אשל בבאר שבע"^{כו} דרשו חז"ל כי הוא מעודד שאלות בקשות, "שאל מה תשאל"^{כז}, כאשר ארבעת הפתחים של אהל אברהם פותחים ("את פתח לו") ומעודדים את שאלות ארבעת הבנים^{כח}. הקבלת ארבעת הבנים של אברהם לארבעת הבנים של הסדר היא מאד ברורה:

הכי פשוט שיעקב הוא הבן התם, כפי שהוא נקרא בתורה – "יעקב איש תם"^{כט}. המשמעות של פשוט-תם הוא כנה. הוא עובד את ה' בתמימות, לא הולך ב"גדולות ונפלאות ממנו"^ל. מה העיסוק שלו? הוא תלמיד חכם, לומד תורה באהל ("יעקב איש תם ישב אהלים"), אבל הוא תמים עם ה'. אם כן, הבן התם הוא יעקב.

הבן הרשע ודאי מקביל לעשו, כפי שמכנים אותו – עשו הרשע (והוא סוד עולם העשיה, כפשוטו). שני אלה מאד ברורים.

הבן החכם, המדרגה הכי גבוהה, הוא יצחק. על יצחק כתוב "בן חכם ישמח אב"^{לא}. השם יצחק משמעותו שמחה ושחוק – הוא משמח את אביו, כי הוא בן חכם. יצחק מקביל לעולם האצילות, שאין בו מודעות עצמית, ולכן הוא היחיד שהקב"ה מייחד עליו את שמו בחייו^{לב}. אם כן, יצחק הוא הבן החכם, יעקב הבן התם ועשו הבן הרשע – מה עם הבן הרביעי? רבי נחמן מסביר שהוא ישמעאל. זהו הסבר מאד יפה. הבן שלא יודע לשאול – גם לא יודע לבקש

לשאול), יצירה; הבן הרשע – שבהגדה "הוציא את עצמו מן הכלל"^{כב}, מן הכלל של עם ישראל (וגם "מן הכלל" של עולם היצירה) – העשיה. כמו שאמרנו, כל הבנים יחד מתחברים ל"אחד", ולכולם יש את האבא, הוא המצווה ללמד כל אחד מהם, ובקבלה הוא מקביל לאדם קדמון.

ב. אברהם וארבעת הבנים – תיקון האנושות ארבעת בני אברהם – יצחק, יעקב, ישמעאל, עשו

קעת נפנה להסבר מאד יפה של ארבעת הבנים שכותב רבי נחמן מברסלב בלקוטי מוהר"ן^{כג}. הוא אומר שהאבא כאן הוא אברהם, האב הראשון של עם היהודי, שהוא בעצם האבא של כל האנושות. כאשר ה' מוסיף ה' לשמו, וקורא לו אברהם, הוא נקרא "אב המון גוים"^{כד}. יש לו ארבעה בנים, מתאים לכך שחז"ל מלמדים שגם הבן הרשע – הוא בן. בתורה, עוד לפני בני יעקב, שהם בני ישראל, בשלשת הדורות של האבות יש ארבעה בנים. לאברהם, האבא, יש ארבעה בנים – יצחק, בנו

הבן שלא יודע לשאול רוצה שאבא שלו יאהב אותו ויסלח לו – אבל הוא לא יודע איך לבקש, שהרי הוא אפילו לא יודע מה הוא עשה מוטעה. בדור שלנו זו הבנה עמוקה ביחס לנשמות של בעלי תשובה – הם מתקרבים לה', אבל לא יודעים אפילו מה לבקש לשאול

משרה; ישמעאל, מהגר; וגם ליצחק יש תאומים, שגם הם בני אברהם, שהרי בני בנים הרי הם

כב נוסח הגדה של פסח.

כג לקומ"א ל.

כד בראשית יז, ה.

כה יבמות סב, ב.

כו בראשית כא, לג.

כז בראשית רבה נד, ו.

כח לביל הסדר שעשה אברהם, כאשר נתבשר על לידת יצחק, היה לו רק בן אחד – ישמעאל (הבן שאינו יודע לשאול, כדלקמן) – ושלושת המלאכים השלימו את ארבעת הבנים (המלאך שבשר את לידת יצחק – כנגד יצחק; המלאך רפאל שרפא את אברהם – כנגד יעקב, שמדתו תפארת, מקור הרפואה; המלאך שהלך להפוך את סדום – כנגד עשו), ודוק.

כט בראשית כה, כז.

ל ע"פ תהלים קלא, א.

לא משלי י, א; טו, כ.

לב בראשית כח, יג וברש"י שם (עפ"י תנחומא תולדות ז).

בעלי תשובה

מתקרבין לה',
אבל לא יודעים
אפילו מה לבקש-
לשואל, כי לא
יודעים במה הם
טעו. העובדה
שהם לא יודעים
מה היה לא טוב
– היא גופא חלק
מהתיקון שלהם

האומות.

מה ההבדל הרוחני בין
ישמעאל לעשו? ישמעאל הוא
האיסלם ועשו הוא הנצרות. לפי
הרמב"ם^{לה}, איסלם אינו עבודה
זרה. הוא לא אמונה אמתית
באלקי ישראל, כמובן, אבל אינו
עבודה זרה – הוא עדיף לאינם-
יהודים. הנצרות, לעומת זאת,
היא עבודה זרה לפי הרמב"ם^{לו}.
זהו אחד ההסברים לעובדה
המדמה שעל אף שהרמב"ם
פוסק שאסור לשוב למצרים^{לז} –

הוא עצמו גר במצרים. יש לכך הרבה הסברים,
ואחד מהם הוא שכאשר הרמב"ם הגיע לארץ
ישראל – היו מסעות הצלב. הארץ היתה אז
תחת יד עשו, הנצרות, ולא תחת יד ישמעאל,
האיסלם, ואילו מצרים היתה תחת האיסלם.
הוא העדיף לא להיות תחת הנצרות, אפילו
בארץ ישראל, ארץ הקדש, כי השלטון שלהם
הוא 'מקיף' על הארץ, אלא להיות במצרים,
תחת האיסלם. היו תקופות שתחת האיסלם
היה יותר טוב גם בגשמיים, אבל פה השאלה
היא מה עדיף ברוחנית – מה מוטעה יותר, מה
גרוע יותר. אצל הרמב"ם ברור לגמרי שהנצרות
יותר גרועה מישמעאל – מתאים לדברי רבי
נחמן כאן, שישמעאל שייך לעולם יותר גבוה,
עולם היצירה. יצירה היא לשון יצר, יש בה יצר
טוב ויצר הרע ומאבק בין שני היצרים, אבל
עולם העשייה גרוע יותר – זהו עולם של ריבוי
ופירוד, שהוא כבר עבודה זרה. על עולם העשייה
כתוב "אף עשיתיו"^{לח}, אף לשון חרוך-אף^{לט}, על
עבודה זרה שבעולם העשייה. בעולם היצירה יש

מחילה. כשהוא עושה משהו
רע – הוא לא בדיוק יודע מה
עשה מוטעה. הוא רוצה שאבא
שלו יאהב אותו ויסלח לו –
אבל הוא לא יודע איך לבקש,
שהרי הוא אפילו לא יודע מה
הוא עשה מוטעה. בדור שלנו זו
הבנה עמוקה ביחס לנשמות של
בעלי תשובה – הם מתקרבים
לה', אבל לא יודעים אפילו מה
לבקש-לשואל, כי לא יודעים
במה הם טעו. העובדה שהם לא
יודעים מה היה לא טוב – היא

גופא חלק מהתיקון שלהם. הם רוצים להתקרב
לה', אבל לא יודעים לבטא זאת – עליך לפתוח
להם. הם התרחקו מה' וזה מה שצריך לתקן,
אבל צריך שמישהו ילמד אותו מה הוא עשה
מוטעה ומה הוא חושב מוטעה – בעל תשובה
צריך לתקן לא רק את המעשים אלא גם את
דפוסי החשיבה וההתנהגות שלו.
זו דרך נוספת להסביר את ארבעת הבנים.

המהפכה הרביעית – תיקון הנצרות והאיסלם

הדבר המדהים בהסבר הזה של רבי נחמן
הוא שהלימוד שכל נשמות ישראל נקראות בנים
המחוברות לה' אחד, "בין כך ובין כך קרויים
בנים", הולך כאן גם על ישמעאל ועשו, שנים
מהבנים. ישמעאל ועשו אינם בנים יהודיים! איך
הם נכנסים כאן לתמונה?! צריך לומר שהלימוד
הזה הוא מאד משיחי – הסבר ששייך למה
שאנחנו קוראים המהפכה הרביעית^{לג}, לימוד
התורה לכל אומות העולם. כתוב בקבלה
וחסידות^{לד} ששבעים אומות העולם מתחלקות
ל-35 תת-עמים של ישמעאל ו-35 תת-עמים של
עשו – ישמעאל ועשו כוללים את כל שבעים

לג החל מהתוועדות כ"ד טבת ע"ה.

לד ספר הפליאה ד"ה "וראה והבן שעשו נאחז"; ד"ה
"וראה עתה והבן א"ק". מובא בספרים רבים.

לה שו"ת הרמב"ם סימן תמח.

לו פיה"מ לרמב"ם ע"ז פ"א מ"ג.

לז הלכות מלכים פ"ה ה"ז.

לח ישעיה מג, ז.

לט בספרי גל עיני רבנו מקומות. ראה ספר קבוצת כתיב
אגדה (שטרן, מונטריאל תש"ז) עמ' 135 2261.

ודוד המלך. אלה שבעת הרועים – רועי הצאן של עם ישראל. מה קורה כאשר מצרפים לשבע הנשמות הללו את שתי הנשמות שכוללות את כל אומות העולם? הרי אברהם הוא האבא של כולם.

אם עושים חשבון, **אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף דוד ישמעאל עשו** עולים מספר מאד חשוב ויסודי – 2236, פעמיים **”שמע ישראל הוי’ אלהינו הוי’ אחד”**^{מא} (שאומרים ערב ובקר בכל יום תמיד – ערב רומז להתכללות ישמעאל ועשו בישראל ובקר לישראל עצמו), פסוק האמונה שלנו באחדות המוחלטת של ה’, שש **הוי’ פעמים אלהים**. שם הוי’ שייך לעם ישראל ושם אלקים שייך לכל האומות ולכל הבריאה. כאשר מאחדים את שניהם יחד, שני הממדים באלקות, **הוי’ פעמים אלהים**, מקבלים את שבעת הרועים יחד עם ישמעאל ועשו. זהו מבט משיחי, לפיו כל העמים יבואו ויצטרפו להכרה באחדות ה’. רש”י מסביר על **”שמע ישראל”** שכאשר אומרים **”הוי’ אלהינו הוי’ אחד”** יש לכוון שבהוה ה’ הוא רק אלקינו, שייך רק לעם ישראל, אבל בעתיד יהיה **”הוי’ אחד”**, **”ביום ההוא יהיה הוי’ אחד ושמו אחד”**^{מו}. ההסבר הזה מתאים לגימטריא שכתת ראינו.

אם כן, כעת יצא לנו שאברהם אבינו הוא אדם קדמון. האם יש סימן מיוחד לכך שאברהם הוא אדם קדמון, האבא של הסדר? השם **אברהם** מתחיל באותיות **אב** – הוא האב הראשון. יש אחריו עוד שני אבות, אבל בשמם אין אותיות **אב** – הוא האב הכללי, יש לו **אב** בשם. האותיות **הבאות הן רהם** – **הם בגימטריא אדם ור בגימטריא קדמון**^{מב}. זהו סימן מאד יפה שאברהם

שיתוף^מ – אמונה בשיתוף של עוד כח בשליטה על העולם. ליהודים – שיתוף אסור. לגוים – יש דעות שהוא מותר^{מא}. האיסלם אינו טוב, אבל יחסית הוא טוב יותר מהנצרות^{מב}.

שוב, רבי נחמן כאן מתקן את כל העולם – הוא אומר שארבעת הבנים כוללים את ישמעאל ועשו, הבן שאינו לשאול והבן הרשע. משהו מדהים לומר. כל שבעים האומות נכללות כאן בישראל (מזכיר את נבואת ישעיהו לימות המשיח: **”ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור ברכה בקרב הארץ. אשר ברכו הוי’ צבאות לאמר ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל”**^{מג}).

שבעת האושפיזין עם ישמעאל ועשו

בסוכות יש שבעה אושפיזין^{מד} – אברהם, יצחק, יעקב (שלשת האבות), משה, אהרן (שני הגואלים, שהוציאו אותנו ממצרים), יוסף הצדיק

מ ראה חגיגה טו, א שאלישע בן אבויא אחר טעה שיש שתי רשויות כשראה את מלאך מט”ט. מא הגהת הרמ”א בשו”ע או”ח סימן קנו.

מב עם זאת, ידוע פסק הרמב”ם (תשובות הרמב”ם תשובה קמט) שמותר ללמד תורה לנוצרי משום שהוא מאמין שהתורה מן השמים ואם יעמידוהו על הפירוש האמתי הוא יוכל לשוב למוטב אך אסור ללמד תורה למוסלמי שאינו מאמין בתורה מן השמים. בהתאם למבואר בפנים, הנוצרי הוא הבן הרשע, שיש לו שאלות (על התנ”ך) ואפשר לדון איתו, ואילו המוסלמי הוא הבן שאינו יודע לשאול, ש”יסתדר” עם כל מה שכתוב ולא תהיה שאלה שתזיז אותו ממקומו בלי עבודת הכנה מוקדמת (”את פתח לו”), ודוק.

מג ישעיה יט, כד”כה.

מד זחר ח”ג קג, ב.

המהפכה

הרביעית היא להחזיר את כל העולם לאחדות, גם את ישמעאל ועשו, הבן שאינו יודע לשאול (רגשית ושכלית), הבן שלא יודע מה הוא לא עושה בסדר וגם לא חש צורך לבקש סליחה) והבן הרשע

מה דברים ו, ד. מו זכריה יד, ט.

מז ב”אדם קדמון” ה”קדמון” הוא החלק האלקי הנבדל וה”אדם” הוא שרש ריבוי הנאצלים וכו’ בהמשך (ראה הקדמת חסדי דוד הנאמנים ח”ב, ובכ”ד) – מתאים לכך שהר”ר רומזת להיות אבר[הם] רם ונשא, ”השכל הנעלם מכל רעיון” (תו”א יא, א), בחינת **קדמון**, והם להיותו ”אב המון גוים” בכל העולמות, בחינת **אדם**.

והבן הרשע. בסוף עשו גם נכלל עם התאום שלו – יצאו מאותו רחם, של רבקה אמנו. בתורה יעקב אוחז בעקב עשו^{מח} כדי להחזיר אותו. זו העבודה של המשיח^{מט}.

מח בראשית כה, כו.
מט וראה באריכות חסדי דוד הנאמנים ח"ב שגם המשיח הוא סוד אדם קדמון, ודוק.

אבינו הוא האבא של כל סדר השתלשלות אחרי הצמצום הראשון – הוא עצמו אדם קדמון. כאדם קדמון הוא "אב המון גוים". המהפכה הרביעית היא להחזיר את כל העולם לאחדות, גם את ישמעאל ועשו, הבן שאינו יודע לשאול (רגשית ושכלית, הבן שלא יודע מה הוא לא עושה בסדר וגם לא חש צורך לבקש סליחה)

הלומד על מִנַּת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ♦ ההכנות לפסח – נקיון הבית מחמץ והלב מישות – הן הכנה לאכילת המצב מתוך קבלת-עול רווית תענוג.
- ♦ בליל הסדר מתהווה מחדש כל סדר ההשתלשלות.
- ♦ כל בן שואל את שאלותיו, השכליות והרגשיות, לפי אופיו ומקומו הרוחני – ועל האבא לענות בהתאם.
- ♦ כשהבן אינו יודע לשאול יש לפתוח אותו עד שיצליח לשאול את שאלותיו – ואז לענות להן.
- ♦ "בין כך ובין קרויים בנים" – גם החכם-הצדיק וגם הרשע הם מארבעת הבנים בליל הסדר.
- ♦ כל אחד מהבנים קשור ל"אחד" האמתי – "הוי' אחד".
- ♦ האבא בליל הסדר הוא כנגד אדם-קדמון – כל הבנים-העולמות יוצאים ממנו והוא נמצא ממש בתוך כל אחד מהם.
- ♦ הבן שאינו יודע לשאול הוא אב-טיפוס של בעלי תשובה בדורנו – הם לא יודעים (ואולי גם לא צריכים) לבקש מחילה משום שכלל לא יודעים במה טעו.
- ♦ בעל-תשובה צריך לתקן גם את מעשיו וגם את השקפותיו.
- ♦ הרמב"ם פוסק שהאיסלם אינו עבודה זרה והנצרות כן – לכן הוא העדיף לגור במצרים תחת שלטון מוסלמי מאשר בארץ ישראל תחת שלטון נוצרי.
- ♦ ישמעאל ועשו, צאצאי אברהם, הן הנשמות הכלליות של כל אומות העולם – בתיקונן מקרב אברהם את כל "המון גוים" לעבודת ה'.
- ♦ עבודת משיח היא עבודת אברהם אבינו – סוד אדם-קדמון – להביא את כל האנושות תחת כנפי השכינה.

"ראש חדשים"

קיצור מהלך השיעור

בגליון השבוע שעבר פורסם שיעור ארוך שעסק בדברי תורתו של רבי חייקא מאמדור בספר "חיים וחסד", כשגולת הכותרת היתה החיבור בין התענוג והיראה שרבי חייקא עומד עליה. לפנינו נדפס חלקו השני של השיעור, שעוסק בעניני **חדש ניסן** – "החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה". החסידות מבארת כיצד **ההתחדשות מגיעה מהשרשים העליונים** ביותר, לפני הצמצום הראשון שקדם לבריאת העולם, ומפרטת בתוכה גופא שלבים שונים של התחדשות – מ"**ראש**" ל"**ראשון**" ומ"**ראשון**" לשתי מדרגות של "**ראשית**". בכל המדרגות הללו יש תענוג אלקי, שהכלי שלו הוא יראה, וההתחדשות שלנו בעבודת ה' שלנו, מתוך **תענוג ויראה ה'**, נובעת מהתחברות למדרגות האלוקיות הללו.

מה טעם פתח ב"בראשית"?

להם נחלת גוים"^ג, שאם יבואו הגוים ויטענו על כיבוש הארץ יש לנו מענה מנצח. "**כח** מעשיו" גם רומז להיותם – **כח** אדר. לפי רבי יהושע העולם נברא בכ"ה אדר^ד. יש שתי בחינות לבריאת העולם, כידוע^ה, והבריאה בניסן (כ"ה אדר) היא הפנימיות. אבל במקום אחר^ו יש עוד דרוש של חז"ל –

על חדש ניסן כתוב "החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה"^א. שואלים חז"ל^ב, כפי שמביא רש"י בפירושו הראשון על התורה בשם רבי יצחק, למה התורה התחילה ב"בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ", ולא במצוה הראשונה, "החדש הזה לכם"? התירוץ הוא "כח מעשיו הגיד לעמו לתת

נרשם ע"י איתאל גלעד. לא מוגה. מוצאי ד"ך אדר תשפ"א (ח"ב) – שיעור טלפוני.

א שמות יב, ב.

ב ילקו"ש שמות רמז קפז.

ג תהלים קיא, ו.

ד ראה ר"ה יא, א.

ה ראה פ"ח שער ר"ה פ"ד.

ו שה"ש רבה א, ד.

הרב המגיד

מסביר שהקב"ה
פשוט אוהב אותנו
ורוצה לשוחח
אתנו בשיחת
נעורים, כמו
שאבא משתעשע
ומתענג עם הילד
שלו בקטנותו,
בילדות שלו

ו"ראשית תבואתה"³ של הקב"ה, התורה וישראל. גם בפסוק "החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" יש שני ראשים – "ראש" ו"ראשון", שתי צורות.

"ראשון" בדקדוק, הוא בעצם לשון הקטנה של ראש, כמו שמש-שמשון, נחש-נחשון, איש-אישון (שהוא איש קטן⁴). אם כן, "ראשון" הוא בעצם "ראש" קטן

ביחס לראש. קודם מופיע ראש – "החדש הזה לכם ראש חדשים". ידוע ש"החדש הזה לכם" עולה משיח בן דוד – הוא ה"ראש". אחר כך, כדי להשפיע על שאר חדשי השנה, "ראשון הוא לכם לחדשי השנה" – הקטנה, צמצום וריכוז לצורך השפעה של עצם ה"ראש"⁵.

אפילו ה"ראשון", המוקטן, הוא יותר מה"ראשית". לכן הפסוק "החדש הזה לכם ראש חדשים וגו'" הוא יותר מ"בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ". "בראשית" הוא ראשית תהליך (כפירוש רש"י ש"בראשית ברא" הוא "כמו בראשית ברוא"). כך גם "ראשון". "ראש" הוא לעצמו, אף שגם בו משמע שאם יש ראש כנראה יש סוף. ליתר דיוק, אם יש ראש בגוף – יש גם גוף וגם רגל, שלש מדרגות. בכל אופן, ה"ראש" הוא כאילו מושג בפני עצמו, כמו שנסביר. ברגע שיש "ראשון" יש שני ויש שלישי. ראשון כבר מתחיל להיות קשור למשהו אחר שיבוא אחריו, ישלים אותו, אבל הוא לא ממש התחלת התהליך. ההתחלה בפועל היא "ראשית" – ראשית דבר, "מגיד מראשית אחרית"⁶. תמיד

רבי ינאי⁷ אומר שהתורה פתחה ב"בראשית" ולא ב"החדש", בזכות שאנחנו אמרנו "נעשה ונשמע"⁸. הרב המגיד ממעזריטש נ"ע מביא את דבריו, גם בתחלת מגיד דבריו ליעקב⁹ וגם בתחלת אור תורה¹⁰, ומסביר שהקב"ה פשוט אוהב אותנו ורוצה לשוחח אתנו בשיחת נעורים, כמו שאבא משתעשע ומתענג עם הילד שלו בקטנותו, בילדות שלו. מעשה

בראשית הוא "מילין דהדיוטא"¹¹ – כנראה יש תענוג מאד גדול בלספר על בריאת העולם, על מעשה בראשית. כל בריאת העולם וגם כל התורה ומצוות הן כדי להמשיך תענוג לנשמות עם ישראל. הנשמות האלו ראיות, בזכות שאמרו "נעשה ונשמע", לכן ה' פתח ב"בראשית". זהו טעם אחר לגמרי, טעם חסידי, לכן ספרי חסידות פותחים בו.

"בראשית", "ראש" ו"ראשון"

מה המשותף בין "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" ו"החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה"? יש חידוש בשניהם, גם "בראשית" היא חידוש וגם "החדש הזה לכם" הוא חידוש – החידוש של הבריאה הוא מילין בעלמא, מילין דהדיוטא, והחידוש של "החדש הזה לכם" הוא מצות ה'. בכל אופן, יש פה נקודה משותפת. כשמתבוננים שמים לב שהמכנה המשותף העיקרי לשני הפסוקים האלה הוא המושג "ראש", "בראשית". כתוב ש"בראשית" היינו בראשית – רש"י מביא שיש שתי ראשית, "ראשית דרכו"¹²

יג ירמיה ב, ג.
יד רד"ק ספר השרשים שרש 'איש' ופירושו על תהלים יד, ח.

טו ביחס ל"ראש", משיח בן דוד, "ראשון" רומז למשיח בן יוסף ("ראשון לציון" – ציון בגימטריא יוסף). ראש משיח בן דוד ועוד ראשון משיח בן יוסף = 2048 = הרבוע הכפול של לב = 2 בחזקת 11, ודוק.

טז ישעיה מו, י.

ז רבי ינאי = זכרון. ועם רבי יצחק = 703, 37, 'יחידה, במשולש, 'ישמח משה' (משיח משה).

ח שמות כד, ז.

ט אות א.

י אות א.

יא ראה זר ח"ג קמט, ב; לקו"ת אחרי כה, ד.

יב משלי ח, כב.

את הקב"ה – "ברוך אתה הוי' אלהינו מלך העולם אשר – קדשנו". כל המצוות הן כדי להמשיך לנו את **הראש**, את **האשר** של המצוה, והאושר הכי גדול שלנו הוא בית המקדש וגם יום שבת קדש^{כב}. עומק התענוג הוא ג"ר דעתיק, רדל"א, כח האמונה בנפש – תענוג שעתיד להתגלות^{כג}. כבר עכשיו אני מאמין בתענוג הזה. האיתן שבנשמה, שם **עב**^{כד}, "פנימיות אבא פנימיות עתיק"^{כה} הוא אמונה בתכלית כוונת הבריאה, שהיא תענוג. שוב, **ראש-ראשון** שוה **תענוג-תענוג**.

גם "ראשית" היא תענוג – את "ראשית בכורי אדמתך"^{כו} דורשים כראשית התענוג בנפש^{כז}. אבל "ראשית" היא גם יראה – "ראשית חכמה יראת הוי'"^{כח}. כתוב בספר התניא, בפרק מא, שדווקא היראה היא "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" – היא הראשית מלמטה למעלה. אם כן, יש "ראשית חכמה יראת הוי'" מלמעלה ו"ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" מלמטה. כשאדם מטפס מלמטה למעלה בעבודת ה' הוא גם צריך להתחיל מהראשית שלו, שהיא היראה^{כט}. כמו שהיראה היא הראשית, היא גם "סוף דבר" – "סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם"^ל. "נעוץ סופן בתחלתן"^{לא} – תחלה היא יותר מראשית^{לב}, מגיעה גם לראש וגם לראשון. אם

"ראשית" בתורה היינו התחלת מלוכה של משהו – מלוכה שמתחילה בפועל^{לז}. "ראשון" מתחיל, אבל אפשר לומר שעולה במחשבה. בדיוק כמו שכתוב שרבי יהושע, שאומר שהעולם נברא בניסן, החל מכ"ה אדר – הוא במחשבה. בפועל הבריאה היא בחדש תשרי.

תענוג ויראה בראש-ראשון-ראשית

אם כן, בעצם יש לנו כאן ראש-ראשון-ראשית-ראשית (ב-ראשית). נושא עיקרי שלנו הערב הוא החיבור בין תענוג ויראה^{לז}. כל ארבע המדרגות האלה הן גם מדרגות של תענוג וגם של יראה.

רק **ראש-ראשון** עולה **תענוג-תענוג**. תענוג זו מלה מושלמת, **חדוה-חיה-זיו** ברבוע. הערך הממוצע של **ראש ו-ראשון** הוא **תענוג** – בהחלט יש פה תענוג. יש משהו בראש שהוא עצמו אומר את יחוד היראה והתענוג. כתוב ש-**ראש** אותיות **אשר**^ט. **בראשית** אותיות **ראש-בית**^י וגם **בית-אשר**^{יא} – כי **ראש** הוא **אשר** ואשר הוא תענוג. פנימיות התענוג, גילוי עתיקא באמא, נקרא אשר. צריך לכוון זאת כל פעם שמברכים

יד ראה מלכות ישראל ח"א מאמר "שלוש מצות נצטוו ישראל" פ"ו.

יח נתבאר באריכות בח"א של השיעור – נדפס בגליון ויקרא.

יט ראה תקו"ז לט (עט, ב). **אשר** (ראש) רומז ל"אהיה אשר אהיה" (שמות ג, יד) שכנגד כתר-חכמה-בינה (לקו"ת שמות; ראה קהלת יעקב ערך 'אהיה') או לשרש ה'ג ראשונות ב'ג רישין שבכתר – אהיה ראשון באמונה, אשר בתענוג, אהיה שני ברצון. נמצא ש"אשר" היינו רישא דאין.

אשר ראש במספר קדמי = 1891 = אין במשולש! ספירת החכמה ("ראשית") מקבלת מהחכמה הסתומה שבכתר, מוחא סתימאה דאריך שבו מלוכשת גבורה דעתיק יומין, ונמצא שזהו בסוד "החכמה [בחינת 'ראשית'] מאין [בחינת 'ראש'] תמצא" (איוב כח, יב). גבורה זו הינה גם התגברות התענוג דעתיק, היינו התענוג מההתאיינות (שעל כן מקביל "רישא דאין" לכה התענוג בנפש), וגם שרש היראה (לגבורה דעתיק שייך שם אלהים דההין באחוריים העולה 1001, בגימטריא **יראת שמים** – ראה חסדי דוד הנאמנים ח"ט עמ' 117), היינו היראה שכנגד בחינת ראש (אור המאיר לעצמו).

כ תקו"ז תקו"ג (יח, ב); תקו"ח (כד, א).

כא אגרא דכלה אות קפד.

כב כמדובר באריכות בחלק הראשון של השיעור.

כג הנפש פ"ד (עמ' עב) ובכ"ד.

כד סה"מ עטר"ת ד"ה "ראה אנכי" פ"ב. הוסבר בפרק א של השיעור (נדפס בגליון ויקרא).

כה לקו"ת נצבים מט, ד (ע"פ פנ"ח שער ק"ש פט"ו). ראה הגהת הרנ"ש לאוצרות חיים שער עתיק פ"ד).

כו שמות לד, כו.

כז תורת אבות פרשת החדש בשם רבי משה מקורבין.

כח תהלים קיא, י.

כט **יראה יראה** (תתאה ועילאה) = **עדן נהר גן** (ראשי תבות **ענג**. זהר ח"א כו, א; ספר הליקוטים ולקו"ת על ישעיה פנ"ח), **ג** פעמים **קדם**.

ל קהלת יב, יג.

לא ספר יצירה פ"א מ"ז.

לב ד"ה "ביום השמיני עצרת" תקע"ב. המשך "בשעה שהקדימו" תער"ב פרקים עג"עד. ובכ"ד.

לשם בריאת העולם, שהיא המשכת התענוג של ה', נדרש צמצום – כדי שיהיה אפשר לקבל את התענוג, להתענג ממנו, צריך להמשיך תענוג מצומצם

המדרגה הזו נקראת גם "אור המאיר לעצמו"^{לח} – אין שום התייחסות לזולת. אנחנו מסבירים^{לט} שהמדרגה הזו קשורה גם למה שהרמב"ם כותב ש"בידיעת עצמו יודע את כל הנמצאים"^מ – הכל נמצא שם, אך היות שבינו לבין עצמו הכל בידיעת עצמו. לידיעת עצמו אין לנו שום גישה ישירה, "לא מחשבותי מחשבותיכם"^{מא}, "לית מחשבה תפיסא ביה כלל"^{מב}, כי הוא אור המאיר לעצמו. ראש הוא "אור המאיר לעצמו" וגוף הוא "אור המאיר לזולתו" – כך מוסבר בחסידות^{מג} ההבדל בין ראש (מוחין) לגוף (מדות).

ראשון – צפית התענוג מנשמות ישראל

מהו "ראשון"? ההסבר כאן הוא המושג שהמגיד ממעזריטש מרבה לדבר עליו. אם יש "אור המאיר לעצמו", "שעשועי המלך בעצמותו", בשביל מה הוא צריך עולם בכלל? "טעם הבריאה", בשביל מה ה' ברא את העולם, הוא שער חשוב אצלנו בספר סוד הוי' ליראיו^{מד}. כתוב שנשמות ישראל עלו במחשבה^{מה}. מה פירוש? שה' ראה, צפה, את התענוג הגדול שיקבל

יצויר שיש משהו למעלה מהראש – גם שם יש את ה"נעוץ סופן בתחתן"^{לג}, "סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא".

אם כן, ראש וראשון וראשית (בשתי מדרגות ראשית) הן מדרגות של תענוג (שתיכף נסביר מה הן במעשה בראשית וב"החדש הזה לכם ראש חדשים") והן גם דוממות ליראה. אם מחברים את כל ארבע המדרגות, ראש-ראשון-ראשית-ראשית, הכל יחד שווה 2880,

עשר פעמים רפח. רפח הוא רבוע כפול, זה ברבוע (שעולה קדם) – הבסיס של הכל הוא זה, נבואת משה^{לד}, "זכור את יום השבת לקדשו"^{לה} ("החדש הזה לכם", "כי זה כל האדם"^{לו}). זהו מספר מושלם מאד.

נסביר את הכוונה הפנימית שלו:

ראש – שעשועי המלך בעצמותו

לשם בריאת העולם, שהיא המשכת התענוג של ה', נדרש צמצום – כדי שיהיה אפשר לקבל את התענוג, להתענג ממנו, צריך להמשיך תענוג מצומצם (כמו שאמרנו בשם המגיד, שהאבא מצמצם את שכלו לדבר עם הברך בדברי נערוות – כדי לתת לבן תענוג, שהוא בעצם התענוג הכי גדול של האבא עצמו). אבל לפני הצמצום הראשון, התענוג הגדול ביותר נקרא "שעשועי המלך בעצמותו"^{לי}.

לח מושג שמבואר (בעיקר) בכתבי אדמו"ר האמצעי והרה"צ ר' הלל מפאריטש. ראה פלח הרמון וירא נח, ג עמוד. וראה המשך תער"ב ד"ה "נשא את ראש" תרד"ע (עמ' תצ); שיעורים בסוד ה' ח"ג פ"ו.

לט בספר החכמה מאין תמצא – חכמי המחקר האלקיים בראי תורת החסידות, שעתיד לראות בקרוב א"ה.

מ הלכות יסודי התורה פ"ב ה"ו.

מא ישעיה נה, ח.

מב הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

מג ראה גם חסדי דוד הנאמנים ח"א עמ' 54.

מד סוד הוי' ליראיו ש"ו. וראה באורך חסדי דוד הנאמנים ח"א.

מה זהר ח"ב קח, ב. וראה זהר ח"א כד, א וח"ג שו, ב; בראשית רבה א, ד.

לג וראה גם ד"ה "ארדה נא" תש"ג.

לד רש"י על במדבר ל, ב (ע"פ ספרי מטות).

לה שמות כ, ח. הקשר בין הפסוק ונבואת משה ב"זה" התבאר בחלקו הראשון של השיעור.

לו ראינו לעיל ש"החדש הזה לכם" עולה משיח בן דוד. כשמחברים לו את "כי זה כל האדם" (אדם במספר קדמי = יוסף, שנקרא "אדם", והוא בחינת "כל" – "כי כל בשמים ובארץ", "דאחיד בשמיא וארעא", בחינת יסוד, "וצדיק יסוד עולם", "כי כל" בגימטריא יסוד כנועד) מקבלים משיח בן יוסף!

לז ראה עמק המלך שער א.

"בראשית" – שתי מדרגות ב"אור המאיר לזולתו"

ב"אור המאיר לזולתו" עצמו יש שני שלבים, שתי דרגות של "ראשית". על כך כתוב **"בראשית"**, **ב־ראשית**. ה"ראשית" הראשונה היא המדרגה שנקראת "עלית הרצון" לבריאת העולם ("כד סליק ברעותיה למברי עלמא"). אחרי ה"ראשון", התפנית של "במי נמלך", ה' כבר מחליט – הוא מקבל את עצת הצדיקים שנמלך בהם, הכל תוצאה מראית התענוג העתידי (שהיא בעצם **אמונה** בתענוג שישפיעו לו **הבנים** שלו בתענוג שלהם). הכל יחסי גומלין – "ראשית בכורי אדמתך תביא בית הוי' אלהיך", אנו מביאים את התענוג שלנו, ובזכות זה הוא משפיע לנו תענוג אין קץ, "אז תתענג על הוי' ^{מא}". התענוג הזה, שעשועים צפויים שיותר נעלים משעשועים עצמיים, הוא התענוג שמכריע להתייעץ עם הנשמות, האם הן מוכנות לרדת לעולם הזה, ירידה לא פשוטה. שעשועים עצמיים הם 'לא', 'עד דלא ידע' ^{נב}, וכשיש החלטה ש'כך – אז 'כד סליק ברעותיה למברי עלמא' ^{נב}, חסד דאין סוף, מתוך מה שה' הוא טוב מתעורר אצלו טבע להיטיב לזולת. זהו הטעם השלישי בין טעמי הבריאה בשער "טעם הבריאה". זו כבר "ראשית", התחלת תהליך בפועל.

אחר כך יש עוד "ראשית" – "בריש הורמנותא דמלכא גליף גליפו בטהירו עילאה" ^{נד}, ראשית ותחלת הזהר הקדוש, מחשבת "אנא אמלוח" ^{נה}, מלכות דאין סוף, "אין מלך בלא עם" ^{נו}, הטעם הרביעי של ארבעת הטעמים שאנו

מנשמות הצדיקים, נשמות ישראל, המלובשים בגופים דווקא בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה הימנו, שיתבטלו במסירות נפש אליו בעבודתו.

ההתעוררות לבריאת העולם היא מכך שה' צפה את התענוג שיקבל מעבודת נשמות הצדיקים בתוך גופים – סימן שאותו תענוג צפוי מוסיף אפילו על התענוג העצמי של "שעשועי המלך בעצמותו". פלאי פלאים, מה יכול להיות יותר משעשועים עצמיים, מ"אור המאיר לעצמו"? כאילו שנאמר שבתוך הכיף של השעשועים העצמיים של ה', בינו לבין עצמו, "אין עוד מלבדו" ^{נז}, פתאום עולה בדעתו – 'איזה כיף יהיה לי שיהיו נשמות בתוך גופים למטה, צדיקים שיעבדו אותי במסירות נפש, באהבה, ביראה, בתענוג. איזה תענוג אקבל מהתענוג של הבנים שלי למטה דווקא'. זאת אומרת שהתענוג הזה עולה על כולנה.

התענוג שמתעורר מהמחשבה על נשמות ישראל נקרא "ראשון", "ראשון לציון" ^{מז}. זהו גם שרש נשמת משיח שנקרא "ראשון לציון" ^{מח}. ה"ראשון" קשור גם לירושלים ולבית המקדש ("ראשון לציון הנה הנם ולירושלם מבשר אתן"). שוב, יש "ראש" – אור המאיר לעצמו. "ראשון" – המדרגה של "ישראל עלו במחשבה" וגם "במי נמלך? בנשמותיהן של צדיקים, שנאמר 'עם המלך במלאכתו ישבו שם' ^{מט}". אם כן, ה"ראשון" הוא התפנית בין ה"אור המאיר לעצמו" לאור שכבר מאיר לזולתו, התפנית של ה' מ"עצמו" (שעשועים עצמיים) ל"מחשבתן של ישראל" שקדמה לכל דבר, "ישראל עלו במחשבה" (כאשר אליבא דאמת "ישראל וקודשא בריך הוא כולא חד ממש").

נא ישעיה נח, יד.

נב מגילה ז, ב.

נג ע"פ זהר ח"ג סא, ב. ע"ח ש"י (התיקון) פ"ב (מ"ת);

מבו"ש ש"ב ח"ג פ"א.

נד זהר ח"א טו, א.

נה ע"פ מלכים א, ה. שגור במאמרי חב"ד בקשר למאמר הזהר הנ"ל.

נו רבינו בחיי על בראשית לח, ל; עמק המלך שער שעשועי המלך פ"א; ספר החיים פ' הגאולה פ"ב; תניא, שער היחוד והאמונה פ"ז.

מו דברים ד, לה.

מז ישעיה מא, כז.

מח פסחים ה, א; פסיקתא דרב כהנא כז, י.

מט דברי הימים ד, כג. על הפסוק הזה ראה גם בח"א של השיעור.

נ ע"פ בראשית רבה ח, ג"ז.

יותר גבוה^{סא}. אם נקביל את ארבע המדרגות לִי־הַזֶּה־סב, "החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" הוא יחודי, חכמה ובינה. אחר כך, "בראשית" – הוא זה, עלית הרצון "כד סליק ברעותיה למברי עלמא" (ו) ומחשבת "אנא אמלוך" שאז "גליף גליפו בטהירו עילאה" (ה).

י	"ראש חדשים"
ה	"ראשון הוא לכם"
ו	עלית הרצון
ה	מחשבת "אנא אמלוך"

אם כן, שני הפסוקים משלימים. ה' מתחיל את התורה בפסוק הנמוך יותר, וה' והנגלת לנו ולבנינו^{סג}, אבל ב"החדש" רוצה לתת לנו את התורה, יה. עמלק מסתיר את ה־זה ומשאיר רק את ה־יה, במתן תורה אנחנו מקבלים את ה־יה. לכן היה ראוי להתחיל ב"החדש", יה, אבל בפועל מתחיל זה לפני יה, שם הוי' ב"ה בצירוף "והיה" (צירוף שם הוי' שמאיר בחדש תשרי, הרמוז גם ב"בראשית", אותיות ב־א' תשרי^{סד}). דברנו לאחרונה^{סה}, בשם אדמו"ר הזקן^{סו}, ש"והיה" (לשון שמחה^{סט} ולשון מיד^{סח}) הוא גם לשון נחמה – ה' נכנס קודם בירושלים של מטה, וה, ורק אז בירושלים של מעלה, יה (כדרשת חז"ל על הפסוק "לא אבוא בעיר"^{סט} – "אמר הקדוש ברוך הוא לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה"^ט).

סא "בראשית ברא אלהים" "החדש הזה לכם" = ב פעמים (ממוצע) 813 = "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור", "ויאמר אלהים נעשה אדם" כו'.

סב ב"א של השיעור נרמז שארבע המדרגות מכוונות גם כנגד עתיקי־אריך־חכמה־בינה, ודוק.

סג דברים כט, כח.

סד ראה פענח רזא פרשת בראשית פ"א.

סה שיעור פורים משולש (ט"ז אדר השתא).

סו אוה"ת בראשית ח"ה עמ' תתרז ואילך (ד"ה "אוסרי לגפן" השני).

סט בראשית רבה מב, ג.

סח ספרי ראה ג (ובכ"ד).

סט הושע יא, ט.

ע תענית ה, א.

מסבירים ב"טעם הבריאה".

אם כן, יש "ראשית" של חסד דא"ס, עולם חסד יבנה^{סז}, כבר "ראשית" בפועל, ויש את ה"ראשית" ממש של "בראשית ממלכת צדקיה"^{נח}, מלכות דאין סוף, מחשבת "אנא אמלוך", שפועלת התפשטות אין סוף שבה "גליף גליפו בטהירו עילאה", שה' "שער בעצמו בכח כל מה שעתיד להיות בפועל"^{נט}, ואחר כך הצמצום והמשכת הקו וכל העולמות עד העולם הזה התחתון.

סיכום ארבע המדרגות

נחזור ונסכם: יש ארבע מדרגות – ראש־ראשון־ראשית־ראשית. ראש אמנם אומר בפנימיות שצריכים להיות גם תוך־סוף, גוף ורגל, אך בכל אופן הראש הוא "אור המאיר לעצמו" – השעשועים העצמיים של ה' אחד. "ראשון" – "ראשון לציון" – הוא צפית התענוג העתידי שה' יקבל מעבודתנו, הבנים שלו, פה למטה (נשמות ישראל נקראו "ציון", היינו "ראשון לציון", וכמו שכתוב "ולאמר לציון עמי אתה"^{סז}). אחר כך יש "ראשית", שהיא עלית הרצון לבריאית העולם בפועל, תחלת ההארה של ה' מתוך ה"טבע הטוב להיטיב" שלו, "אור המאיר לזולתו". אחר כך יש עוד "ראשית" – ראשית המלכות של ה', "בריש הורמנותא דמלכא", מחשבת "אנא אמלוך" שפועלת בפועל התפשטות של אור אין סוף שנקרא טהירו עילאה וגם נקרא מלכות דאין סוף. עד כאן הקדמה חשובה של ארבע מדרגות. אם כן, מה הם שני הפסוקים? "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" הוא שתי ה"ראשית", אבל הפסוק "החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" הוא "ראש־ראשון". כלומר, "החדש הזה לכם"

נד תהלים פט, ג.

נח ירמיה כח, א.

נט ראה מקדש מלך על זהר ח"א טו, א; עמק המלך תחלת ש"א. ובמאמרי חב"ד בכ"מ.

ס ישעיה נא, טז.

שיעור

פרצוף סיפורים

רבי אהרן הגדול מקרלין

קיצור מהלך השיעור

בי"ט ניסן תש"פ, בראשיתה של 'שנת הקורונה', נתן הרב שיעור מוקלט על בעל ההילולא – רבי אהרן הגדול מקרלין זי"ע, מגדולי תלמידי הרב המגיד ממעזריטש נ"ע, שהגדיר אותו 'יד ימינו' בשל **כח הקירוב** הגדול שלו. בשיעור נלמד '**פרצוף של סיפורים** המשרטטים והמאירים את דמותו של רבי אהרן הגדול מזוויות שונות, דרך סיפורים שעברו אודותיו במסורת החסידיות השונות, ונותנות לנו אפשרות **לטעום ולהתבשם** מדרכו בקדש, להתלהב ולהתעורר, וכמובן גם לנסות ללמוד ממנו הדרכות **לעבודת ה'** שלנו. השיעור נשלח בזמנו ברשימת התפוצה והוא מתפרסם כאן בדפוס בראשונה (בתוספת עריכה ועם השלמות).

בעלי תשובה – "ימינו תחבקני"². חסידות היא קירוב, חסיד מקרב־מחבק, והמגיד אמר שלא יכול לתפקד בלעדיו ורמז בכך שהסתלקותו שלו קרובה.

הווארט הזה הוא כנגד ספירת החסד. כל חג הפסח הוא יד ימין – כנגד אברהם אבינו, שענינו גם חסד ("דרועא ימינא"³) וגם אמונה (לשון ימין⁴). הכל שייך לאבינו הראשון, "חסד

א גוטען מועד. היום, י"ט בניסן, יום ההילולא רבא של רבי אהרן הגדול מקרלין – זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן. נספר עליו כמה סיפורים, וכדרכנו ננסה לכוון אותם כנגד הספירות.

קו הימין: כח הקירוב של רבי אהרן הגדול

ה"ימינו תחבקני" של המגיד ממעזריטש

רבי אהרן הסתלק בשנת תקל"ב, חצי שנה לפני הסתלקות המגיד ממעזריטש בי"ט כסלו. בהסתלקותו אמר המגיד 'אבדתי את יד ימיני'. הוא היה ה"ימין מקרבת"⁵ של הרב המגיד, קרב

נרשם ע"י אייתאל גלעד. לא מוגה. התועדות חוה"מ פסח.

¹ י"ט ניסן תש"פ – הקלטה.

² א סוטה מז, א.

³ ב שה"ש ב, ו; ח, ג.

⁴ ג הקדמת תקו"ז – "פתח אליהו".

⁵ ד כלשון הפסוק "כי תאמינו וכי תשמאלו" (ישעיה ל, כא). ראה שיעורים בסוד ה' ח"ג עמ' שכג (ובכ"מ).

חסידות היא קירוב, חסיד מקרב־מחבק

(כמו בפסוק "באורך נראה אור"^{טו}) – ה' נראה לאהרן. יש קשר חזק של אהרן לראיה, שהיא כבר חכמה, שרש החסד. הר"ת של רבי אהרן הגדול הם **ראה** (וכן רבי אהרן נוטריקון **ראה**) – "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב... ובחרת בחיים"^{טז}

לאברהם"^ה ו"תשורי מראש אמנה", "ראש כל המאמינים"^ז. אנחנו מכונים "מאמינים בני מאמינים"^ח – גם מאמינים וגם ימניים, אנשי יד ימין, קירוב וחביבוק, בזכות אברהם אבינו. רבי אהרן הגדול דגל בחיבוק הזה יותר מכל שאר תלמידי המגיד, מכל החסידות.

כח אהרן (אותיות נראה) – להכליל את הדין ברחמים

קוראים לו אהרן וענינו של אהרן הוא אהבה רבה^ט. כתוב בחסידות^י שאברהם הוא "אהבת עולם" ואהרן הוא "אהבה רבה", אהבה ללא גבול, הכל חסד. והנה פלא, **אהרן** הוא מספר מושלם – 16 ברבוע, 4 בחזקת 4, 2 בחזקת 8. ב־**אהרן** יש ארבע אותיות, כך שהערך הממוצע של כל אות הוא 64 (8 ברבוע, 2 בחזקת 6) שעולה **דין** – לכאורה בדיוק הפוך מהחסד, זהו שמאל. מה העניין?

רבי אהרן זכה גם לכינוי "הגדול", הרומז לאברהם אבינו – "האדם הגדול בענקים"^{יא}, "לך הוי' הגִּדְלָה"^{יב}, בחינת חסד^{יג}. מה הגדולה שלו? שהוא הופך את הדין לרחמים, מכליל את הדין ברחמים. איך רבי אהרן עשה בעלי תשובה? יש ריבוי סיפורים שבהם פשוט גילה את הדין, את העבירה החמורה של הזולת, של היהודי אותו פגש, וכך עורר אותו לתשובה – הוא ראה והראה את החטא שלו. **אהרן** אותיות **נראה**^{יד}

ה מיכה ז, כ.

ו שה"ש ד, ח.

ז שמות רבה כג, ה.

ח שבת צז, א; שמות רבה ג, יב; תנחומא שמות כג.

ט תו"א דרושי פרשת תצוה (פא, ד ואילך) ובריבי מקומות.

י לקו"ת תחלת פרשת בהעלתך (לא, א). ובכ"מ.

יא יהושע יד, טו.

יב דברי הימים א כט, יא.

יג **רבי אהרן הגדול** עולה 516, זהו **הוא** פעמים **גדול**, ו **מקרלין** עולה י"פ **גדול**, וביחד **כב** פעמים **גדול** דהיינו **גדול** במשולש, כולו אומר גדול!

יד זהר ח"ג קג, א.

"נעימות בימינך נצח"

רבי אהרן הגדול מקרלין הוא ראה בחכמה וגם "וימינו תחבקני" בחסד וגם "נעימות בימינך נצח"^{טז} – כללות קו ימין של הספירות העליונות. יום ההילולא נצח שבחסד בספירת העומה, וב"אנא בכח" מכוונים בו "ימינך" – ימין הוא חסד, אבל כאן הוא נצח שבחסד. זו הכוונה של היום, "אנא בכח גדולת ימינך תתיר צדורה". אם כן, יש בו גם נצח – במדת הנצח מאיר שם הוי' צבאות^{יז}. פנימיות הנצח היא הבטחון בה', ואחד הפסוקים בו מופיע שם הוי' צבאות הוא "הוי' צבאות אשרי אדם בטח בך"^{יח}, פסוק שאומרים הרבה פעמים בתפלות שלנו. כנראה שגם הולך על רבי אהרן הגדול מקרלין.

כתר־דעת: אהרלע דער משוגענער רבי אהרן לפני ההתקרבות לחסידות

נפתח בסיפור הראשון על רבי אהרן הגדול מקרלין בספר "אשרי האיש"^{יט} – סיפור מהזמן בו רבי אהרן היה נער או אברך צעיר: הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע היה מעיר יאנאווע שבליטא, עוד בימי חורפו התנהג בזריזות ובחומדות מרובות, ובעידו היו קוראים אותו **אהרלע דער משוגענער**. אירע שאנשי

טו תהלים לו, י.

טז דברים ל, יט.

יז שם טז, יא.

יח פרדס רמונים ש"כ פ"ב; ראה קהלת יעקב ערך 'צבאות'. ימינך במספר קדמי עולה הוי' צבאות!

יט "תהלים פד, ג.

כ מהרב אשר ארקוביץ (בעריכת הרב שמואל לוריא והרב חיים שפיא), ירושלים תש"ע.

ר"ת **אדם**^{כא}. כנראה שאדם השלם, אדם הראשון לפני החטא, מאיר ברבי אהרן הגדול עוד כאברך צעיר, כשעמד אצל הדרך ועוד לא זכה לעלות על הדרך – אז הוא משתקף בו, בהתנהגות שלו לא על פי שכל.

מוסיף המספר ביאור בענין לפי הבנתו: ודבריו הק' הוא לפי דברי האור החיים הק' בפר' אחרי קאפיטול י"ח פסוק ה' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם.

זהו פסוק מפורסם, שכל מצוות התורה הן "וחי בהם" ולא שימות בהם^{כב} – כל מצוות התורה הן כח מה' לנסוך בנו חיות גדולה בעבודת ה', כמו אצל רבי אהרן הגדול, שהחיות פורצת ומתגלה לכולם. היו הרבה צדיקים שאצלם ההתלהבות התפרצה ונראתה, כמו רבי לוי יצחק מברדיטשוב, אבל האופן של התפרצות עד כדי צעקות והתנהגות שנתפסת כלא שפויה אצל הבריות מתחיל לפני רבי לוי יצחק – אצל רבי אהרן הגדול מקרלין, אפילו עוד לפני שהגיע למגיד.

ע"ש שמביא דברי התוספות שיש חילוק בין אדם ל'האדם', שהנכרי שעוסק בתורה יקרא האדם, וכתב שם שהחשבון המעולה הוא אדם ולא של האדם.

חז"ל אומרים ש"אתם קרויים 'אדם'^{כג}, רק עם ישראל, אך תוספות אומרים ש"האדם" כולל גם גוים. תיכף נראה את דברי בעל אור החיים, שכותב יותר חזק מזה. האור^{כד} מוסיף שהחשבון המעולה הוא של "אדם" – **אדם** בגימטריא **מה**, שם קדוש של הקב"ה, שנקרא ב"פתח אליהו" "אורח אצילות", שם שעשר אותיותיו כוללות את כל עשר הספירות של עולם האצילות, עולם התיקון, ובפרט הוא כנגד

העיר הזמינו את הצדיק רבי דוד ממיקולייב זי"ע מתלמידי הבעש"ט שיתפלל בתור ש"צ בימים הקדושים, ובעת ביאתו קודם ראש השנה באו אנשי העיר להקביל את פניו, כשנכנס בתוכם רבי אהרן השתעשע עמו בשיחה ארוכה של כמה שעות [יש גירסה של הסיפור שכתוב בה ששוחחו שעתיים]. לאחר שיצא מחדרו ושוב נכנסו אנשי העיר, אמרו לרבי דוד מה לכם עם איש כמונו. נענה על זה רבי דוד: ער שטייט בין וועג מי דארף עם ארויף פירון אוף דעם וועג [הוא כבר עומד אצל דרך, צריך רק להעלותו על הדרך הנכונה [דרך החסידות]]. וידוע שרבי דוד אמר אליו בחדרו שישע להבעש"ט זי"ע, ומפני שרבי אהרן חשש שנסיעתו יגרום לו ביטול תורה מפני טורח הדרך לא נסע אז. בשנה הבאה [ויש גרסה כעבור שנתיים]. הכין עצמו לנסוע ונסע ושמע בדרכו מהסתלקות הבעש"ט הק', ואח"כ נתקשר להמגיד הגדול ממעזריטש [על ידי דודו, רבי מאנעלע].

סוד ה"אדם"

ממשיך המספר וכותב:

ביום ההילולא של רבי אהרן הגדול זי"ע א"ט ניסן אני זוכר שהיו עושים בכל שנה סעודה עם כבוד הצדיק בעל בית אברהם זי"ע והיו מספרים ממנו. ואיש זקן מחסידי בעל יסוד העבודה סיפר, וכנראה היה קשה לו להוציא מפיו 'דער משוגענער'. אמר לו הצדיק: זאג. ואז אמר. ושמעתי שאמר הצדיק [בעל בית אברהם] שראשי תיבות א'הרלע ד'ער מ'שוגענער הוא אד"ם.

יש כאן סיפור חשוב – המספר פחד להוציא מפיו, אפילו בסיפור בלבה, את הביטוי 'אהרלה דער משוגענער', מחמת יראת כבוד הרבי מסלונים, בעל ה"בית אברהם", אמר לו 'זאג!' – תאמר את הביטוי כפי שהוא בסיפור – ואחר כך הוסיף רמז ש'אהרלה דער משוגענער'

כא אם הביטוי כבר הפך לכינוי כבוד, עד שמתבוננים בראשי התיבות שלו, צריך לחשב את כל הביטוי: שאר האותיות בגימטריא **מט** פעמים הוי', ז פעמים יעקב, שם אביו של רבי אהרן הגדול.

כב יומא פה, ב. ובכ"מ.

כג יבמות סא, א; זהר ח"ב פו, א.

מאיר אומר [מנין שאפילו גוי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, דכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים לויים ישראלים לא נאמר אלא האדם, עד כאן.

הכל כאן מבוסס על מאמר של רבי מאיר^א, התנא הכי משיחי – "רוח אפינו משיח הוי"^{לא}. הוא בן גרים – יש לו גם חוש ביכולת הגוי ללמוד תורה ולהתגייר ולהפוך ליהודי מושלם, והוא מתייחס אליו קודם, כשהוא עדיין גוי. מסביר האוה"ח:

פירוש לצד שהוקשה לרבי מאיר יתור האדם [הקושי שמביא אותו לדרשה הוא שהמלה "האדם" מיותרת כאן], עוד הוקשה לו למה דיבר הכתוב בלשון נסתר, שהיה לו לומר אשר תעשו אותם כדרך שהתחיל לדבר ושמרתם וגו' לנוכח, ומכח זה דרש שנתכוון למי שלא היה שם באותו מצב [לא מדבר עם מישהו שעומד נכח. משה רבינו מדבר בתורה לנוכח לעם ישראל, וכאן מדבר למישהו שלא נמצא כאן], שאינו לא כהן ולא לוי ולא ישראל, ומי זה הוי אומר זה גוי [הסבר פלאי], והתוספות ז"ל הקשו מבריייתא [ב"מ קיד:] שדרש רבי שמעון פסוק [יחזקאל לד, לא] אדם אתם, אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם, ואמרו [התוספות כדי לתרץ:] שיש לחלק בין אדם [בלי ה ידיעה]. להאדם, עד כאן [דברי התוספות].

וכמו כן ראיתי בספר הזוהר [בראשית כה:] שחילוק זה אמיתי מצד עצמו [לתוספות רק יש בעיה, סתירה, והם עושים חילוק – חילוק קצת דחוק, אבל בא מתוך הכרח כדי ליישב סתירה. לפעמים המלה 'חילוק' לא היתה לשבח אצל חסידים ביחס ללומדות – שאנשים עושים 'חילוקים'. יש כאן אסמכתא להשקפה הזו. הוא אומר שהחילוק של התוס' גם אמיתי מצד עצמו, כפי שעולה מהזהר], והוא דבר שבמנין

פרצוף ז"א, מדת הרחמים (פנימיות התפארת, "תפארת ישראל"^{כד}). "האדם" הוא גם מספר חשוב, חמשים שערי בינה (סוד היובל, עלמא דחירו, שייך ל"זמן חרותנו", בו מתחילים לספור חמשים יום עד מתן תורה), אבל לא שם של ה' – לא חשוב כמו חשבון אדם.

ובספר הק' בית אברהם במאמרי חנוכה וזה לשונו: "וכשממשיך אלופו של עולם על הדם נהיה מדם אדם [כתוב בכל הספרים הקדושים]^{כה} ש-אדם הוא אדם. לפעמים היינו "בצלמנו כדמותנו"^{כו} – דם הוא דמות וה-א, שתמונתה צורת אדם, היא סוד הצלם. אלף היא "אלופו של עולם", וכאשר מחברים את ה-א לדם הוא הופך לאדם]. וזה מותר האדם מן הבהמה אין [נראה סיפור של רבי אהרן שקשור גם למספר של בהמה – גם שם של הקב"ה, שם בן], הוא אלף, שממשיך עליו אלופו של עולם שנקרא אין, כמד"א ולית מחשבה תפיסא אך כלל".

לפעמים משתמשים במלה 'אין' במובן של הארה בעלמא, כמו 'יש מאין', אבל כאן מדובר באין האמיתי – ה' נקרא אין כי הוא לא מושג. זו האלף של "אלופו של עולם" שצריך להמשיך על הדם. דם הוא "כדמותנו" וגם כח המדמה, שיכול להיות יצר הרע, אבל כשממשיכים עליו את האלף הוא נתקן, נהפך ל"וביד הנביאים אדמה"^{כז}, עד כדי נבואת אמת של משה רבינו שנתנבא ב"זה"^{כח}, אספקלריא המאירה.

אוה"ח: גוי שעוסק בתורה – "האדם"

כדי להבין טוב חשוב שנראה את האור החיים – על המלה "האדם" הוא כותב חידוש מופלא בנוגע למה שאנו קוראים המהפכה הרביעית^{כט}: האדם וגו' – במסכת שבת וז"ל: היה רבי

כד איכה ב, א.

כה ספר הליקוטים פרשת נח. ובכ"מ.

כו בראשית א, כו.

כז הושע יב, יא.

כח רש"י על במדבר ל, ב (ע"פ ספרי מטות).

כט נתבאר מהתועודות כ"ד טבת תשע"ה.

ל מאמר זה מופיע בב"ק לח, א; סנהדרין נט, א; ע"ז ג, א. לא איכה ד, כ.

אבל במאמר זה רבי מאיר אומר בסתמיות, בלי לסייג. אכן, גם לדברי הגמרא^ל לאחר ש"ראה ויתר גוים"^ל, "ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום עמד והתירן להם" וכל קיום המצות הוא בגדר של "אינו מצווה ועושה", אין לגביהם חילוק מהותי בין שבע מצוות בני נח ל-תריג מצוות, כך שקלקלתם היא תקנתם וכל שלא לומדים מתוך כוונה של "מצווה ועושה" אינם נחשבים גולנים או באים על נערה מאורסה. גם בעצם הלימוד בשבע מצוות יש חידוש עצום בדברי רבי מאיר, שיש אפשרות לגוי להיות "עוסק בתורה", בדרך לימוד של שקלא וטריא, כדרך התורה שבעל פה.

שוב, מלשון המאמר עצמו, מדובר כאן באותה תורה שלומדים כהנים, לויים וישראלים – ולא כתוב בפסוק כהנים, לויים וישראלים אלא "האדם" שכולל את הגוי, ואולי הולך עליו באופן מיוחד. על כל פנים, מהשוואת לימוד הגוי לתורת כהנים לויים וישראלים, אפילו אם נאמר שלומד את תורת שבע מצוות בני נח בלבד, עולה כי לימודו כולל את כל התורה כולה, כמוסבר בפירושו^ל ששבע מצוות בני נח כוללות את כל תריג מצוות התורה. ובמיוחד שהמהפכה הרביעית מתיחסת בעיקר להפצה והעמקה במצות האמונה וחובות הלבבות, שוודאי שייכות גם לגוי – שכאשר דעת-אמונתו מתישרת אז קרוב הוא להדבק בעם ישראל כו'.

הפלא ופלא, כמו שאמרנו קודם – יש כאן יסוד עצום למהפכה הרביעית. דווקא כשמלמדים את הגוי הוא זוכה להיות אדם כמו יהודי. כמובן, הוא צריך לרצות ללמוד, להיות רציני וכן ואמיתי בלימוד שלו. אמרנו ש"אדם" גם רומז למעין מעלת אדם הראשון לפני חטא עץ הדעת (שלולא החטא היו כל בני האדם יהודים).

תלוי כידוע ליודעי חן שחשבון המעולה הוא של אדם [העולה מה, כנ"ל], ולא של האדם, כי המוסף גורע [הוסיף חמש וגרע, שכבר לא שוה מה].

העיקר עבודנו כאן הוא החלק הבא, שלא הובא בספר "אשרי האיש":

ואולי כי כשעוסק הגוי בתורה גם עליו יהיה כתר זה ליקראות אדם, וכפי זה אותה"א שבהאדם הוא ריבוי הגוי שגם הוא יקרא אדם כשעוסק בתורה, ואין אותה"א כאן מעיקר השם, והבן.

פלאי פלאים, חידוש גמור, שגם הפוך ממסקנת התוספות. הוא אומר שגוי שעוסק בתורה זוכה לכתר – על דרך "כתר תורה"^{לב}, שהרמב"ם פותח בו בהלכות תלמוד תורה, הכתר של משה רבינו, הזר שעל ארון הקדש בקדש הקדשים בבית המקדש^{לג}. ומהו הכתר? שם "אדם", השייך גם לגוי שעוסק בתורה. לפי דבריו, החילוק לא בין "אדם" ל"האדם" – צריך לעשות 'נסירה', לא כל המלה מיותרת אלא רק האות ה, והיא באה לרבות את הגוי, שגם הוא אדם. הוא מסכים עם רבי שמעון ש"אתם קרויים 'אדם' ולא אומות העולם קרויים 'אדם'". אבל מתי? כשהגוי לא עוסקים בתורה. אבל ברגע שהגוי עוסק בתורה הוא גם זוכה להקרא אדם ממש, שם מה. אין כאן כינוי נפרד לגוי, "האדם", אלא שבא לרבות את הגוי שגם הוא נקרא "אדם".

שבע מצוות וכל התורה

נוסיף שבפשט דברי רבי מאיר מדובר על כל התורה, בלי הסתייגות. הגמרא אמנם מסבירה שמדובר על החלק ששייך לשבע מצוות בני נח, וכך מודגש במפרשים^{לד}, שבשאר התורה חייב מיתה כדין הבא על נערה מאורסה^{לה},

לב אבות פ"ד מי"ג.

לג רש"י לשמות כה, יא.

לד ראה חידושי הרשב"א לב"ק שם.

לה סנהדרין שם.

לו ב"ק שם.

לז חבקוק ג, ו.

לח תפארת יונתן בהעלותך – צוטט ונידון במן הפרדס

ח"א פרשת יתרו (עמ' רכ), עיי"ש.

אהרן מקבל הגרים בהוד

שאלנו איך **אהרן**, שעולה ד"פ **דין** (והיינו דין פנים ואחור: **ד די דין, דין ין**), יכול להיות "אהבה רבה"? אמרנו שלאהרן יש כל כך הרבה אהבה עד שהיא הופכת את הדין לחסד ורחמים, וציינו הרבה סיפורים בהם בשביל להחזיר בתשובה, "וימינו תחבקני", רבי אהרן הגדול נוקט ממש בדין, ב"תוכחה מגלה" מ"אהבה מסותרת"^{לט}. כל הדין שלו משמש את החסד. כך גם אצל הקב"ה, "הצדיקים דומים לבוראם"^מ – כל הדין, ה"מדה כנגד מדה", עונשי התורה, הם חסד. הכל אהבה, ולא סתם אהבה אלא אהבה רבה – אהרן כהנא רבא.

במדות הלב אהרן הוא הוד^{מא}, גם בחינה של דין, קו שמאל – אך בהוד גם הגר שמתגייר. עוד חידוש שהרווחנו מהסיפור: הגוי צריך להתקרב לעם ישראל דרך ספירת ההוד – משם הנפילה לקליפות, "הודי נהפך עלי למשחית"^{מב}, ומשם גם עלית מי שהיה בקליפה להכלל בעם ישראל, כמו רות. בפורים כתוב "ורבים מעמי הארץ מתיידיים"^{מג}, בחינת הוד – הדבר נכון לכל הגוים שמודים לאמת של אמונת ישראל ותורת ישראל, אבל בעיקר לרות הגיורת ("אם המלכות"^{מד}) שמצד ההוד ("איהי בהוד"^{מה}). גם רבקה יוצאת מהקליפות של בית בתואל ולבן דרך מדת ההוד. גם גוי שעוסק בתורה, אפילו שעוד לא התגייר, כבר מתחיל להתייחד – הוא מודה באמת של התורה וכך עולה לדרגת אדם דרך ההוד^{מו}. הנשמה שמקבלת ומקרבת אותו שם היא דווקא אהרן כהן גדול, ולכן הוא דומה

לט משלי כז, ה.

מ ע"פ רות רבה ד, ג.

מא בספירת ההוד מאיר שם אלהים צבאות העולה אהבה פעמים אדם מאד, אהבה רבה בדרגת "ובכל מאדך" (דברים ו, ה).

מב דניאל י, ח.

מג אסתר ח, יז.

מד ב"ב צא, ב; מדרש זוטא רות פ"א; זהר חדש פב, א.

מה ע"ח שער הכללים פ"א. ובכ"מ.

מו אדם עולה הוד הוד הוד, הערך הממוצע של כל אות.

לאהרן כהן גדול. כתוב שבסוף כל גר יקרא על שם מי שקרב אותו ויוכלל בנחלת השבט שעל ידו התקרב. כאן יש סימן שדווקא אהרן כהן גדול מקרב את כל הגרים. רבי מאיר יודע זאת על בשרו, ולכן הוא אומר שאפילו גוי שעוסק בתורה הוא ככהן גדול. עד כאן בדברי האור החיים.

שרש הדעת בכתר

נחזור לענין ונקרא מספר אחר, "מזקנים אתבונן"^{מז}, מה בדיוק היו הדברים הלא שפויים שעשה כנער ובזכותם זכה לכינוי 'אהרלע דער משוגענער'. אני קורא בסיפור הראשון כאן: מרן הרמ"ח היה מספר שבנערותו היו מכנים אותו ההמון בשם גנאי 'אהרלע דער משוגענער' והסיבה לכך משום ג' דברים משונים שהיו עמו.

אם רוצים לכוון כנגד הספירות, ה'שגעון' של רבי אהרן שייך לדעת שלו, ההתנהגות שלא בדעת מאפיינת את הדעת שלו. שרש השטות דקדושה הוא בכתר, למעלה מטעם ודעת 0 זהו שרש הדעת אבל כמו שהוא בכתר (וכמבואר בגמרא^{מח} הקשר-תלות בין שטות לשיטה לשוט – כתר-דעת-גבורה, הכל מתאים לרבי אהרן). זהו כלל גדול – שטות דקדושה בגמרא היא בענין נישואי איש ואשתו, "והאדם ידע את חוה אשתו"^{מט}. כלומר, עומק הדעת מתבטא במשהו שלא על פי דעת – זו הדעת האמתית שלו, אבל בגילוי זהו מקיף, כתר שמעל הדעת (כאשר השוט שלו הוא ה"תוכחת מגולה" להחזיר יהודים בתשובה – "אני בינה לי גבורה"^נ, כמו שיתבאר לקמן).

הדעת כוללת כאן את כל שלשת הכוחות השכליים של האדם – מי שמתנהג שלא בדעת היינו שמתנהג שלא בחכמה ולא בתבונה ולא

מז מהרב ישראל שמעון קסטלניץ (בעריכת יוסף וינברג), ירושלים תשס"ז.

מח כתובות יז, א.

מט בראשית ד, א.

נ משלי ח, יד.

אמהות"י^{נד} – לא סתם מדלג, ברגל אחת, אלא מקפץ בשתי רגלים^{נה}. המקפץ של רבי אהרן הופך את הקצף של הכומה.

ובקפיצתו נפל הכיסוי מעל ראשו, ומשך את חלוקו ושמזו על ראשו, וכך רץ בתוך העיר, ולעגו עליו על שאינו רוצה לילך ד' אמות בלי כיסוי ראשו.

בהשגחה פרטית נפלה לו הכיפה, הכתר על הראש, סמל של אמונה וקבלת עול מלכות שמים. כדי לא ללכת ארבע אמות בגילוי ראש הוא רץ לביתו דרך כל רחובות העיר עם חלוק משוך על ראשו. כולם לעגו על הפרומקייט שלו – כל השגעון כאן הוא פרומקייט ואנשים לועגים לפרומקייט. זו ההלכה הראשונה בשו"ע, "ואל יבוש מפני המלעיגים", אך ברגע שאדם צריך להפגין את הפרומקייט שלו – הוא נעשה ללעג וקלס בפי הבריות.

מהו תוכן הסיפור הזה? תשוקה, כפי שנראה גם בסיפור הבא. יש כאן תשוקה אדירה להודות לקב"ה על האילנות, על הבריות הטובות שברא לכבודו ("ליהנות בהם בני אדם", מי שהוא בן אדם באמת כל ההנאה שלו הוא מגדולת ה' וטובו יתברך). אם מקבילים את שלשת הסיפורים למוחי, זהו סיפור של חכמה. חכמה היא ראייה, הנדרשת כדי לברך על האילנות, אילן הוא כינוי לתורה, "אילנא דחיי" ("החכמה תחיה"^{נו}), ו"אורייתא מחכמה נפקת"^{נז}, והעיקר כאן הוא ברכת הראיה והנאה, יש ענג בחכמה (גילוי של "רישא דאין", ראש התענוג שבכתר – הנאה של צדיק בחינת אין, "והחכמה מאין תמצא"^{נח}). ככה מצטייר אצלי הסיפור הזה. גם קשור לנפילת הכפה מעל ראשו – "החכם

בדעת. כנראה שלשת המעשים המשוונים שעל ידם זכה לכינוי שלו הם כנגד החכמה, הבינה והדעת שלו במקור – עוד לפני שהוא מגיע לאור החסידות של המגיד ממעזריטש.

חכמה: ברכת האילנות

הסיפור הראשון שייך לחדש שלנו, חדש ניסן, בו מברכים ברכת האילנות. כמו שנראה, הסיפורים העיקריים שלו – כמו קריאת שיר השירים – שייכים לכך שההילולא שלו היא בפסח, בתוך ספירת החסד של הספירה. בתוך שבוע החסד היום שלו הוא נצח שבחסד – גם נצח וגם חסד. כל החדש הוא ימין – גם אמונה וגם חסד-אהבה. כל החדש אפשר לברך ברכת האילנות (וזרזים מקדימים לברך בראש חדש ניסן^{נא}), אבל אולי הוא חכה ל"ט ניסן.

פעם רצה לברך ברכת אילנות ולא ראה אילנות [שאפשר] לברך [עליהם, אילנות פרי פורחים], אלא בגינתו של הכומר שהתגורר בעירו. והגינה היתה מגודרת, וקפץ לתוכה. כשראה אותו הכומר נתמלא עליו כעס [הוא רצה לבוא ולתת לו מנה אחת אפים – להרביץ לו, או עוד יותר גרוע]. ונבהל הרבה"ק וקפץ מן הגדר,

רבי אהרן הוא "לכתחילה אריבער", כבר התנהגות של משוגענע, שקופץ מעל גדרות. אין אצלו גדרות, אין אצלו צמצומים – הכל בלי-גבול (וכידוע שחסידי מצד עצמו, הוא בלי-גבול, אך אם זוכה להיות רבי כחו יפה להמשיך את הבלי-גבול בגבול, כידוע הווארט של ר' הלל^{נב}). בהתחלה הוא קפץ פנימה ובסוף קפץ החוצה. חג הפסח הוא "מקפץ על הגבעות"^{נז} בזכות

נא ראה או"ח סימן רכו. ראה הדעות השונות בזה בפסקי תשובות שם.

נב מאמר רבי הלל מפאריטש, כפי שמופיע בכתבי החסיד ר' יוחנן גורדון. מובא במגדל עד (מונדשיין) עשרה מאמרות עמ' שג ונתבאר באריכות בלב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם".

נג שה"ש ב.ח.

נד ר"ה יא, א; שמות רבה טו, ד.

נה וראה באריכות מעין גנים ח"ג במאמר "הדילוג לגאולה".

נו קהלת ז, יב.

נז זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

נח איוב כח, יב.

דעת: זהירות מחשש שעטנז

והסיפור השלישי היה כשפעם בעת לכתו ברחוב נודע לו שבבגדיו ישנו חשש שעטנז, ותיכף פשט את מלבושו [לא כמו בסיפור הראשון, שהעלה את החולצה על הראש – כאן פשוט היה צריך לפשוט אותו]. ונשאר רק עם כותנתו [רק עם הגופיה], ולעגו עליו אנשי העיר. ולכן זכה לכינוי הנ"ל.

הסיפור השלישי צריך להיות כנגד הדעת (אחרי ששני הראשונים היו חכמה ובינה). הוא משתמש כאן במלה דעת – לא כתוב איך, אך פתאום נודע לו, קבל איזו דעת, שיש חשש השעטנז בבגדיו. שעטנז הוא ערבוב צמר ופשתים יחדו, ערבוב חסדים וגבורות^ט. איפה הערבוב? בדעת (סוד) "עץ הדעת טוב ורע"^י, ערבוביא של טוב ורע, חסדים וגבורות, בה יש עטרא דחסדים ועטרא דגבורות. דעת היא "התקשרות והתחברות"^{יא} – צריך להתחבר אך לא להתערבב. צריך שכל החסדים יהיו בעטרא דחסדים וכל הגבורות בעטרא דגבורות, ולא ערבוביא ביניהם. אם כן, כל מושג השעטנז הוא ודאי פגם בדעת, שרש החסדים והגבורות. בגדים הם מדים, לשון מדות^{יב} – "ובדעת חדרים ימלאו"^{יג}, הדעת היא "מפתחא דכליל שית"^{יד}, בה כללות שש המדות של הלב. אלה שלשת הסיפורים היפים איך זכה לתואר 'אהרלע דער משוגענער'.

פנימיות בינה (העולה עד לכתר): "יה אכסוף נעם שבת"

ידוע שהמגיד עצמו כיבד אותו לזמר פיוט בסעודת שבת, ורמז לו שהוא צריך לחבר

סט ראה קהלת יעקב ערך 'פשתים' ערך 'צמר' (עפ"י זהר ח"ג נא, א ובמק"מ שם).

ע בראשית ב, ט. ראה זהר ח"ג פו, ב בקשר השעטנז ועץ הדעת טוב ורע.

גא תניא סופ"ג.

עב ראה רמזי המשכן למלבי"ם ריש פרשת תצוה.

עג משלי כד, ד.

עד זהר ח"ב קעז, א.

[הרואה את הנולד^{יט} יש מאין בכל רגע תמיד^ס] עיניו בראשו^{סא}, בשכינה השורה על ראשו^{סב} (הכח האלוקי המהווה אותו ומצוה עליו ללכת בדרך התורה והמצוה).

בינה: הטבילה בבור המים

סיפור נוסף שפ"א כמהה נפשו [ביטוי של תשוקה אדירה]. לטבול במקוה טהרה, ולא היה בנמצא באותה שעה [כל המקואות בעיר היו סגורים], והיה בור באמצע העיר שבני העיר שאבו מים משם, והיה שם קשור דלי וכשרצו לשאוב מים היו מורידים אותו וממלאים, ומעלים אותו. ונכנס לתוך הדלי וכך נשתלשל לתוך הבור, אולם אח"כ כבר לא יכל לצאת. והרים קול זעקה עד שאחד מתושבי העיר העלה אותו עם הדלי, והיה ללעג בעיניהם.

הוא ירד לבור, טבל כרצונו, אבל לא יכול היה לעלות. הסיפור מזכיר משל של השועל והזאב – משל של רבי מאיר^{סג}. אמרנו שיש כנראה קשר גדול של רבי אהרן לרבי מאיר בעל הנס, הדמות המשיחית בתנאים.

ברור שהסיפור הזה שייך לספירת הבינה, כי מקוה הוא יסוד אמא בכל כוונות המקוה (סוד שם קנא, שם אהיה דבינה במילוי ההי"ט^{סד}, וכן אהיה ברבוע פרטי עולה מקוה^{סה}). הוא רצה לטבול, להתבטל כעובר ברחם האם, בתוך מי המקוה הטהורים (ובסוד "משה זכה לבינה"^{סו}, "כי מן המים [מי השפיר של הרחם] משיתהו"^{סז} – "משה [מי] שפיר קאמרת"^{סח}).

נט תמיד לב, א.

ס תניא פמ"ג.

סא קהלת ב, יד.

סב זהר ח"ג קפז, א.

סג ראה רש"י על סנהדרין לט, א ד"ה "אבות אכלו בוסר".

סד שעה"כ דרושי סדר שבת "ענין כונת הטבילה"; דרושי יוה"כ ג.

סה ראה לקו"ת (האריז"ל) פרשת פינחס.

סו ראה ר"ה כא, ב; זח"ב קטו, א (ובנצוצי זהר שם).

סז שמות ב, י.

סח שבת קא, ב; סוכה לט, א.

הקצרים – הוא חי סה"כ 36 שנים – הוא הצליח לעשות 80,000 בעלי תשובה, עולם עצום. עשית בעלי התשובה שייכת לעולם התשובה, הבינה, "ולבבו יבין ושב ורפא לו"^{טז} – אז עצם העובדה הזו שייכת לבניה. אבל איך הוא פעל? איך הוא קרב? הכלל אצלו היה שפעל את התשובה מתוך נועם התפלה שלו. אבא שלו היה צדיק נסתה, רבי יעקב – הוא היה מקורב לבעל שם טוב ויש סיפורים על תפלתו בימים נוראים. בכל אופן, הוא ירש מאביו את חוש הנגינה בכלל ואת יכולת התפלה.

יש סיפור^{טז} שהוא נכנס לאיזו עיריה לבית כנסת והשמש שמע אותו מתפלל ביחידות, ומרוב התפעלות הוא רץ החוצה וצעק בקול שיש פה יהודי שמתפלל כמו בגן עדן – וכל העיירה רצה לשמוע את תפלתו. בכל מקום, לא רק בבית כנסת – הוא היה עומד באיזה מקום בשוק, ברחובה של עיר, ושם מתחיל להתפלל^{טז}. מסופר^{טז} שהבעל שם טוב קרב את בעל ה"תולדות" על ידי שעמד בשוק וספר סיפורים. כאן הוא עמד בשוק והתפלל בנועם שאי אפשר לנו להשיג. זו המלה שמשמש בה בפיוט – "יה אכסוף נעם שבת", חוזר עליה. גם נעם מקשר אותו לאמא – "ויהי נעם אדני אלהינו עלינו"^{טז}, כינוי של הבינה^{טז}.

תפלה בכלל היא מלכות, דרגת דוד המלך שאמר על עצמו "ואני תפלה"^{טז} – דוד המלך הוא "נעים זמירות ישראל"^{טז}. לרבי אהרן היתה השראה זו, ובכח המלכות, התפלה, ה תתאה, הוא מחזיר נשמות בתשובה שלמה, ה עילאה – "הא בהא תליא". אם כן, זו תכונה גם של

ולהלחין פיוט מיוחד. הוא זכה לחבר את הפיוט "יה אכסוף" – שם ייה בקבלה הוא השם של החכמה, מוחין דאבא, בחינת שבת. הפיוט הזה כל כך מיוחד ומקודש שלא רק החסידים, רובם ככולם, מתמוגגים עליו – אלא גם לא־חסידים רבים מאוד שרים אותו.

את הניגון הידוע ביותר יש מייחסים לרבי אהרן הגדול עצמו. רבי משה מקוברין – תלמיד־תלמיד־תלמידו, ממשיך דרכו של רבי אהרן הגדול, הרבי של היסוד העבודה מסלונים – היה כל שבת מלחין שני ניגונים ל"יה אכסוף", בלילה וביום^{טז}. גם בשאר חצרות החסידים יש הרבה ניגונים על ייה אכסוף. בכל אופן, יש ניגון עיקרי. היום לא שבת, אבל גם הניגון בפני עצמו, בלי המילים, הוא קדש קדשים. בשביל חב"דניקים ארבע בבות הוא הניגון ב"ה הידיעה של כל הניגונים, קדש קדשים, אפשר בכל אופן לומר שהמשנה למלך הוא הניגון הידוע של "יה אכסוף".

כמובן, בשבת המעלה של "יה אכסוף" היא מתוך התבוננות בכלות הנפש ממש שהיתה לו בשבת. לכן אצל כל הממשיכים את דרכו – רבי שלמה מקרלין, רבי מרדכי מלעכוויטש, רבי אשר מסטולין, רבי אורי מסטרליסק וקוברין וסלונים וקודינב – העיקר הוא קדושת השבת, שהביטוי שלה הוא ה"יה אכסוף". שבת יכולה להיות גם בינה, גם חכמה וגם כתר – כל העליות של שבת. אם שרים בליל שבת – זו פנימיות אמא. אם שרים בסעודה שלישית – זהו כבר רעוא דרעוין, פנימיות הכתר. [הרב ניגן את הניגון בלי המילים.]

בינה, הוד ומלכות: תשובה, וידי ותפלה תשובה מכח מתיקות התפלה

כחו הגדול של רבי אהרן הגדול מקרלין היה לעשות בעלי תשובה. מסופר^{טז} שבמשך חייו

עז ישעיהו, י.
עז אשרי האיש מערכתו אות ג. מקנים אתבונן מערכתו אות ד.

עז מקנים אתבונן מערכתו אות ג.

פ ראה אור ישראל ח"א עמ' רכב ואילך.

פא תהלים צ, יז.

פב ראה קהלת יעקב ערך 'נועם'.

פג תהלים קט, ד.

פד שמואל'ב כג, א.

עה מאמר מרדכי מערכת רבי משה מקאברין אות לג.

עו מקנים אתבונן מערכתו אות ב.

אומר שמי אהרן ושם אבי יעקב ואני מעיד פלונית ושם אשתי כך ושם אביה כך וכו'. כך פתח כל דרשה. הסביר שעלולים להרוג אותי בעקבות הדרשה, שאגלה את החטאים של כולם – ומסתבר שמישהו יהרוג אותי – אז כדי שאשתי לא תשאר עגונה אני אומר לכם את כל הפרטים...

לא רק שהיתה לו יראה עצומה, אלא כתוב שהיה לו כח להפיל יראה עצומה, גם על הגוים – "תפל עליהם אימתה ופחד"^צ. מסופר^{צא} שבסוף ימיו של המגיד באו גדוד קוזקים ואיימו על המגיד בדרישה שיעשה משהו, איזה עבירה. הוא אמר שאני זקן ושלח אותם לרבי אהרן, שפשוט הפיל עליהם אימתה ופחד – "תפל עליהם ופחד", "למה רגשו גוים וגו'"^{צב} – וכך היה, פעל עליהם בטול במציאות והם ברחו משם. כחו עז להפיל יראה.

יסוד: שיר השירים של רבי אהרן

שיר השירים של רבי אהרן ושנית המגיד

בחב"ד^{צג} הסיפור אולי הכי מפורסם עליו הוא שיר השירים שלו, כאשר היה אברך אצל המגיד. בליל שבת כולם שכבו לישון אחרי הסעודה על הספסלים. הוא עשה את עצמו ישן ובשקט, בלחש, אמר בדבקות את שיר השירים. באמצע הלילה המגיד קרא לשמש שלו ואמר לו – לך מהר ותאמר לרבי אהרן שיפסיק לומר את שיר השירים כי מפריע לי, אני לא יכול לישון.

כשרבי הלל מפאריטש היה מספר סיפור זה הוא היה בוכה. בכי הוא מדבר שאי אפשר להשיג בשכל, מוציא מותרי המוחין. הוא בכה כמה גדולה אמירת שיר השירים של רבי אהרן הגדול, שמרעישה את כל העולמות, וכמה גדולה שנת המגיד, שעדיפה אפילו משיר השירים של רבי אהרן הגדול.

מלכות וגם של בינה, אמא, שהיא התכל'ס – מהתפלה להגיע לתשובה.

כשעורר רבי אהרן אנשים לשוב הוא גרם להם להתוודות על כל חטאיהם – בסוד "בינה [תשובה] עד הוד [וידוי] אתפשטת"^{פה} (דרך הגבורה וה"תוכחת מגולה" שלה, שדורשת "רשע, תן תודה!").

גבורה: יראת רבי אהרן

כמה שענינו של רבי אהרן הוא אהבה – דווקא את היראה שלו אין לתאר, אין כיוצא בה. **יראה** היא פנימיות **הגבורה**. גם הבעל שם טוב נודע על שם החסד שלו, האהבה שלו, אבל הוא עצמו – כפי שכותב אדמו"ר האמצעי בפירוש – היה בעל יראה שלא היתה כמותה מעולם. מספרים^{פו} שכל החיים הוא היה ביראת ה' כמו אחד שעומד מולו מישהו עם רובה או חץ ובא להרוג אותו. אמרנו שהוא קשור לראיה – הוא רואה את הרובה מול עיניו. קצת מזכיר את הסיפור של הרבי הקודם^{פט}, שהסביר לחוקר ששלף כנגדו אקדח שאינו מיוחד מהצעצוע הזה כו' – שהוא לא פוחד משום דבר, אלא רק מהקב"ה, כצוואת אבי הבעל שם טוב^{פז}. אכן, אך אצל רבי אהרן דימוי הרובה או החץ הוא הוא היראה מפני הקב"ה, "בלתי להוי לבדו"^{פט}. כמו שאמרנו, היה גם דין בתוכחה שלו – תוכחה לשם תשובה, "תוכחת מגלה" – כי הרי כתוב "אני בינה לי גבורה" (כנ"ל), התשובה היא בקו שמאל וצריך בשבילה גבורה. כשהוא היה עולה על הבימה לדרוש באיזה מקום – לא הזמינו אותו, היה נכנס לעיירה ומתחיל לדרוש, היתה לו המון חוצפה, עזות דקדושה – היה

פה ע"ה הקדמת תקו"ז ז, א. ראה ע"ח שער הכללים פ"ד; ע"ח שכ"ט (הנסירה) פ"ח.

פו ימות עולם מערכתו אות א.

פז אג"ק הרבי הרי"צ ח"ח עמ' סא"סב; סה"ש תר"פ עמ' 4.

פח שבחי הבעש"ט פ"א. וראה אור ישראל ח"א ש"ב בשני הסיפורים הראשונים.

פט שמות כב, יט.

צ שם טו, טז.

צא מאמר מרדכי מערכתו אות ב.

צב תהלים ב, א.

צג רשימות דברים (חיטריק) מדור הה"מ אות ט.

כח להפוך חטאות נעורים להתלהבות קדושה

רבי אהרן הגדול הוא אברך צעיר וכל ההתלהבות שלו היא התלהבות של "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה" – התלהבות של זיווג בקדש של החתן העליון והכלה העליונה, הקב"ה וכנסת ישראל. את כל הסיפורים אפשר לקשר להילולא שלו – חג הפסח הוא החג של שיר השירים, "כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים"^{צד}. כל ההתלהבות שלו היא להפוך את התלהבות הנעורים, את חטאות הנעורים, להתלהבות בקדושה ובטהרה. בכך הוא מרעיש את כל העולמות, זו התכונה שעושה אותו לצדיק יסוד עולם. הוא ארט הזה שייך לספירת היסוד שלו. כידוע, בתיקון שלנו – דברים שטוב ללמוד בעל פה כנגד הספירות, שיר השירים הוא כנגד היסוד. גם בפשט, בעשר שירות שהיו בעולם – שמופיעות בתרגום בפסוק הראשון של שיר השירים – השירה התשיעית היא שיר השירים, כנגד היסוד. כולם קדש ושיר השירים קדש קדשים.

הבן שלו הוא רבי אשר מסטולין, שגדל ולמד אצל רבי שלמה מקרלין – תלמיד חבר של רבי אהרן. רבי אשר פעם אמר על עצמו^{צה} שיש לו דין של טיילים, שעונתם בכל יום^{צז}. הסבירו שבפנימיות הכוונה שבכל יום הוא חווה את היחוד העליון של קוב"ה ושכינתיה – "שויתי הוי' לנגדי תמיד"^{צח}. בגמרא^{צט} הטייל הוא שמואל בר שילת – ראשי תבות "שויתי הוי' לנגדי תמיד" – והוא יורש ממנו את הבחינה הזו.

שיר השירים מתוך התקשרות לרבי

בשיר השירים שלו יש עוצמה ותענוג שאין

לשער כלל וכלל, אבל צריך להבין שתוך כדי שהוא שוכב שם על הספסל בבית המדרש של המגיד ממעזריטש ואומר שיר השירים יש לו גם התקשרות למגיד. כמו שכל שיר השירים שלו הוא התקשרות, יחוד, בין קוב"ה לכנסת ישראל, החתן והכלה, הוא אומר את שיר השירים מתוך התקשרות לרבי. ידוע^{צט} שאם שלמה המלך היה חסיד הוא היה כותב את שיר השירים על רבי וחסיד.

למה השיר השירים שלו הפריע למגיד? למה הוא שמע אותו בכלל? זו נקודה חשובה, שלא מודגשת גם באופן בו מספרים זאת בחב"ד, כפי שסיפר רבי הלל. שיר השירים שלו חייב לעבור דרך המגיד – דרך ההתקשרות שלו לרבי. אם המגיד עושה משהו אחר – לדוגמה, קורא את שיר השירים באופן המיוחד לו (מתוך שינה מתוקה) – תפיסת התלמיד, עם כל כמה שהוא גדול, פחותה מהשינה של המגיד. אבל "זה הקטן גדול יהיה"^ק – התלמיד עולה מדרגה לדרגה עד שלסוף ארבעין שנים הוא "קאים אדעתיה דרביה"^{קא}, עומד על דעת רבו, כלומר, על שיר השירים של רבו (אחרי ארבעים שנה הוא כבר לא אברך צעיר עם רתיחת דמים והתלהבות של אהבה בתענוגים...). אבל גם עכשיו, כשהוא שר ומתפלל, כל היחודים והזיווגים שהוא עושה הם תוך כדי התקשרות לרבי שלו.

שוב, זו התקשרות ל"צדיק יסוד עולם"^{קב}, עוד סבה שהווארט הזה שייך ליסוד.

תענוג ואמונה: הכח להחזיר בתשובה והכח לעשות מופתים

להחזיר בתשובה בעלי תאוה או אפיקורסים

אחרי רבי אשר מסטולין יש את הבן שלו, הבית אהרן, גם לבן שלו קראו רבי אשר, אחד

צט לקוטי דבורים ח"ה עמ' 1085 (במהדורת לשה"ק).

ק נוסח קריאת השם בברית מילה.

קא ע"ז ה. ב.

קב משלי י, כה.

צד ידים פ"ג מ"ה.

צה שמע שלמה חלק הסיפורים סיפור נח. ראה יין משמח ח"ב ש"ו בתורה "יחוד שבת בחול".

צו כתובות סא, א.

צז תהלים טז, ח.

צח כתובות סב, א.

אם מאמינים בכח של הצדיק, בברכה שלו ובתפלה שלו – ממשיכים ישועות בקרב הארץ, במוחש. במקום אחר, שיש פחות אמונה, אותו צדיק עצמו – פועל

הארץ, במוחש. במקום אחר, שיש פחות אמונה, אותו צדיק עצמו – פחות פועל. ליטא היא מקום שכלתני, רציונאלי יותר. הווארט הזה שייך לכולם, לא רק אליו, אבל היות שהוא אמר כן סימן ששייך באופן מיוחד אליו.

מה לומדים מכאן? זהו חוש האמונה שלו – היכולת לדבר לאמונה הטבועה בטבע ישראל. בכל מקום האמונה היא אחרת וגם לצדיק יש אמונה – "צדיק באמונתו יִחיה"^{קו} ויִחיה. אם הוא

מצליח לגלות את האמונה בזולת מתוך האמונה שלו האמונה נותנת לו את הכח לפעול ישועות. אמונה גם לשון אמונות^{קז}, "מעשה ידי אמן"^{קח} – האמונה התמימה נותנת לו כח לפעול כמו אמן. בחב"ד יש ווארט^{קט} שבפולין יש אמונה פשוטה עד ביאת המשיח, ברוסיה, שכוללת גם את ליטא, יש ספק, חצי־חצי, קצת אמונה וקצת כפירה, ובגרמניה, דייטשלנד, הכל כפירה ורק משיח יוכל לתקן. שייך לווארט שאמרנו קודם, שעם הקליפה היום – בעקבתא דעקבתא דמשיחא – רק משיח יכול להתמודד.

תפארת: הרחמים על כל נפש ישראל

פעם אחת^{קי} הוא דרש באיזה מקום דרוש שכלל בתוכו את כוונות שם בן בקבלה. קודם דברנו על שם מה, אדם, ושם בן הוא השם של המלכות, קשור לתפלה, "ואני תפלה"^{קיב}. בכל אופן, היה שם איזה מתנגד שעשה ממנו 'חוזק',

קו חבוקוק ב, ד.

קז ראה אמונה ומודעות מאמר "כח האמונה" עמ' נד; אוצר הנפש ח"א מאמר "אמונות ואמונה"; נפש בריאה עמ' יד.

קח שה"ש ז, ב.

קט ראה גם אור ישראל ח"ב עמ' קנ הערה ב.

קי מאמר מרדכי מערכתו אות ה. מזקנים אתבונן מערכתו אות ד.

קיב תהלים קט, ד.

כך היה רבי ישראל, שמכונה ה'פרנקפורטר', ואחריו רבי אברהם־אלימלך. רבי אברהם־אלימלך בקר בטבריה בשנת תרצ"ט, שנה אחת לפני השואה. באותו ביקור שאלו אותו: סבא רבא־דבא שלך, רבי אהרן הגדול מקרלין, עשה שמונים אלף בעלי תשובה – מה אתכם? הוא ענה להם: בזמן רבי אהרן הגדול עיקר התשובה היה מחטאות נעורים ומכל מה שקשור לעריות ופגם הברית – תשובה

על תאוות. אבל היום המצב אחרת בעולם – הריחוק מהקב"ה ומהתורה לא כל כך נובע מתאוות אלא מאפיקרוסות וכפירה, לשון כפור, כפור מוחלט בקדושה. הוא סיים – מסופקני אם הסבא רבא שלי היה מצליח היום להחזיר בתשובה כמו שהצליח אז, כי ההתמודדות היא עם קליפה אחרת לגמרי^{קיג}.

הדבר הזה גם שייך ליסוד – הברית – וגם לתענוג שלו, "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים"^{קיד} שהוא חוה, הראש השני של הכתר. הסיפור שהיום הכפירה היא אמונה, היינו הראש העליון של הכתר.

מופתים במקום של אמונה

רבי אהרן הגדול היה נוסע בכל העולם ומראה מופתים. פעם^{קיז} שאלו אותו למה בוואהלין הוא מחולל מופתים, ואילו במקומו, בליטא, יש לו פחות מופתים. הוא הסביר דבר שלא שייך רק אליו, אלא לכל הצדיקים – שבואהלין יש יותר אמונת צדיקים, פחות השכלות וחקירות, ועל ידי אמונה ממשיכים את כל השפע, כל הברכות. אם מאמינים בכח של הצדיק, בברכה שלו ובתפלה שלו – ממשיכים ישועות בקרב

קיג מאמר מרדכי מערכתו אות ז.

קיד שה"ש ז, ז.

קיז מאמר מרדכי מערכתו אות ד.

אף על פי שהוא חסיד גדול, ואומר – 'הרבה פעמים אתה, הרבי, מגלה את עוונו האנשים כדי שיעשו תשובה. תעשה כאן גם כך ותגמור את ההתנגדות'. רבי אהרן אמר לו – 'אני רואה (לא אמר שברוח הקדש) שאם נפרסם את הפתק עם העבירות שלו נפשו לא תוכל בשום פנים ואופן לסבול את הבושה והחרפה והוא ימיר את דתו ר"ל. לכן אני מעדיף לקבל על עצמי את כל הבזיונות וכל החרפה ונידוי ומה שלא יעשו לי – ובלבד שלא תאבד נפש מ ישראל'.

את הסיפור הזה נשים בתפארת, שפנימותה רחמים. זו מדת רחמנות על יהודי, שקודם לדאגה לעצמי – אני מעדיף לקבל על עצמי את כל הבזיונות שבעולם ולא לפגוע בו. מתי אני מגלה לאנשים את העבירות? כשאני יודע, מרגיש בתחושה פנימית, ברוח הקדש, שהדבר יועיל – שהם יחזרו בתשובה. אם לא יועיל לגלות את החטאים, ואדרבא, הם יצאו מהדת, רחמנא ליצול, מוטב לי לקבל את כל הבזיונות שבעולם ושלא תאבד נפש אחת מ ישראל. זו מדת הרחמים.

נצח: "בכל ביתי נאמן הוא" בהסתלקות

אם כן, אמרנו את כל הספירות, אך "עוד לאלוה מלים"^{ק"ב}. יש עוד סיפור^{ק"ג}, שמסופר גם בחב"ד, וקשור במובהק לספירת הנצח. הזכרנו קודם את הפסוק "נעימות בימינך נצח". יש דבר שגם כתבנו עליו בכוונות של היום, נצח שבחסד. ממש בסוף ימיו הוא רצה לנסוע הביתה לפסח – הפסח האחרון שלו. הוא בא להפריד מהמגיד וקבל את ברכתו. מיד אחרי שהוא יצא מהחדר המגיד קרא לגדולי התלמידים – כולל אדמו"ר הזקן – ואמר להם שירוצו מהר ויעצרו אותו. המגיד ראה ברוח הקדש שאם יחזור הביתה נגזרה עליו הסתלקות מן העולם הזה. כך עשו

התלוצץ ממנו, ואמר לו שהגימטריאות שעושה לא נכונות. רבי אהרן הביט בו במבט חודר ואמר לו – שם בן בגימטריא בהמה, ואתה עושה מעשה בהמה, ופרט לו, ואיך אתה לא מתבייש להתלוצץ ממני דווקא על שם בן שקשור אליך?! הוא אמר את הווארט טוב, חדר ופעל, ואותו אחד הרהר תשובה והתחיל להתקרב לרבי.

בשלב מסוים הוא חזר לסורו, והפך להיות אחד מאלה שהכי התנגדו לרבי. כשהוא התחיל לחזור בתשובה רבי אהרן אמר לו שיכתוב את כל העבירות שלו על פתק והוא יתן לו תשובה על פתק. כך הוא עשה – זה לא היה המנהג הקבוע שלו, היה חריג. כשאותו אחד חזר לסורו הוא השתתף באסיפה גדולה שמטרתה היתה להחרים את רבי אהרן. היו כמה אסיפות כאלו. בכלל, את כל החסידים כינו אז קרלינרים – סימן להשפעה הגדולה שהיתה לו, כל התנועה נקראה על שמו. היו אסיפות וגם

הוציאו עליו לעז, המציאו סיפור שלם של אשת איש אתו עם עדי שקר. באסיפה אותו אחד היה ראש המדברים נגדו. רבי אהרן שלח את הדוד שלו, ר' מאנעלע, שקרב אותו למגיד. הוא נתן לו את הפתק עם כל העבירות שהוא רשם, והוא אמר לו לגשת ישר אליו בראש השלחן ולהראות לו את הפתק, ולומר שהוא יכול לספר מה שכתב על עצמו. רבי מאנעלע עשה את השליחות, אך לא השפיע כלל על אותו 'מתנגד'. למה? הוא אמר לרבי מאנעלע – 'אני מכיר את הרבי, ר' אהרן הגדול, ואני יודע שהוא ערליכר איד, ושהוא אף פעם לא יבייש משהו בציבור. לכן איני פוחד שהוא יפרסם את הפתק ואני ממשיך להתנגד אליו בכל התוקף...'

חוזר רבי מאנעלע לר' אהרן ומעביר בקורת,

מתי אני מגלה
לאנשים את
העבירות? כשאני
יודע, מרגיש
בתחושה פנימית,
ברוח הקדש,
שהדבר יועיל
– שהם יחזרו
בתשובה

^{ק"ב} קיב איוב לו, ב.

^{ק"ג} קיג 'ימות עולם מערכתו אות ג. מזקנים אתבונן מערכתו אות ח.

הסברנו^{קט} שסוד היום הזה, נצח שבחסד, הוא סוד "אל אמונה"^{קכ} – הסוד של "בכל ביתי נאמן הוא". בתחלת ספר המאמרים של אדמו"ר הזקן "אתהלך לאזניא" יש תורה שלמה שהוא מביא בה את הענין של "בכל ביתי נאמן הוא" – הסוד שקשור להסתלקות רבי אהרן הגדול. קודם אמרנו שהמגיד הספיד אותו שהוא כמו חנוך, קרוב להחזיר את כל הרשעים בתשובה, וכאן למדנו מה שענה לתלמידים למה לא אמר בעצמו. יש פה הרבה מה ללמוד – מצד אחד משה רבינו, המגיד, לא יכול לספר, ומצד שני יכול לרמוז, "די לחכימא ברמיזא"^{קכא}. הוא רמז על ידי התלמידים, אבל מן השמים רבי אהרן לא נרמז – ככה רצו מן השמים. בכל אופן, זו בחינת משה רבינו, הנצח, שבחסד, יד ימינו של הרב המגיד, רבי אהרן הגדול.

רשימו של תשובה מהסתלקות רבי אהרן

צדיקים אמרו שיום ההילולא של רבי אהרן הגדול מסוגל לתשובה. כתוב כאן בספר מזקנים אתבונן:

צדיקים אמרו שיום ההילולא של רבי אהרן קארלינער זי"ע מסוגל לתשובה. ושמעתי שרבי לייז'ע ז"ל [אחד מגדולי חסידי סלונים בטבריה] נתלהב פעם מאד ביומא דהילולא של רבי אהרן וזעק בקול גדול: דער טאג איז מסוגל אויף תשובה [היום הזה מסוגל לתשובה].

אנחנו עדיין ביום הזה, לעוד כמה דקות, אבל שהרשימו ישאר אתנו משך כל השנה. היום הזה הוא יום מסוגל לתשובה. שוב, זו תשובה של נועם, של בינה, של "פנימיות אמא פנימיות עתיק"^{קכב}.

התלמידים, ניסו לשכנע אותו להשאר וגם רמזו לו שהמסר הוא מהמגיד עצמו. הוא אמר – 'איך יכול להיות? קבלתי מהרבי את ברכת הדרך'. הוא כבד את חבריו ונכנס שוב למגיד ושוב קבל ברכה, והמגיד שוב שלח את התלמידים שינסו לעכב אותו. הפעם הם כבר לא השפיעו עליו. הוא אמר שקבל פעמיים ברכה לנסוע הביתה ונסע – והיה מה שהיה, שביום הזה הסתלק מהעולם בגיל 36 בלבד.

המגיד עצמו אמר^{קיד} כשהספיד אותו שהסתלקותו היא כמו הסתלקות חנוך בן ירד, שהסתלק צעיר – יחסית לדורות ההם. כתוב בו "כי לקח אתו האלהים"^{קטו} ורש"י כותב שהיה צדיק גמור "וקל בדעתו לשוב להרשיע" ולכן ה' לקח אותו. הסביר המגיד ממעזריטש ש"קל בדעתו לשוב להרשיע" היינו שקל עבודו להשיב את כל הרשעים בתשובה אם הוא ישאר וישלים את שנותיו. עד כאן כבר החזיר שמונים אלף, ואם ימשיך יחזיר את כולם ותבטל הבחירה החפשית – וה' לא רוצה בכך. זהו מאמר מוסגר בסיפוח, שגם אפשר להבין ממנו שרבי אהרן הוא סוג של גלגול של חנוך, הרבי של משה רבינו^{קטז}

אחרי שקרה מה שקרה התלמידים האלה, שהמגיד אמר להם לנסות לעכב אותו, באו ושאלו – 'למה לא אמרת בעצמך בפירוש שלא יסע?'. הוא ענה להם שזהו סוד "בכל ביתי נאמן הוא"^{קיד} – שמגלים לצדיק ה"חד בדרא", בחינת משה רבינו, סודות שהן בבחינת "רזי עולם" שרק ה' יודע ("אתה יודע רזי עולם", שהרבה יותר מרזי תורה, כידוע^{קיא}). הוא נכנס בחפשויות ל"ביתי", גזי המלך, ויודע מה הולך להיות, והנאמנות שלו שלא מספר.

קיד ימות עולם מערכתו אות ד.

קטו בראשית ה, כד.

קטז לקו"ת פרשת בראשית.

קז במדבר יב, ז.

קיא רשימות דברים (חיתריק) מדור אדה"ז אות סה; ספר הצאצאים (הילפרין) עמ' 61. וראה נוסח אחר ברשימות סיפורים (תשורת גלובסקי, כסלו ע"ב) ח"א עמ' 29.

קכט בכונות ספירת העומר שהרב רשם בשנת תש"פ.

קכ דברים לב, ד.

קכא זהר ח"ג רפ, ב.

קכב הגהת הרנ"ש לאוצרות חיים שער עתיק פ"ד. ראה תורת שמואל תרכ"ז עמ' לד (וראה שם עמ' עח שמציין לזהר ח"ג קעח, ב).

בדיקה, בעור ובטול חמץ

באכילת חמץ מבוטל משום שהאוכלו כאוכל עפרא דאדעא). כח המחשבה הזוה הוא תוקף הדעת – הכח המייחד את עם ישראל (שאת בחירתו מדגישים בכל חג, "אתה בחרתנו מכל העמים", בחירת העצמות בעם הדומה ליצורו, שגם בו כח הבחירה, כח הדעת).

"מרובה מדה טובה"^א, וכשם שבכח הדעת להביט במציאות ולבטלה כעפר (על דרך "נתן עיניו בו ועשאו גל של עצמות"^ב) כך בכח הדעת של היהודי להביט במציאות ששבה לעפרה ולהחזירה לקיום – "זוטא דאית בכו מחיה מתים" (שעל כן קוראים בשבת חול המועד פסח את חזון העצמות היבשות ביחזקאל). ובנידון דסוגית בטול חמץ, עולה מזה שגם בבטול חמץ חל הכלל "אתי דיבור ומבטל דיבור"^א, אפשר לבטל את הבטול (כדעת החלקת יואב^ב ולא כדעת הסטייפלר^ג, שלדעתו בטול הוא מציאות שהחמץ אינו חשוב בעיניו ולא שייך לבטל מציאות. ולא כן הוא, שבבטול הבטול הוא מחיה את המציאות של החמץ מחדש מכאן ולהבא^ד).

א. מהות בטול חמץ

"מבטלו בלבו ודיו"

באיסור המצאות חמץ בפסח ברשות האדם נאמר בחומש שמות "שבעת ימים שאר לא ימצא בבתים"^א ו"ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך"^ב. בנוסף על הלאוין הללו, שנוהגים בשבעת ימי הפסח, ישנה מצות עשה של "אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתים"^ג המטילה על האדם להשבית את החמץ שברשותו כך שלא יהיה חמץ ברשותו מערב פסח (י"ד ניסן) לאחר חצות^ד, בזמן הקרבת הפסח.

מדין תורה "מבטלו בלבו ודיו"^ה, אלא שחז"ל תקנו שאף על פי כן נדרש גם בעור החמץ בפועל, כדלקמן בארוכה. דין בטול חמץ ממחיש כי במחשבת האדם (הגברא) יש כח ותוקף לבטל את מציאות החמץ (החפצא) לגמרי (עד שיש מי שאומר^ו שאין חיוב כרת

מעובד מהתוועדות ו' ניסן תשע"ח ע"י איתיאל גלעד.

א שמות יב, יט.

ב שם יג, ז.

ג שם יב, טו.

ד כפי שלמדו חז"ל מ"אך ביום הראשון" ש"אך" מחלק את היום הראשון – שלפני פסח – ודין "תשביתו" חלק רק מחציו השני. ורמזי יפה: "אך" באלפא ביתא דאח"ס בט"ע מתחלף ב"ח", לשון חצי, כדרשת חז"ל.

ה טושו"ע תלג (ובכ"ד) ורמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ב ה"ה (ובכ"ד) עפ"י פסחים פ"ג מ"ז.

ו לדעת רש"י (ודעימיה) שאין הבטול מדין הפקר, אלא השבתה בלב, כדלקמן.

ז הובא בספר המכתם פסחים ו, ב ד"ה "אמר רבא".

ח יומא עו, א (ובכ"ד).

ט שבת לד, א (ובכ"ד).

י עבודה זרה י, ב.

יא גיטין לב, ב (ובכ"ד).

יב אבן העזר כא.

יג כתבי קהילות יעקב החדשים סג.

יד כפי שהדגיש בעל החלקת יואב שדין "אתי דיבור

ומבטל דיבור" הוא רק מכאן ולהבא.

סברה זו מכוונת כנגד החסד, שהרי הרצון־האהבה לחמץ שייך לחסד שפנימיותו אהבה (ולאחר הפסח גם יכולה לחזור אהבה זו, עד לתיקון השלם של החמץ בשתי הלחם בחג השבועות). לשיטה זו הבטול נלמד מהמלה "לך" כנ"ל, מלה יסודית בצווי הראשון ליהודי הראשון, אברהם אבינו, שמדתו חסד – "לך לך"^{כא}, ופרש רש"י (כדברי חז"ל בכ"ד) "לך לך" להנאתך ולטובתך" (ממנה לומדים שעל יהודי לעשות מה שטוב לו – עם כל קבלת העול ומסירות הנפש שיש ב"לך לך" מודגש הצורך ב"לך", שהוא חלק מבחירת ה' בנו והוצאתנו להיות בני חורין). ברגע שהאדם מסלק את טובתו והנאתו מהחמץ שוב אינו עובר בו על "לא יראה לך".

גבורה: בטול גזרת התורה כאילו החמץ ברשות האדם

הר"ן מסביר^{כב} כי בטול החמץ קשור לדין המיוחד של "שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו ברשותו, ואלו הן – בור ברשות הרבים [שבאמת אינה רשותו של אדם] וחמץ משש שעות ולמעלה [שבהיותו אסור בהנאה בעצם יצא מרשות האדם, שאין לו בו שום טובת הנאה]^{כג} – בטול החמץ גורם לכך שהתורה לא עושה את החמץ כאילו הוא ברשות האדם, ולכן אינו עובר בו על "בל יראה" ו"בל ימצא".

גזרת התורה – המחמירה עם האדם ועושה את החמץ כאילו הוא ברשותו – שייכת לספירת

של פסח, זמן העברת עם ישראל בתוך הים בחרבה, קשור לענין אורו של משיח שמאיר אז, התעוררות הניצוץ של משיח שיש בכל אחד ואחת מישראל – "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו'". והוא חידוש ביחס לימים הראשונים של פסח. ומזה יובן מש"כ "ששתי ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת וגו'", שבאכילת המצות "ששתי ימים" יש עדיין עבודת אתכפאי, בטול הישות, אך ביום השביעי עצרת, הישות בטלה מאליה עד כדי מאיסה גמורה בה, דרגת צדיק גמור שעבודתו היא עבודת האתהפכא דווקא).

כא בראשית יב, א.

כב ריש פסחים ד"ה "ומהו".

כג פסחים ו, ב.

וכן מזה מוכח שפעולת הבטול הוא "כח האדם" ולא "כח המעשה"^{טו}, שהרי לא שייך לחזור בו מחלות מכח המעשה^{טז}, ודוק.

חמש הגבורות שבדעת

במהות וטעם בטול חמץ נאמרו טעמים שונים, וניתן להתבונן בחמשה טעמים^י המכוונים כנגד ה הגבורות המתפשטות מעטרא דגבורות שבדעת – תוקף הגבורות שבדעת לבטל את החמץ – ל"ה הקצוות שבלב, מחסד עד הוד. נמנה את הטעמים כסדרם הפנימי:

חסד: סילוק רצון

ר' איסר־זלמן מלצר^י באר (בדעת הרמב"ם) שעיקר הבטול נלמד מ"לך" (כדרשת הספרי: "לא יראה לך" – בטל בלבך") וענינו סילוק רצונו של האדם בחמץ עד שהוא מואס בו^{יט} ומוציאו מכלל אוכל (ומכאן מובן מדוע חששו שאין האדם מבטל את החמץ בלב שלם, ולכן נדרש גם בעור – כדלקמן – שהרי מדרגת מיאוס ברע היא מדרגתו של הצדיק הגמור דווקא^כ, ולא כל אדם זוכה לכך).

טו חקירה בה דן הברכת אברהם פסחים ב, א סימן "גדר ביטול חמץ".

טז כפי שכתוב בקובץ הערות עורב בסופו (לא בענין בטול חמץ דייקא, אלא בכלל).

יז הובאו כך בקובץ יסודות וחקירות השלם ערך בטול חמץ – עיי"ש לעוד מהמובא לקמן, וראה גם באנציקלופדיה תלמודית ערך בטול חמץ.

יח אבן האזל חמץ ומצה פ"ב ה"א ד"ה "והנראה".

יט וכלשון המאירי פסחים ו, ב: "שמאחר שבטלו כבר שמה עפר והמאיסו על עצמו" ובהמשך דבריו "ולא עוד אלא שמאחר שעשה לעצמו כעפר כל חמץ מאוס אצלו" (ובמקום אחר נתבאר סוד מיאוס החמץ – בזמן איסורו, אך לאחר מכן ניתן להגיע לאהבה אליו, "אתהפכא" בתכלית, כרמזו לקמן בפנים – גם בדברי התניא פ"ד כיצד גם על הבינוני "לשתי עצות נכפשו להיות מואס ברע כגון בעצת חכמינו ד"ל אשת חמת מלאה צואה כו").

כ תניא פ"י (אך ראה ביאור הרבי על "אילו קרע לנו את הים ולא העבירונו בתוכו בחרבה" בליל ב' דחג הפסח תשי"ח כי בהעברת עם ישראל בתוך הים בחרבה – בשביעי של פסח – ניתן הכח בכל אחד להגיע למדרגת צדיק גמור, וי"ל שעל כן מעיקר הדין "מבטלו בלבו ודיו" כצדיק גמור שייך בכל יהודי. ויש לומר שכך זה מאיר במיוחד בשביעי־אחרון

אחד^{כט}, מאמר השבטים ליעקב אבינו^ל (ישראל סבא) שמדתו תפארת ומאמר משה רבינו (נשמת התפארת ביחס ליעקב אבינו, "משה מלגאו ויעקב מלבר") לכללות העם, "תפארת ישראל" (ענינו של פסוק היחוד "שמע ישראל" הוא יחוד הוי' ואלקים – שעל כן הוא הכפולה הראשונה של שניהם, **מג** פעמים הוי' העולה **אחד** פעמים **אלהים**, כנודע – שאף נדרשים לקמן בסוד הבטול והבעור).

נצח: הוצאת החמץ מרשות האדם

ר' שמואל רוזובסקי מבאר^{לא} (בדעת הרמב"ם) שכיון שאין לאדם צורך בחמץ – "ומה היא השבתה זו האמורה בתורה? היא שיבטל החמץ בלבו ויחשוב אותו כעפר, וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל"^{לב} – הוא נחשב כאילו אינו ברשותו. הנצח הוא ענף החדש – בחדש בטול הרצון-האהבה (הרגשי, כמתאים למורגש) מהווה בטול ואילו בנצח בטול הצורך (הפרקטי, כמתאים למוטבע) הוא הבטול. הנצח הוא "לבר מגופא" ויש בו כח להוציא "לבר" את החמץ מה"גופא"-ה'אני' של האדם (התלות בין צורך לרשות, לפיו כאשר בטלה הצורך הדבר יוצא מרשות האדם, מגלה סברא עמוקה שיש בה טעם גם לכיבוד הורים, כבוד רבו וכבוד מלכות – המלך זקוק לעם, שהרי "אין מלך בלא עם", ולכן העם הוא ברשות המלך; הרב זקוק לתלמיד ולכן התלמיד ברשותו; הורים צריכים את ילדיהם ולכן הילדים ברשותם – ושדרשה של סברא זו בסוד "ברא כרעא דאבוה"^{לג}, רגל ימין, הנצח, סוד נצחיות הדורות בה נצרך האב לבנו, שהרי "כל

הגבורה, ולכן גם סברת בטול חמץ המבטלת גזרה זו שייכת לגבורה.

תפארת: "תשביתו" – בטול ובעור

רש"י^{כד} (כראשונים נוספים^{כה}) מפרש שבטול חמץ נלמד מדין "תשביתו" – מכיון שלא נאמר 'תבערו' או 'תשרפו' (כבשאר איסורי הנאה) לומדים שדי בהשבתה בלב (וכתרגומי "תשביתו" – "תבטלון") – וזהו דין מיוחד (שונה מדין הפקר הכללי) שמאפשר בטול חמץ. הראשונים^{כו} מדגישים שודאי – ומוכח מהגמרא^{כז} – שגם לסוברים ש"תשביתו" הוא מקור דין בטול חמץ הוא כולל גם את האפשרות של בעור חמץ (בוודאי לאחר זמן איסורו, ששוב לא ניתן לבטלו).

יחסית, בטול ובעור הם קו הימין (שראשיתו בחכמה, שפנימיותה בטול) וקו השמאל (שראשיתו בבניה, אליה שייך יסוד האש ו"מינה דינין מתעריין" לבער ולשרוף, כדעת רבי יהודה, את החמץ בפועל) ודין "תשביתו" הכולל את שניהם שייך איפוא לתפארת (וכן במקומות נוספים – כדוגמת הסדר הפנימי של שש הזכירות – שייכת השבת, שרש "תשביתו", לתפארת). הבטול מבטל את החמץ מתורת לחם ועושה אותו כעפר^{כח} – משנה את צורתו-תפארתו מתורת לחם מפואר לעפר פשוט.

ובדרך הרמז: **"תשביתו" = שבת (זך פעמים הוי')** ועוד **תיו (טז פעמים הוי')**, בגימטריא **בעור חמץ** ובגימטריא **יצחק-יצחק**, שמדתו גבורה ולו שייך כללות דין השבתת חמץ, בבטול או בבעור, כנ"ל שכל הסברות שייכות לעטרא דגבורות שבדעת) = **"שמע ישראל הוי' אלהינו הוי'**

כד שם ד"ה "ודעתו עליה".

כה בה"ג הלכות פסח. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ב ה"ב. שבלי הלקט השלם סימן ר.

כו רמב"ן, ר"ן ומאירי בריש פסחים.

כז פסחים ה, א.

כח מהר"ק בדעת רש"י וריטב"א פסחים ו, ב.

כט דברים ו, ד.

ל פסחים נו, א.

לא בחידושי ר' שמואל פסחים עמ' יב.

לב הלכות חמץ ומצה פ"ב ה"ב.

לג גיטין לב, ב (ובכ"ד).

לא חשוב ולכן לא שייך גם לבטלו^מ.

שלשת הטעמים הללו תואמים לשלשת הקוים (שעיקרם הספירות חסד-גבורה-תפארת) בטעמי בטול חמץ שהוסברו לעיל: הטעם הראשון, התולה את אפשרות הבטול בכך שהחמץ ברשותו של האדם, שייך למבואר בטעמי החסד והנצח שמהות הבטול היא סילוק הזיקה-הרשות של האדם (באהבה רגשית או בצורך מעשי); הטעם השני, שהבטול מועיל לכך שהתורה לא תכניס את החמץ לרשותו של האדם, שייך ישירות למבואר בטעם הגבורה, שמהות הבטול היא בטול גזרת התורה לפיו החמץ עומד ברשות האדם; הטעם השלישי, בטול חשיבות החמץ, מתאים לטעם התפארת – בטול תפארת-חשיבות החמץ והפיכתו לעפר, ודוק.

ב. תקנת בעור חמץ

תקנת חז"ל – בעור חמץ

אכן, על אף שמדין תורה די בבטול החמץ, חז"ל תקנו שלא די בבטול ונדרש גם בעור של החמץ מהעולם (ולשם כך נדרשת בדיקת חמץ, כפתיחת מסכת פסחים "אור לארבעה עשר בודקין את החמץ").^מ מדוע?

ומפני ב' דברים נזקקו חכמים לכך הא' לפי שהביטול וההפקר תלוי במחשבתו של אדם שיפקירנו בלב שלם ויוציאנו מלבנו לגמרי ולפי שאין דעת כל בני אדם שוין ואפשר מי שיקל בדבר ולא יפקירנו בלב שלם ולא יוציאנו מלבנו לגמרי לפיכך גזרו שאין ביטול והפקר מועיל כלום עד שיוציא את החמץ מכל גבולו. הב' לפי שהאדם רגיל בכל השנה בחמץ ומחמת רגילותו קרוב הוא לשכחה שישכח את איסורו ויאכל ממנו אם יהיה מונח בגבולו בפסח לפיכך הצריכו לחפש אחריו ולבודק ולהוציאו מכל גבולו קודם שיגיע זמן איסור אכילתו.^{מא}

מ קובץ שיעורים פסחים ח (בדעת רש"י).
מא שו"ע אדה"ז או"ח תלא, ד.

אדם שאין לו בנים חשוב כמת^{לד}, הפך הנצח, חיים נצחיים, וד"ל).

הוד: הפקר

בתוספות^{לה} מבואר כי בטול חמץ הוא דין של הפקר. הדין הוא "לא יראה לך שאור" שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים...^{לו} (ובספרי עה"פ נוסף: "ושל הפקר") וכשהאדם מפקיר את החמץ שוב אינו עובר עליו. הפקר שייך לספירת ההוד, בה עלול להתקיים (מתוך הפקרות שלילית) "הודי נהפך עלי למשחית"^{לז} (שעל כן גם הפקרות דקדושה שייכת להוד, כמבואר במ"א). ההוצאה "לבר מגופא" שבנצח מקבלת משנה תוקף בהוד (עד ל"נהפך עלי", כנ"ל), בה לא די שהחמץ שהאדם לא נצרך לו יוצא מרשותו, אלא הוא נחשב ל"של אחרים"^{לח}.

"לא חצי מבטיל" בזמן איסורו

כפי שכבר הוזכר, כל דין הבטול חל רק בטרם נאסר החמץ על האדם – בחצות היום – אך "לבתר איסורא... לאו ברשותיה קיימא ולא מצי מבטיל"^{כז}. בטעם העדר היכולת לבטל אחרי חצות נאמרו שלשה טעמים^{לז}:

החמץ, האסור בהנאה, אינו ברשותו של האדם ולכן לא יכול לבטלו (כפשט לשון הגמרא). הבטול מועיל לכך שהתורה לא תכניס את החמץ לרשות האדם, אך לא מועיל להוציאו מרשותו^{לט}.

הבטול מועיל רק לחמץ חשוב – אותו הוא מבטל מחשיבותו – אך לאחר האיסור החמץ

לד נדרים סד, ב.

לה פסחים ד, ב ד"ה "מדאורייתא".

לו פסחים ה, ב.

לז דניאל י, ח.

לח כשיטות לפיהן הפקר מכניס את החפץ לרשות אחרים – ראה שיעור ט"ז שבט תש"פ (פ"ה, ומתוכו בנקודה "הפקרות דקדושה").

לט תורת הקנינים ח"ב עמ' תצט חקר בין הטעם הראשון לטעם השני.

"בפיך ובלבבך לעשותו"

בגמרא מפורש כי הבטול הוא בלב – "מבטלו בלב" – אך אם הבטול הוא מטעם הפקר קשה "דלענין הפקר ממונו הפקר בלב לא מהני ולא מידי, דדברים שבלב אינם דברים"^מ. יש שכתבו^מ ש"מבטלו בלב" רק ממעט שאין צריך להשמיע לאזניו, אך יש לומר את הבטול בפיה^מ (אכן, המשמעות הפשוטה של "מבטלו בלב" היא במחשבה בלבד – כמתאים לבטול שבחכמה – ונאמרו^מ טעמים מדוע לא חל כאן הכלל "דברים שבפה אינם דברים", אלא שחכמים תקנו בכל זאת להוציא את הדברים בפיו). אם כן, עולה כי עקרו של הבטול הוא בלב, של ההפקר בפה (**הפקר** למפרע **רק פה**) – ומצד גוון ההפקר שבבטול תקנו לומר אותו בפה, אף שיועיל גם בלב בלבד (אם הוא נעשה בלב שלם ובדעת תקיפה, "מחשבה" ולא "התרצות") – והבעור צריך להיות במעשה בפועל (ומכיון ש"המעשה הוא העיקר" לא הסתפקו חז"ל בבטול ותקנו שיש לבער את החמץ ולעקור את מציאותו לגמרי). עולה, אם כן, שבמצות בעור חמץ כדבעי למהוי מקיימים "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך [הפקר בפה] ובלבבך [בטול בלב] לעשתו [בעור במעשה]"^מ. ורמז נאה: **בטול בלב, הפקר בפה, בעור במעשה** עולה ג"פ (ממוצע כל בטוי) **בעור חמץ!**

ג. בדיקת חמץ דין בדיקת חמץ

מסכת פסחים פותחת "אור לארבעה עשר בודקין את החמץ" – זו ראשית עבודת סילוק

מו' חידושי הר"ן פסחים ו, ב ד"ה "הבודק צריך שיבטל".
מז' ר"ן פסחים פ"ב. מאורי פסחים לא, ב.
מח' היחס בין הרהור ודבור ואפשרות של ממוצע ביניהם
נתבאר בארוכה בשיעורי "הרהור ודבור" – כ' אד"ר עד ג'
אד"ש ע"ו.

מט' ראה קובץ יסודות וחקירות הנ"ל הערה יז.
נ' וראה באריכות שו"ע אדה"ז תלד, ז ובקו"א אות ג שם.
נא דברים ל, יד.

הטעם הראשון הוא פגם בצד המואר שבנפש – חסרון בשלמות הכוונה, המודעת והרצונית, לבטל ולהרחיק את החמץ. הטעם השני (אותו נוקט אדמו"ר הזקן כעיקר בהמשך דבריו) נובע מהצד האפל בנפש – מקור **השכחה** (אותיות **חשכנה**) וחסרון המודעות.

בטול-בעור-בטול

אכן, גם לאחר קיום הבעור מבטלים את החמץ – פעם אחת לאחר הבדיקה ושוב לאחר השריפה (שני חלקי מצות בעור חמץ בפועל), וכדלקמן – כדי להציל את האדם מאיסורי "בל יראה" ו"בל ימצא" מדאורייתא באם ימצא גלוסקא יפה של חמץ שאינה בטלה מאליה כמו הפירורים שנשארו לאחר הבדיקה^מ.

אם כן, ישנו בטול מדאורייתא, המועיל גם ללא בעור; מצות בעור שתקנו חכמים; ועוד בטול שתקנו חכמים. הסדר של בטול-בעור-בטול הוא על דרך "שמע ישראל" הוי' אלהינו הוי' [אחד] – הבטול, פנימיות החכמה, שייך לשם הוי' ב"ה, "הוי' בחכמה"^מ (וכידוע **בטול** ועוד **הוי'** עולה **חכמה**), והבעור שייך לבינה, סוד "אלהים חיים", "אלהינו", בה שייך יסוד האש (וכנ"ל). וכן, הבטול הוא מדין תורה שבכתב, סוד "מוסר אביך" שבחכמה, והבעור הוא תקנת חכמים בתורה שבעל פה, סוד "תורת אמך" שבבינה. הבטול שבסוף, שגם הוא, כמו הבעור, מתקנת חכמים, שייך כבר לספירת הדעת (כמבואר בסוד "הוי' אלהינו הוי'" כנגד חב"ד) – "אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת"^מ.

בקריאת שמע בכל יום – הגילוי ש"הוי' אלהינו הוי' אחד" – מתחוללת יציאת מצרים בכל נפש מישראל, שעל כן מזכירין יציאת מצרים בקריאת שמע דווקא, כמבואר בתניא^מ.

מב' שם תלד, ו.

מג' משלי ג, יט.

מד' אבות פ"ג מי"ז.

מה' פרק מז.

מוחין דו"א, שממנו יש כבר ניקה לחיצונים ועל כן מחויבת בדיקה שמא יבוא לעבור על איסור ח"ו (כבדיקת פירות מתולעים); חיוב דרבנן ("מאן מלכי? רבנן") היינו מלכות – "מלכות פה, תורה שבעל פה קרינן לה"^{נח}.

טעם בדיקת חמץ על אף שמבטלו

אכן, כאשר ישנו בטול הבדיקה היא מדרבנן לכל הדעת – כשם שתקנו חכמים בעור חמץ על אף שדי בבטול, הם תקנו להתחיל את הבעור בבדיקה (עליה מברכים בפועל "על בעור חמץ" כנ"ל). בטעם בדיקת חמץ גם במקום שהאדם מבטל את החמץ שלו נאמרו שלשה הסברים^{נב}: רש"י כתב^{נט} שבודקים את החמץ כדי לא לעבור עליו ב"בל יראה ובל ימצא" (והסבירו האחרונים שהחשש הוא שמא ימצא גלוסקא יפה ויחזור בו מבטולו^ס או שמא ישכח את בטולו^{סא}). תוספות כתבו^{סב} שהבדיקה היא שמא יבוא האדם לאכול חמץ שימצא.

הר"ן כתב^{סג} שתקנו לבדוק מחשש שיקלו בבטול ולא יבטלו כדבעי בהוצאת החמץ מהלב לגמרי.

שלשת ההסברים מכוונים כנגד חכמה – בינה דעת: "בל יראה" ו"בל ימצא" הם איסורי הראיה והמציאה – תכונות החכמה; בינה שרש היצר הרע, "מינה דינני מתעדין", ושם מתחילה מציאות ה'יש' המאפשרת גלוסקא יפה – שעל כן שם החשש שמא יבוא לאכול (ואילו בטעמו של רש"י, לדעת האחרונים הנ"ל, החשש הוא לא שמא יבוא לאכול אלא שמא יחזור בו מבטולו ויעבור על "בל יראה" ו"בל ימצא", כנ"ל); ההקלה בבטול היא קלות דעת – חסרון בבטול

החמץ. בפשטות בדיקת חמץ היא תקנת חכמים הפותחת את בעור חמץ – שעל כן מברכים לפני הבדיקה "על בעור חמץ" – שתקנו חכמים משום שלא הסתפקו בבטול דאורייתא (כמתאים לכך שהיא נעשית "אור לארבעה עשר", בתחלת הלילה, הזמן המיוחד לתורה שבעל פה דווקא. המלה "אור", פתיחת המסכת, לפי מסקנת הגמרא פירושה "לילי" ולא "נהי", היינו שימוש של לשון חז"ל דווקא). אכן, באם לא בטל את החמץ יש ארבע דעות במקור דין בדיקת חמץ^{נד}: חיוב דאורייתא מדין "תשביתו" (הכולל בטול ובעור, כנ"ל, ואם לא בטל עליו לבדוק על מנת לבער)^{נה}.

חיוב דאורייתא מדין "ושמרתם את המצות"^{נד}.

חיוב דאורייתא מסברא – כיון שהחמץ אסור מדאורייתא יש לבדוק כדי לא לעבור עליו (כשם שיש חובה לבדוק פירות שדרכן להתליע במחובר)^{נה}.

חיוב מדרבנן (על אף שלא בטל, משום שמדאורייתא אינו עובר על חמץ שאינו ידוע^{נו} או משום שמדאורייתא אין עיקר לבעור אלא רק לבטול^{נז}).

ארבע הדעות מכוונות כנגד אותיות שם הוי' ב"ה: "תשביתו" הוא סוד השבת – מוחין דאבא, חכמה; דין שמירה – "ושמרתם" – שייך לבניה, "שמור" לנוקבא (וכן הלימוד בירושלמי שם הוא בדרך "אם אינו ענין לאכילת מצה תנהו ענין לביעור חמץ" – דרך לימוד של נבון ה"מבין דבר מתוך דבר" שבבניה, ובפרט היינו בינה-אמא הכלולה באבא, כמתאים למוחין דאבא של הירושלמי); סברא דאורייתא היינו

נח הקדמה לתקו"ז – "פתח אליהו".

נט על המשנה בריש פסחים ד"ה "בודקין".

ס רע"ב על המשנה בריש פסחים ד"ה "בודקין". ראה לעיל בענין "אתי דיבור ומבטל דיבור".

סא רבי מנחם החסיד, הובא באור זרוע בפירוש רבי שמואל מפלייש.

סב פסחים ב, א ד"ה "אור".

סג ריש פסחים ד"ה "אלא".

נב כך נמנו בקובץ יסודות וחקירות השלם ערך בדיקת חמץ – עיי"ש.

נג ר"ן ריש פסחים ד"ה "אלא". מאירי פסחים ב, א ד"ה "והוא".

נד פירוש פני משה לדרשת הירושלמי בריש פסחים.

נה ברכת אברהם ב סימן "בענין מצות בדיקת חמץ".

נו מקור חיים ריש סימן תלא.

נז בית יוסף (או"ח תלא ד"ה "מדאורייתא") בדעת הטור.

כנגד אותיות שם הוי' ב"ה מלמטה למעלה – הבדיקה מדרבנן היא בסוד המלכות (כנ"ל כמה פעמים) והבעור ביסוד האש בבינה (כנ"ל כמה פעמים), ה תתאה ו־ה עילאה (וכאן הן המשך אחד, "הא בהא תליא"), כאשר שני הבטולים הם בסוד "מה שמו ומה שם בנו"^{סו} – בטול גמור של כל החמץ (לאחר הביעור) בחכמה, י, ובטול חלקי (של החמץ שלא הוצנע לאכילה למחרת, לאחר הבדיקה) בתפארת, ו:

י	בטול חמץ לאחר הבעור
ה	בעור חמץ
ו	בטול חמץ לאחר הבדיקה
ה	בדיקת חמץ

חוויה וכו'.

סו – משלי ל, ד.

יפה ותקיף (עיקר כח הדעת היהודית, "מחשבה" ולא "התרצות" כנ"ל).

סדר העבודה

אם כן, בפועל אנחנו מקיימים את שלש הפעולות – **בדיקה-בטול-בעור** (בגימטריא **מרור** – מי שמקיים כדבעי את בעור החמץ על כל שלביו, מתוך התמרמרות על חמצו הגשמי והרוחני, יוצא ידי חובת מרידות במשך כל השנה) – ומכיון שאנו מבטלים את החמץ גם לאחר הבדיקה וגם לאחר הבעור^{סד} ישנם בידינו ארבעה שלבים, בדיקה-בטול-בעור-בטול^{סה},

סד ראה באורך שו"ע אדה"ז או"ח תלד, י"ג.

סה במלים **בדיקה-בטול-בעור-בטול** (שכולן מתחילות ב"ב, כפתיחת התורה ב"בראשית" – ראשית העבודה) יש גדי אותיות והכל עולה גדי פעמים (היינו שהוא הממוצע) כט,

מזל פסח

קרנן פסח = 500. המלה ה־500 בתורה היא [ואדם] אין". **אין** בהכאת אותיות, **א** פעמים י פעמים **נ** = 500. "אין מזל לישראל" – פירש הבעל שם טוב: האין האלוקי הוא המזל האמתי של ישראל. זה מה שאומר קרנן פסח, כאשר ה' פוסח ובוחר אותנו לחלקו.

בדמיך חיי

"בדמיך חיי" אלו דם פסח ודם מילה. דם לשון דמיון, "כח המדמה". במצרים היינו שבויים בכח המדמה השלילי, ויצאנו משם על ידי דם פסח ודם מילה. יש כח המדמה של עבודה-זרה ויש של זנות, "ולא תתורו אחרי לבבכם [ע"ז] ואחרי עיניכם [זנות]". דם פסח שחרר אותנו מדמיון האלילות ודם מילה מדמיון הזנות.

שיעור

שלש עבודות הפסח – משיח, גאולה וגולה

פסח מצה ומרור

מרור – זכרון הגולה

המרור, בפשטות, מטעים ומזכיר את מרירות הגולה – "מרור, על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים". בעת הגאולה עלינו לזכור את הגולה, לא רק על מנת לחוש כיצד יצאנו "מעבודת חרות, מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה", אלא גם כדי לשמר את האיכות הפנימית של הגולה.

כך מסביר מורנו הבעל שם טוב¹ את דברי דוד המלך "צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי, בארץ ציה ועיף בלי מים. כן בקדש חזיתך לראות עֶזְך וּכְבוֹדֶךָ"² – הלואי שבזמן הבית אזכה לאותם געגועים שיש לי "בארץ ציה ועיף בלי מים", שבימי הגאולה (שנקראים גם "שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ"³) נזכה לעוצמת מסירות הנפש ולעבודת התשובה שנדרשו מאתנו בגלות. יתר על כן, הרבי מליובאוויטש מלמד כי הגולה היא היא חומר הגלם של הגאולה וצריך רק להמשיך לתוך הגולה את האות א כדי להפוך אותה לגאולה (בדומה לכך ש-ציה – סוד "בארץ ציה ועיף בלי מים" – הוא השרש הדקדוקי של ציון, מקום המקדש, "בקדש חזיתך").

פסח מצה ומרור

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, כֹּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן, פֶּסַח, מִצָּה, וּמְרוֹר.⁴
שלמות ליל הסדר מתבטאת ב"שלשה דברים אלו" – פסח-מצה-מרור (המהווים יחידה בעלת מספר מושלם⁵, זך ברבוע, ט בחזקת ג, ג בחזקת ו). בפועל ממש, בזמן הזה אין אנו זוכים לקרבן פסח, אכילת מצה היא מדאורייתא ואכילת המרור היא מדרבנן (כל עוד לא אוכלים אותו עם קרבן הפסח). אכן, מיסודות דרך מורנו הבעל שם טוב שכל מצוה קיימת בכל אדם, בכל מקום ובכל זמן – גם בזמן הזה ניתן לקיים בפנימיות "פסח מצה ומרור" ולהשלים בכך את הסדר (ויסוד מוסד לכך במאמרו זה של רבן גמליאל, שאמר כי אף בזמן שאין בית יציאת ידי חובה כרוכה באמירת-הזכרת פסח מצה ומרור).
מהם, אם כן, שלשת הדברים בעבודה הפנימית?

מעבוד מהתועבות ו' ניסן תשע"ח ע"י איתאל גלעדי.

א פסחים פ"י מ"ה. הגדה של פסח.
כל הביטוי עולה 3744 – יג פעמים רפח (הוי' פעמים יב ברבוע).

ב אותו מכוונים בקבלה בשם השני ב"אנא בכח" – קר"ע שט"ן. מספר זה עולה גם רפח (המחלק את כל הביטוי, כנ"ל בהערה הקודמת) ועוד אמת (שהוא משיח-גאולה-גולה, כדלקמן בפנים).

ג הוספות לכש"ט (הוצאת קה"ת) אות סד.

ד תהלים סג, ב"ג.

ה קהלת יב, א. ראה שבת קנא, ב: "אלו ימי המשיח...".

ו דבר מלכות פרשות אחו"ק ואמר תשנ"א (וראה באורך מאמר "מגולה לגאולה" בספר מודעות טבעית).

חצה – סוד הגאולה

המצה, המצוה אותה זוכים לקיים בשלמות מדאורייתא גם בזמן הזה, "מיכלא דמהימנותא" ו"מיכלא דאסוותא"¹, היא־היא סוד הגאולה – "מצה, על שום שנגאלו אבותינו ממצרים".

הראש והסוף של מצה – מה (סוד שם מה) – בגימטריא גאולה, והצ שבאמצע עולה עוד פעמיים גאולה, כך שממוצע כל אות במלה מצה הוא גאולה, 'חזקה' של גאולה². שלש פעמים גאולה רומזות גם לדברי הרבי כי יש שלש דרגות של ה־א הנמשכת ל־גולה – אלף לשון "אלופו של עולם", אלף לשון אולפנא ("אללפך חכמה"), אלף אותיות פלא – שהן בעצם שלש מדרגות־רמות של גאולה (והן גופא מתכללות זו בזו בשלש מצות של ליל הסדר).

אליבא דאמת, יש מדרגות רבות של גאולה: פורים נסמך לפסח משום "מסמך גאולה לגאולה"³, והוא נקרא גאולה אף שבפורים "אכתי עבדי אחשורוש אנן"; גאולת מצרים – על שמה

נקראו כל הגאולות – היא עדיין גאולה שהיו אחריה גלויות ואנו מצפים לגאולה האחרונה, שאין אחריה גלות (שגם היא גופא הולכת ומתפתחת, מ"אתחלתא דגאולה" עד לגאולה האמתית והשלמה); "בכל דור ודור חייב אדם

1 ראה זח"ב כ"ג, ב.

2 בחלוקה פנימית הרומזת גם לסוד המן שאכלו אבותינו במדבר – "ויאמרו איש אל אחיו מן [צ, מה־מה, סוד ב"פ] 'ונחנו מה' שנזכרו בפרשת ירידת המן] הוא, כי לא ידעו מה הוא" (שמות טז, ט).

3 מגילה ו, ב.

י שם יד, א.

לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים"⁴ ובאמת תתכן גאולה פורתא בכל דור, לעתים לכל עם ישראל ולעתים לקהילה מסוימת או לאדם מסוים (כדוגמת "היוצא מבית האסורים" שהוא אחד מ"ארבעה צריכין להודות"⁵).

לכן, מצות המצה מתקיימת מדאורייתא גם בזמן הזה – גם היום ישנה גאולה (לעומת זאת, המרוד בזמן הזה הוא מדרבנן – בתוך הגולה עצמה, ללא המשכת ה־א, לא צריכים 'לזכור' את הגולה מחד, שהרי היא קיימת בפועל, ומאידך קשה, ואולי אף בלתי־רצוי במדת־מה, לזהות את המעלה של הגולה ו'להצדיק' אותה, ורק חכם אמיתי, "הרואה את הנולד"⁶ של "שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ", רואה את המעלה העצמית בגולה, זמן של מסירות נפש על האמונה והתורה, גם עכשו, בזמן הגלות, והיינו סוד דרבנן, שייך לרבנן דווקא, חכמים גדולים הרואים את הנולד).

פסח – סוד המשיח

בעוד המצה מסמלת את הגאולה, הרי שפסח רומז לזהות הגואל – משה רבינו בגאולת מצרים ומשיח צדקנו בגאולה האחרונה (שהרי "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון"⁷). "פסח, על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים" (לעומת לשון הנפעל במצה – "על שום שנגאלו אבותינו" – כאן מודגש הפועל־הגואל, וכדרך ההגדה 'להצניע' את משה רבינו בסיפור יציאת מצרים, כאשר משה, הגואל בשר־ודם, מפנה מקום להדגשת הקב"ה בגאולה זו, כנודע).

כשם שבכל דור ודור ולכל אדם ואדם ישנה בחינה של גאולה, כך בכל דור ודור ישנו "משיח שבדור" ובכל אדם ואדם ישנו ניצוץ משיח. אך ההבדל הוא משמעותי – הגאולה שבכל דור ובכל אדם יכולה להתגלות בפועל, ואילו המשיח שבכל דור ובכל אדם הוא משיח־בכח, עד שנזכה

יא ברכות נד, ב.

יב אבות פ"ב מ"ט.

יג ראה שמו"ר ד, ב; דהר ח"א רנ"ג, א.

בעת הגאולה עלינו לזכור את הגולה, לא רק על מנת לחוש כיצד יצאנו "מעבדות לחרות, מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה", אלא גם כדי לשמר את האיכות הפנימית של הגולה

כשם שבכל דור

דור ולכל אדם
אדם ישנה בחינה
של גאולה, כך
בכל דור ודור ישנו
"משיח שבדור"
ובכל אדם ואדם
ישנו ניצוץ משיח

"שלשה דברים [אלו]
רומזים גם לשלשה דברים
(מנהיגים) שהיו לעם ישראל
ביציאת מצרים – משה, אהרן
ומרים (חושבנא דדין כחושבנא
דדין) – המשקפים בעצמם את
שלשת העניינים:

מרים, הנקראת על שם
מדרות הגלות שבשיאה נולדה
– והיא המדגישה את הגולה ורגישה לכל
צער, וגם תוקף הגעגועים והאתערותא דלתתא
(בתשובה ומסירות נפש) של הגלות משתקפים
בהעלאת המ"נ אותה מסמלת בארה של מרים
– היא כנגד המרור, כפשוטו.
אהרן הכהן – שבעינו הטובה מסוגל לצבוע
כל מציאות בצבעי גאולה, מקיים בעצמו "מן
המקדש לא יצא" ובזכותו עם ישראל כולו חי
בתוך ענני כבוד של גאולה – הוא כנגד המצה
(וכשם שהמצה מדאורייתא קיימת בכל דור ודור,
כך המשכיותו של אהרן קיימת בפועל ובגילוי
בשושלת הכהונה).

משה רבינו – הגואל בפועל, "הוא גואל
ראשון והוא גואל אחרון", הדוחף את עם ישראל
תמיד לפסוח-לדלג קדימה – הוא כנגד הפסח
(במדות הלב משה מכון כנגד הנצח, בגימטריא
פסח).

שלש השקפות בדרך לגאולה

שלש המדרגות האלה משתלשלות בדורות
האחרונים – לקראת הגאולה האמתית והשלמה
על ידי משיח צדקנו – לשלש השקפות בעם
ישראל:

בהשקפה החרדית הציפיה היא אך ורק
למשיח, ללא כל אפשרות אחרת של גאולה,
ועבודת האדם היא (כלשון ההגדה של פסח)
"להביא לימות המשיח"^{טז}.

הגאולות הנ"ל (פעמים הוי" ב"ה.

טז ברכות פ"א מ"ה. נוסח ההגדה של פסח.

לגילוי המשיח בפועל בשלמות.
לכן, בעוד מצות מצה מתקיימת
בכל דור, הרי שבזמן הגלות אינו
זוכים להקריב את הפסח ואנו
ממתינים להקרבתו בשלמות
לאחר בנין בית הבחירה על ידי
מלך המשיח.

על אף שתתכן מציאות
זמנית של גאולה בלי גואל –

מצה בלי פסח – כיסופינו הם לגאולה האמתית
והשלמה על ידי משיח צדקנו (ולאור אפשרות
הגאולה בכל דור, גם בלי גילוי של גואל בפועל,
מובנת ביותר הדגשתו של הרבי בביטוי "הגאולה
האמתית והשלמה [על ידי משיח צדקנו]" – כדי
להציל משיבוש הדגשת הגאולה ללא הגואל וק"ו
ההסתפקות בה חלילה). לכן גם מודגש ומוכפל
הפסח כראש (הכולל) וראשון (בפרטים) בדברי
רבן גמליאל – "כל שלא אמר שלשה דברים אלו
בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן – פסח וכו".

"שלשה דברים אלו" – שלשת הגואלים

אם כן, פסח-מצה-מרור, הם בעצם משיח-
גאולה-גולה – שתי שלישיות המשלימות
למשולש של מח, כערכו של המשפט בו פתח את
חבורו הרמב"ם (שנולד בערב פסח ורמזו בפסוק
"רבות מופתי בארץ מצרים") "יסוד היסודות
ועמוד החכמות" (ניתן לקיים בשתי השלישיות
גם "גורעין ומוסיפין ודורשין", ולצרף משיח-
גאולה-גולה – ככתיב השגור בתורה ובנביאים^{טז},
העולה אמת – ל"פסח מצה ומרור"^{טז}, ודוק).

יד ויקרא כה, כד; שם לא; שם מח. ירמיה לב, ז"ח (גאלה
חסר עולה טל – "הוי אחד" – יוד הא ואו, כאשר היו
הנוספת משלימה את ה"הא האחרונה בשם מה, ודוק). רק
במגלת רות (ד, ז) כתיב מלא – "וזאת לפנים בישראל על
הגאולה ועל התמורה לקים כל דבר שלף איש נעלו ונתן
לרעהו וזאת התעודה בישראל" (כל הפסוק עולה מא –
אלהים במ"ס – פעמים אלהים; הגאולה התמורה התעודה
עולה הוי פעמים אלהי).

טו משיח-גאולה-גולה (אמת, כא ברבוע) ועוד פסח-מצה-
מרור (זך ברבוע) עולה 1170 – מה (גאולה, סוד שם מה
– שם הוי" ב"ה במילוי אלפין, בו חוזרת האות א ג"פ כנגד ג

— הרבי מליובאוויטש, הדוחף הגדול למשיח; הרצי"ה קוק, המתמקד בגאולה; והרב כהנא הי"ד, אשר 'ברר' וייצג באופן תורני את הדחף הלאומי-המציאותי לחוש את מרירות הגולה ולהתקומם מתוכה — **מנחם-מענדל, צבי-יהודה, מאיר-דוד** עולים בדיוק **פסח-מצה-מרור**!]

התורה היא "אוריאן תליתאי" — צריכה לכלול בצורה מאוזנת ומתוקנת את שלש ההשקפות — כאשר הכל נכלל בדמותו של משה רבינו, נותן התורה (שעל כן "אוריאן תליתאי" נתנה — "לעם תליתאי, בירחא תליתאי" — דווקא "על ידי תליתאי", משה רבינו הכולל עמו את שני אחיו הגדולים ממנו, כפירש"י: "משה תליתאי לבטן, מרים אהרן ומשה"). בסופו של דבר צריכות שלש הדמויות — שבעולם הזה הן נפרדות — להכלל בדמות אחת של מלך המשיח, כאשר **"שלשה דברים אלו"** מהווים ביחד את **"התורה חדשה"** של ימות המשיח.

הרב כהנא הי"ד, "רובו טוב" של עולם הבריאה (הרב כהנא הי"ד הושמץ הרבה וסבל 'מרור' בחייו — אף שהמכירים אותו יודעים שכל מעשיו, כולל בעלי דימוי סמל האגרוף הכחני, נבעו מדאגה עמוקה לעם ישראל — כלאה אמנו שהיתה שנאה בשל שרשה בעלמא דאתכסאי, עולם הבריאה, שגרם לה להיות לא-מובנת). העליה הזו, מדור לדור, מכוונת כנגד שלשת העולמות עשיה-יצירה-בריאה — אך האתגר של דורנו הוא להגיע לעולם האצילות, עולם האחדות ש"כולו טוב" (ו"לא יגורר רע"), בו אין כבר חלוקה וקטוב בין ההשקפות אלא הכל מאוחד בדמות אחת, מלך המשיח, כמבואר בפנים.

ההשקפה הדתית-לאומית נוטה להתמקד בתהליך הגאולה — ללא הדגשת דמותו של הגואל — וממילא מזהה כגאולה (או כאתחלתא דגאולה) גם שלבים שונים בתהליך ולא 'מתעקשת' על "הגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו" (והיא מצה-ממוצע בין שתי ההשקפות האחרות — וממילא גם נקודת חיכוך, מצה ומריבה... — ועליה להקפיד להיות ממוצע-מחבר, גשר של עליה בקדש, ולא חלילה להיפך). ההשקפה החילונית — בגרסתה השואפת לתחית-תקומת עם ישראל, כפי הבנתה — מונעת דווקא מתוך הרגשת מרירות הגולה ומתוך הצורך לפתור את 'בעית היהודים'.

[ופלא: שמות שלשת המייצגים השלמים-המתוקנים של שלש ההשקפות בדור האחרון¹

יז בדור הקודם היו אלו הרבי הרי"צ (ועוד לפניו הרבי הרש"ב), הראי"ה קוק (וראה בארוכה בספר קומי אורי במאמר "מבית שאול לבית דוד" שהרבי הרי"צ והראי"ה קוק הם עצמם בסוד משה ואהרן, מתאים למבואר כאן בפנים) וזאב ד'בוטינסקי (ועוד לפניו חוזה המדינה, בנימין זאב הרצל). אם כן, ניתן לזהות כאן שלש שלישיות בשלשה דורות (כאשר הראי"ה קוק חי גם במקביל להרצל וגם לז'בוטינסקי ואף התייחס לשניהם — על הרצל הוא נשא את "מספד הדרמון", שבמקורו מתייחס בחז"ל למשיח בן יוסף, ואת ז'בוטינסקי הוא כינה "שליח אלקים"), כאשר דווקא בציר ה'גולה' — הציר ה'חילוני' — נכרת עליה מהכפירה של הרצל (שדגל בכל התוקף בהפרדת הדת מהמדינה), "רובו רע" של עולם העשיה, ללאומיות החצי-דתית של ז'בוטינסקי (הן ביחס של חבה לדת והן באמירתו ש"יש אלקים" והוא-הוא עם ישראל), "חציו טוב וחציו רע" של עולם היצירה, ועד לנאמנות המוחלטת לתורה של

ארבעה בנים בפרדס

"ארבעה נכנסו לפרדס" והם כנגד ארבעת הבנים בהגדה. רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום כי הוא הבן החכם, היודע להכנס וגם לצאת. אחר קיצץ בנטיעות, הוא הבן הרשע. בן זומא הציץ ונפגע, הוא הבן התם. בן עזאי הציץ ומת, כי נשאב ב"רצוא" ללא "שוב" — הוא הבן שאינו יודע לשאול, אינו יודע לנהוג בדרך של שאלה ותשובה, רצוא ושוב.

נועם אלימלך

פרשת צו

תורת החטאת

ואצל הרשע להיפך, גם חטא גדול נדמה לו כקטן, וחושב שעודנו ביהדותו^א, "רשעים נדמה להם כחוט השערה"^א. כך יש לפרש "צדיק ורע לו, רשע וטוב לו" – הצדיק רע לו תמיד מכל חטא שנדמה לו שמוצא בעצמו, והרשע חושב שטוב לו. הצדיק 'מגזים' בהערכת חטאו מפני שהוא תמיד "לפני ה'", וזהו עניין "ירא בשת", כשמרגיש את עצמו כמו כתם שחור על סדין לבן, אור אין סוף ברוך הוא (וזה הרמז "לפני ה'", אור אין סוף שלפני הצמצום). הרשע מגזים לצד השני. והבינוני הוא מי שאינו מגזים לכאן או לכאן. והנה **זאת תורת החטאת = "זכור את יום השבת לקדשו"**, סוד שבת קדש (יחוד יראה ותענוג^ב) הוא תיקון הצדיק הנדמה בעיני עצמו כחוטא.

אכילה והנאה לעולם

והכהן המחטא רוצה לומר הצדיק אשר תמיד מחטא ומאשים עצמו תמיד. יאכלנה במקום קדוש פירוש אכילה לשון חטא אכלה ומחתה פיה דהיינו בכל דבר קדושה שעושה יתן דעתו לחפש הטיב מה שמחסר באותה מצוה ויחשוב לעצמו חטא גדול # בחצר אהל מועד תאכל # רוצה לומר העולם הזה נקרא חצר ועולם העליון נקרא אהל מועד ע"ד שאמרו חז"ל העולם הזה דומה לפרודור בפני

דבר אל אהרן ואל בניו לאמר זאת תנורת החטאת במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני ה' קדש קדשים הוא. הפהן המקטא אתה יאכלנה במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד. כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על הפגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש. וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר ואם בכלי נחשת בשלה ומורק ושתף במים.

כתב הנועם אלימלך: רוצה לומר שכל דבר ודבר שיש בו נדנוד חטא אף שאינו אלא כדוגמת הרהור הלב שעולה בא עליו יהא נחשב בעיניך כאלו עברת על חטא שיש בו חיוב חטאת וזהו במקום רוצה לומר באותו דבר ונדנוד חטא אשר תשחט העולה עליו תשחט החטאת יהיה חשוב בעיניך כאלו נתחייבת חטאת # לפני ד' רוצה לומר דע לפני מי חטאת ועד היכן הפגם הולך לפני ד' למעלה. קודש קדשים היא רוצה לומר המדרגה הזאת היא קודש קדשים #

צדיק, רשע ובינוני

העולה באה על הרהור הלב, ודבר זה נחשב אצל הצדיק כחיוב חטאת. הצדיק מחשיב כל נדנוד חטא קטן כחטא גדול, גם הרהור קל נחשב לו כהר גבוה, "צדיקים נדמה להם כהר גבוה"^א.

ב תניא פ"ד.

ג כמבואר בסה"ק חיים וחסד, הובא והתבאר בגליון פרשת ויקרא.

נערך מרשימות הרב, ה' ניסן תשפ"א, ע"י יוסף פלאי.
א סוכה נב, א.

חרש, כיון שנשבר שוב אין לו תקנה^ד. אלו שלש בחינות כנגד עולמות בי"ע: בריאה – קיתון של זהב, כשהתלמיד חכם נבדל מעם הארץ, כמו 'שכל נבדל' בעולם הבריאה. יצירה – כאשר מדבר עמו. עולם היצירה הוא עולם הדבור (בו יש יחסי אנוש בין שנים). עשיה – כאשר נהנה ממנו בפועל בעולם העשיה, "אף עשיתיו" כחרס הנשבר.

והנה "נקיי הדעת שבידו שלם" לא היו אוכלים עם כל אחד^ה. אמנם צדיקי החסידות דברו ואכלו יחד עם 'עמך'. 'נקיי הדעת' הם בגבורה של פרצוף הדעת, ואילו החסד הוא 'קרוב דעת'. אלא שתוך כדי קרוב הדעת הצדיק בוחן את עצמו האם הוא מתכוון לקבל הנאה גופנית, ואת זה צריך לשבור כחרס, היינו שיהיה לבו נשבר בקרבו, סוד המצה הפרוסה של פסח, "לחם עני".

נחשת ונחש

ואם בכלי נחשת בושלה ומרק וכו' פירוש אם הוא איש כזה שהוא צדיק רק שיבא לו איזה עבירה מחמת הנחש הקדמוני שהטילה זוהמא. ומורק פרש"י לשון תמרוק נשים יראה לקשט עצמו בקישוטין נאים ויפנים דהיינו במצות וגמילות חסדים ושוטף במים רוצה לומר בלימוד התורה שנקרא מים ע"ד שאמרו אם רגיל ללמוד דף אחד ילמוד ב' דפין וק"ל. אם מגיע לצדיק חטא מחמת זוהמת הנחש הקדמוני, עליו לעשות תשובה: "ומורק" בקישוטים נאים שהם מצוות וגמילות חסדים. "ושטף במים", בלימוד תורה שצריך להרבות בו, ללמוד שני דפים במקום אחד וכו' (כדי לקשור את חבל ההתקשרות שנקרע).

העולם הבא והיינו הצדיק המתנהג כנ"ל יגרום טובה לעולם שיהיה הנאה בעולם הזה על ידו וזהו בחצר אהל מועד תאכל #

יש אכילה מלשון חטא, "אכלה ומחתה פיה" – כך מרגיש הצדיק בכל דבר שעושה, "הכהן המחטא אותה יאכלנה". ויש אכילה שהיא הנאה לעולם, "בחצר אהל מועד יאכלוה". חצר אהל מועד היינו העולם הזה שהוא החצר של העולם הבא הנקרא אהל מועד (אהל מועד היינו יראה ונתענוג^ז).

כבוס המחשבה

כל אשר יגע בבשרה יקדש רוצה לומר אם יבא לו איזה המחשבה הנוגעת אל הבשר דהיינו לתאוותיו # יקדש רוצה לומר יראה להביא הדבר ההיא אל הקדושה # ואשר יזה מדמה על הבגד רוצה לומר אם יהיה נתפש בדבר קל דהיינו בדבר חומריות וגשמיות הקל ולזה רומז מלת יזה # תכובס במקום קדוש רוצה לומר שיכבס הדבר ההיא בדברי קדושות ותפלות הצדיק תמיד מקדש את הבשר, כל מחשבת תאוות בשר שעולה בו הוא מביא אל הקדושה. ואם יש טיפת חומריות על בגדו, "אשר יזה מדמה על הבגד", הוא מכבס את בגדו בדבורים קדושים נוכח פני ה', ומקיים "בכל עת יהיו בגדיך לבנים".

כחרס הנשבר

וכלי חרס אשר תבושל בו תשבר ע"ד שאמרו חז"ל תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ דיבר עמו דומה בעיניו כקיתון של כסף אכל עמו דומה לו כקיתון של חרס הנשבר שאין לו תקנה ע"ש. וזהו וכלי חרס כו' פירוש אם יעשה איזה פעולה בכדי שיבא לו הנאה כנ"ל שדומה בכלי חרס ישבר יראה לשבר עצמו מאד על הדבר

"למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ? בתחלה דומה לקיתון של זהב. סיפר הימנו דומה לקיתון של כסף. נהנה ממנו דומה לקיתון של

ד סנהדרין נב, ב.

ה סנהדרין כג, א.

ו כמבואר במאמר 'פרצוף הדעת'.

ז כמבואר בתניא אגה"ת פ"ט.

זהב שלמה

ביאורים בפירוש רש"י | פרשת צו

לשון צו

לא מותירה מקום לבחירת האדם (לעומת לשון דבור ואמירה שאינן פקודה), ולכן כבר בעצם הצווי, עוד לפני הקיום בפועל, נעשה צוותא וחיבור. ומבאר עוד: לשון אמירה היא רכה, מצד קו ימין; לשון דבור היא קשה, מצד קו שמאל; ולשון צו היא מצד הקו האמצעי (שבשלשון זו אין רכות או קושי אלא ענין אחר). והנה הקו האמצעי הוא "בריה התיכון... מן הקצה אל הקצה", והוא דווקא מגיע לפנימיות הכתה, פנימיות הרצון העליון, וגם לפנימיות הנפש של האדם המצווה, ולכן יש וודאות שיקיים את הצווי (עד כאן מהרבי).

נמצא שאמירה היא בחדס, דבור בגבורה וצווי בתפארת. והנה קריאה, "ויקרא אל משה", קודמת לכולם, והיא הדעת הקודמת למדות וחודרת בפנימיותן ("ובדעת חדרים ימלאו"). דעת היא התקשרות בחיבה, כפירוש רש"י "כי ידעתי, לשון חיבה... שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו ומכירו"¹ – וכן "ויקרא אל משה" פירש רש"י "לשון חיבה" (לעומת "ויקר" לשון עראי וטומאה, טומאת קרי בפגם היסוד, שהרי היסוד הוא ענף הדעת). בפרט, הדעת היא נשמת התפארת, ולכן יש קשר מיוחד בין קריאה לצווי, כשמות הפרשות הסמוכות ויקרא-צו – כמו שקריאה היא לשון חיבה והתקשרות כך צווי הוא לשון צוותא (ושניהם מקבלים מחכמה ובינה, כרמזו במושג חיבה).

ורמז: **קריאה אמירה דבור צווי = תמימות = ד** פעמים **דרך** (הערך הממוצע, "הלך בדרך תמים") = **ח** פעמים **צווי** (דהיינו **צווי** אחד מפורש ועוד 7 פעמים **צווי**, בסוד **אז**) – הכל נכלל ב"צו", התפארת הכוללת בקו האמצעי. כאמור, בלשון "צו" יש וודאות מיוחדת.

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה הוא העלה על מזקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו.

צו את אהרן אין צו אלא לשון זרוז מיד ולדורות. אמר רבי שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס.

בדרך כלל כתוב "דבר" או "אמור", וכאן נאמרה לשון צו לראשונה בתורה (עד כאן כתוב לשון צווי רק בדרך סיפור ולא הצווי עצמו). ומפרש רש"י "לשון זרוז מיד ולדורות" – אלו שלשה ענינים שונים, כלשון רש"י בגמרא "שיהא מהיר וזרוז בדבר ונוהג מיד ונוהג לדורות"² (אך ודאי הזריזות קשורה ל"מיד", זריזות לעשות תיכף ומיד ממש).

מקריאה לצווי

במצוות שנאמרו למשה יש שלשה לשונות עיקריים, דבור אמירה וצווי, כדברי רש"י בתחילת הספר "לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה".

ומבאר הרבי בפנימיות³: בכל מצוה יש צוותא וחיבור עם ה', אך הדבר מתבטא בעיקר במצוות שנאמרו בלשון צו, כיון שזו לשון פקודה שכביכול

נערך מרשימת הרב ע"י יוסף פלאי.

א כמו שמבאר הרבי, שיחת פרשת צו ט"ז אדר שני תשכ"ה.

ב קידושין כט, א.

ג ליקוטי שיחות ח"ז פרשת צו שיחה א.

ד בראשית יח, יט וברש"י.

הזריות, זרוז [הנמשך] מיד ולדורות. ורמז: **זריות** = **מיד** ועוד ו פעמים **צו**. בפנימיות, הזריות המופלגת נובעת מהשייכות לקו האמצעי המברח מן הקצה אל הקצה כנ"ל, ועליו נאמר "עד מהרה ירוץ דברו"^ה.

אכן "זרוז מיד ולדורות" הוא סוד "זריות במתינות". הזריות מחוברת עם "מיד", ואילו "לדורות" פירושו מתינות והתמדה. החיבור של "זרוז מיד ולדורות" אומר שבשעת ה"מיד" חושבים גם על ה"לדורות", דהיינו המתינות הקיימת בתוך הזריות עצמה^ה.

ועוד, במלה **צו** עצמה יש "מיד ולדורות": **צ** היינו "מיד", מדת הצדיק יסוד עולם שאינו מתעכב (וביחד **צמיד** = **קדם**, זה ברבוע). ו היינו "לדורות", כיון שוא"ו מורה על המשכה (תפארת), בסוד "קורא הדורות מראש" (היינו המשכת התפארת מהמוחין, חכמה ובינה כנ"ל). והנה על ה"חשמל" במעשה מרכבה פירשו חז"ל שהוא צרוף מלים חש"מל^ה. "חש" הוא גם לשון מהירות (כמו "חושה"), שייך למדת הזריות (המלאכים הזרזים בתכלית, "רצוא ושוב כמראה הבזק"), ואילו "מל" שייך למדת המתינות. והרמז: **מיד** לדורות ראשי תבות **מל**, כאשר **מיד** לדורות = 10 פעמים **מל**.

הצווי על הזריות במתינות נאמר לאהרן ולבניו, ומכאן ש"כהנים זרזים הם"^ט. ורמז: **זריות מתינות** = ו פעמים **אהרן**. מדת הזריות מתחילה מאברהם אבינו, "זריותה דאברהם",

והרמז במלה **צו** – צדיק ודאי, ודאי יקיים את המצוה ויהיה צדיק, על דרך לשון הזוהר "זכאי קשוט" (דהיינו צדיק אמת. כאשר **אמת** = **ודאי** ברבוע).

זרוז מיד ולדורות

נחזור לדברי רש"י. "לשון זרוז" – משמע שיש סיבה מיוחדת לזרוז כאן (מלבד דברי רבי שמעון על חסרון כיס, שיתבאר לקמן). וזאת מפני העבודה המיוחדת בהקטר חלבים ואברים וההתעסקות בקיום האש כל הלילה, מה שאין בשאר הקרבנות, ולכן צריך לזרוז, בפרט שבלילה יש נטיה לעצלות בשניה (כלי יקר ואור החיים). ורמז: [אין] **צו** [אלא] זרוז ר"ת **צז**, מספר הפסוקים בפרשה.

"מיד" – בפרשת ויקרא דובר על קרבנות נדבה ועל קרבנות חובה הבאים על חטא, וקרבנות אלו לא מוכרח שיבואו "מיד", שמא לא יתנדבו או לא יחטאו, אך כאן מדובר על קרבן התמיד המחויב בכל יום (משכיל לדוד). נמצא שיש שלשה סוגים: נדבה, חובה על חטא ומצוה (מצות קרבן התמיד שנאמר בה כאן "צו"), ובפנימיות הם מכוונים כנגד חסד-גבורה-תפארת: נדבה מצד החסד כמובן; חובה על חטא מצד הגבורה (צמצום המאפשר מקום לחטא); מצוה כנגד התפארת, בחינת תורה (עמודה דאמצעיתא). וכדברי הרבי הנ"ל ש"צו" שייך לקו האמצעי. ורמז: **נדבה חטאת מצוה** = **כתר** (כללות תר"ן מצוות התורה. נדבה חטאת מצוה ר"ת **חנם**, הכל חסד חנם מאת ה').

"ולדורות" – מפרש אור החיים לפי הפסיקתא "היו ישראל אומרים לשעבר היו המסעות נוהגים והתמידין נוהגים, פסקו המסעות פסקו התמידין", לכן צריך להשמיע שקרבן תמיד נוהג לדורות. ורמז: **תמיד** נוטריקון **תיכף ומיד**, תמיד (לדורות) וגם תיכף מיד.

זריות במתינות

הנקודה הראשונה והעיקרית כאן היא

ה כמבואר בלקו"ש שם (לעיל הערה ד).

ו הסופות לכש"ט (קה"ת, הוצאה שלישיית) אות רה.

ז הרבי דרש את המלה "מיד" על שלשת הדורות האחרונים של נשיאי חב"ד, **מיד** ראשי תבות רבי מנחם מענדל, רבי יוסף יצחק ורבי שלום דובער. בהתאם לגמרא שימות המשיח שלשה דורות שנאמר "דור דורים" (סנהדרין צט, א) – וזה גופא "מיד ולדורות".

ח חגיגה יג, ב.

ט שבת כ, א. ובכלי יקר "ומכאן למדו חז"ל לומר ששתם כהנים זרזים הם כי הכתוב זרזם באומרו צו את אהרן ואת בניו לאמר לדורות שכולם יהיו מזרזים בעבודה ויעבירו שינה מעיניהם ותנומה מעפעפיהם ויתעסקו בעבודה כל הלילה עד הבוקר".

והלבוש פירש: בעולת נדבה יש לבעלים חסרון כיס, שאינם נהנים ממנה, ולכן צריך לזרז את הכהנים שיקריבו מיד כשהבעלים הביאוה כדי שבינתיים לא יתחרטו הבעלים ותפקע קדושתה ויהיה כשוחט חולין בעזרה.

ויש מפרשים: בעולה יש חסרון כיס לישראל כיון שאבריה נשרפים ואין בהם הנאה (מובא באור החיים).

ויש מפרשים: חסרון כיס הוא בקיום אש התמיד שאוכלת עצים כל הלילה (ר"ש משאנץ ואור החיים).

ועוד פירש אור החיים: מפרשה זו למדים שיש להקדים תמיד של שחר לכל הקרבנות, ויש בזה חסרון כיס אם הקריבו לפני התמיד שאז נפסל הקרבן³. ועוד, כיון שצריך להקדים את התמיד לכל הקרבנות לכן היו מתאמצים מאד להביא קרבן תמיד, גם בדמים יקרים (כמסופר בגמרא שבזמן המצור היו משלשלים סל של דינרים עבור הקרבן), וזהו חסרון כיס לישראל. ויש מפרשים: הכוונה למה שכתוב בהמשך "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים" ופירש רש"י "אין זו חובה אלא דרך ארץ, שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לכך ולבש בגדים אחרים פחותין מהן". ואם לא יחליף את בגדיו ויתלכלכו יהיה צורך בבגדים חדשים וזהו חסרון כיס להקדש (שם אפרים).

זריזות ואור החכמה

ברמז: מדת הזריזות היא מה. כלומר, "מה" היינו בטול, כדברי משה "ונחנו מה", וממילא מדת הזריזות (כיון שאין 'חיכוך' של ישות). מה שייך גם למצה (ראש וסוף אותיות מה. רצ = פעמיים מה) – המצה היא זריזה, ללא שיהוי וחימוץ, "כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה" (להתמהמה הוא היפוך המה של הזריזות).

<< המשך >>

שהיא הזכות המיוחדת שלו בנסיון העקדה – כאשר עקדת יצחק היא שרש עבודת הקרבנות בתורה. וכן אהרן הכהן "אוהב שלום ורודף שלום" שרשו באברהם אבינו איש החסד.

חסרון כיס

בדברי רבי שמעון יש הרבה פירושים מהו חסרון הכיס⁴ (וכן דנים האם רבי שמעון חולק על תנא קמא ובמה):

הרמב"ן פירש שכאן אין באמת חסרון כיס. אדרבה, הכהנים נשכרים מהקרבנות (וגם בעולה מקבלים את עורה)! ורבי שמעון מודה שכאן נאמר "צו" מלשון זרזו מיד ולדורות, אלא בא לומר שבמקומות אחרים נאמר "צו" מפני חסרון כיס (כמו "צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך").

ובדרך אחרת פירש הרמב"ן: חסרון כיס נוגע למה שכתוב בהמשך "זה קרבן אהרן ובניו", מנחת חינוך ומנחת חביתין הבאות מממון הכהנים (אך דחוק להעמיס זאת בכוונת רש"י). והרא"ם פירש: חסרון כיס הוא במה שהכהנים מצטערים לדאוג ליקידת האש כל הלילה ובלבישת הבגדים והפשטתם (כאמור כאן "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים"). ואע"פ שאין הפסד ממון גם הצער נקרא חסרון כיס. ויש מפרשים בפשטות: חסרון כיס במה שישאל צריכים להביא בכל יום ויום את קרבן התמיד.

ויש מפרשים: שאם לא עשה את הקרבן כמשפטו צריך לעשות אחר והראשון בטל ואבד (חזקוני).

ויש מפרשים: חסרון כיס הוא מה שהכהן מתבטל ממלאכתו, וגם מניעת רווח נקראת חסרון כיס (גור אריה ודברי דוד). שכיון שהכהן מקבל רק את עור העולה, היה מעדיף לעסוק בקרבנות אחרים שמקבל בהם יותר (אור החיים).

³ יא אכן מה שכתב שגם בדיעבד הקרבן פסול אינו מוסכם, ואכמ"ל.

⁴ יא כמבואר בתניא אגה"ק כא. יא רובם מובאים ב'שי' למורא' פאן.

ניתן להאזין ליגון גם בקו
הפנימי-פון שלנו במספר
02-5435297 שלוחה 479 < 10
לשמיעת היגון מתוך
פרויקט "קולמוס הנפש":
did.li/NGN479

ניגון

479 | י"ג טבת תשפ"א

המשך 'זהב שלמה' >>>

יהי אור ויהי אור". כיס היינו כיסוי – ביום הראשון הוציא ה' את האור מהכיסוי שלו, דהיינו החשך, ואז נעשה האור בזריזות ביותר (להברא לפני שהקב"ה יתחרט כביכול, על דרך פירוש הלבוש הנ"ל).

והנה חסרון כיס ראשי תבות כח. במקום שיש חסרון כיס צריך את מדת הזריזות, מה. נמצא שיש כאן חיבור של כח-מה אותיות חכמה. אכן, החכמה היא זריזה, כבוד המבריק במהירות האור. ועוד: חסרון כיס = אור אור, "ויאמר אלהים

המדור מוקדש לזכות: **חיה מושקא תח' מזרחי**
לרגל יום ההולדת - **י"א ניסן**. שנת הצלחה.
ולזכות: **מילכה ברכה תח' מזרחי** לרגל יום ההולדת -
כ"ז אדר. שתגדל להיות חסידה יר"ש ולמדינת

הסיפור החסידי

סיפור לליל הסדר | זה גילוי שכינה

בתורה שאמר הבעל שם טוב ישנו כמובן עומק לפנינו מעומק, אולם היהודי הפשוט שבסיפור הבין את פשטות הדברים, בלי חכמות ופלפולים. על פי דרך הבעל שם טוב, שלימד כי "יהודי פשוט קשור לפשיטות העצמות", דווקא כך אפשר לתפוס את עצם העניין ולא רק 'שמות', השלכות וגילויים שלו. יהודי חכם, הקשור לחוכמת ה' בלבד, יבין אמנם את הסודות הקבליים של איש ואשה, אך לא דווקא יתחיל לרקוד עם אשתו... עם כוונות וסודות אפשר ללכת לישון, אבל אם מדובר בפשט זו כבר מציאות חיה, שמחה ומרקידה.

נקודה מעניינת נוספת בסיפור היא, שהתורה המובאת כאן בשם הבעל שם טוב היא למעשה ציטוט מדברי רבי עקיבא (מסכת אבות דרבי נתן, כח). אין כאן תוספת כלל, אך האופן בו אמר זאת הבעל שם טוב, והתוקף והעצמה שלו, נותנים את התחושה שאין זה מאמר ישן בן אלפיים שנה אלא תורה חדשה ממש. כך מסופר על עילוי אחד, שבשובו מהבעל שם טוב שאלוהו: מה למדת ממנו כל אותן שנים, שלא היה ידוע לך קודם? השיב להם שלמד דבר אחד: "שהכל נהיה בדברו". כמו בסיפור שלנו, מדובר במאמר חז"ל מפורש. החידוש הוא ברצינות בה הוא נלמד, בהבנה כי פשוטו כמשמעו.

עצמת הפשט המתבטאת בסיפורים אלו, יכולה להסביר את ההבדל בין 'עצמות' לבין 'שם'. כאשר לומדים תורה או מכוונים כוונות הדבר יכול להישאר בגדר 'שם', ללא הרגשת הדבר שעומד מאחוריו. בשונה מהקבלה הרגילה, החסידות לא מסתפקת בכך וחותרת לתפוס בעצם, ודווקא הפשט קשור בכך קשר הדוק.

פתח כ"ק אדמו"ר מהרי"צ: **אספר לכם סיפור מכבוד קדושת הבעש"ט, מהשלוש פעמים שהראה הבעש"ט לתלמידיו, וראו בעיניהם מה שנעשה בריחוק מקום מעין שמצינו באלישע הנביא.**

פעם אחת ישב הבעש"ט עם תלמידיו אצל השולחן בליל פסח לסדר של חג המצות והתחיל בשחוק פיו. שאלו התלמידים לסיבת השחוק והראה להם איש כפרי אחד פשוט שהיה נוסע לבעש"ט [לבעש"ט ולמגיד ממזריטש היו חסידים מכל המקומות ורק אח"כ נחלקה החסידות למחוזות שונים].

האיש הכפרי היה שומע תורה מהבעש"ט למרות שלא הבין כל כך, אבל היה חוזר על הדברים באופן שהיה יודעם בעל פה.

לא היו לאיש בנים והוא חי עם אשתו בלבד. הוא ישב לעשות את סדר הפסח לאחר כל היגיעות וההכנות שיגע וטרח במשך הימים שלפני הפסח. והנה באמצע הסעודה, לאחר ששאלה אשתו את הד' קושיות ולאחר ששתה כמה כוסות יין והוטיב לבו, זכר את רבו ואת התורה ששמע מפיו: כאשר איש ואשה ביחד שכינה שרויה ביניהם. האיש הוא אש' ואשה אש' ה', ואם זכו אז י"ה שורה ביניהם. כשנזכר שעל ידי זה נמשך גילוי אלוקות למטה, הלך ורקד עם אשתו.

כך הראה הבעש"ט לתלמידיו שגם הם יראו איך הוא מרקד עם אשתו, ואמר הבעש"ט שמזה נעשה שמחה גדולה למעלה ולכן שחק גם כן. (שיחת י"ט כסלו תפר"ה, לנינגרד)

חשובים, בשלושת ממדי המציאות: הראשון – בממד העולמות – הוא "שהכל נהיה בדברו" ו"דברך ניצב בשמים". העולם מתחדש בכל רגע ורגע מדבר ה' ממש; השני – בממד הנשמות – הוא אהבת הבריות כאבן הבוחן של אהבת ה' לאדם. השלישי – בממד האלוקות – הוא השראת השכינה בין בני זוג.

מדוע רקד היהודי הפשוט? הוא הבין שאם הרבי אמר כי בינו לבין אשתו שורה שכינה, הרי זה גילוי אלוקות ממש. לא מדובר במשהו שהם עושים או בנשיאת חן מיוחדת בעיני ה', אלא עצם הקשר ביניהם הוא התגלות אלוקית למטה. דבר זה גבוה יותר מבריאת העולם שב"שהכל נהיה בדברו", ואפילו מרצונו של האדם למצוא חן בעיני ה' המתבטא באמרה השניה. כל כוונתו של הכפרי היא לשמח את ה' בכך שהוא ואשתו רוקדים. יתכן שזה נשמע מגוחך, אך דווקא גדולי הצדיקים עסקו בשמחת חתן וכלה ורקדו לפנייהם כמו האיש והאשה שבסיפור. הצדיקים היו רוקדים ועושים דברי שטות לשמח חתן וכלה, עד שהתבזו בעיני שאר החכמים. ממש כדוד המלך שהתבזה בעיני מיכל כשרקד לפני ארון ה'. ליל פסח הראשון, בדור יציאת מצרים, היה גילוי אלוקי 'נטו' ללא הכנה והבנה של עם ישראל. כמו אז, בלילה הגדול בו "נגלה מלך מלכי המלכים" ליהודים פשוטים ללא זכויות, פועל היהודי הפשוט דירה לה' בתחתונים.

כאשר יהודי פשוט אומר 'ברוך ה'!', הוא מתכוון למהות ה' שלמעלה מכל תפיסה, בעוד שהמקובל הגדול ביותר משיג שמות מסוימים שלו.

סיפור ידוע נוסף מספר אודות פעם אחת שהבעל שם טוב יצא לתלמידיו החבראי קדישא, ורק חזר, בלי להוסיף דבר, על המשנה בפרקי אבות: "כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו. וכל שאין דעת הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו". שימו לב למה שאתם קוראים, אומר הבעל שם טוב, כל מי שיש לו אוהבים זהו סימן שה' אוהבו. מי שאין לו אוהבים סימן שלא! גם אדמו"ר הזקן ב'שער היחוד והאמונה' שלו, מביא בשם הבעל שם טוב מדרש על אותיות הדיבור של ה' המהוות את הרקיע, וגם כאן לא מדובר בטעות. לולא הבעל שם טוב ותורתו, היה אפשר לטעות ולהבין זאת כ'סתם מדרש'. כעת אפשר לחוש ולהבהיר כי השמיים באמת תלויים ועומדים על מאמר 'יהי רקיע'.

בדבקתו בעצם, יכול רבי אמיתי להפיח רוח חיים בכל ה'שמות' שבתורה. דבר שסתם כך היה יכול להיחשב למליצה יפה, מתגלה פתאום כממשי עד מאוד. מסיבה זו, השם הקדוש ביותר אצל הבעל שם טוב הוא 'ככה'. 'ככה' בפשטות, גבוה אפילו מכתר כל הכתרים.

הדוגמאות שהובאו עד כה לפשט שחודש בידי הבעל שם טוב, מלמדות שלושה דברים

חגי אבות ואמהות

פסח הוא ב'חדש האביב', אביב לשון אבות. שלשת האבות כנגד שלשה ימים טובים בפסח – ראשון שביעי וחג שבועות ביום החמשים. ארבע האמהות הן כנגד ארבעה ימים טובים בהמשך: ראש השנה, יום הכיפורים, סוכות ושמיני עצרת. האבות הם "אור ישר", כמו גאולת פסח מלמעלה למטה. האמהות הן "אור חוזר" של בעלי התשובה בחגי תשרי.

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

ללמד במוסד לא חסידי

אני מלמד במוסד שיש בו אי-בהירות (ולעתים אף התנגדות) ביחס לחלק מהדעות וההדרכות ששמעתי אצל הרב. לכתחילה הביאו אותי על תקן תלמיד של הרב בכדי שאלמד בתורתו, אך על חלק מהדברים שאני מלמד 'מעקמים את האף'. זה מבלבל אותי, ואשמח להדרכת הרב מה לעשות.

מענה:

המדיניות שלנו ביחס לבעיה שאתה מתאר היא דוקא לנהוג בריש גלי (בדרכי נעם ואהבת ישראל לכולם כמובן), להעביר לתלמידים את ההשקפות שלנו בבהירות לגבי כל העניינים, ולנסות לעצב את אופי המוסד החינוכי לפי החזון שלנו בשמחה רבה.

אם באיזה שלב יודיעו לך על הפסקת עבודה – "מה טוב ומה נעים..." – אז יש לחשוב הלאה איך ממשיכים לפעול בענין חינוך על טהרת הקדש

לתורה וחסידות.

ברכת ה' לתלמידים ולך להצלחה רבה בלימוד התורה, בעבודה הפנימית של תיקון המדות ובעבודה הכללית של הפצת המעיינות חוצה, שבזכות זה "קאתי מר – דא מלכא משיחא" בחסד וברחמים, כהבטחת המשיח למורנו הבעל שם טוב.

אסטרולוגיה

הבת שלי מתעניינת בהורוסקופ שלה, ולצורך כך שאלה אותי באיזו שעה בדיוק היא נולדה. אני קצת חוששת לשתף איתה פעולה בנידון, כי אני מבינה שכל העיסוק בזה הוא בעייתי ויכול להוביל לתפיסה מעוותת שלה את עצמה ואת הסובבים וכן את כל עניין הבחירה החופשית בהתאם ל"תוצאות" שהיא תקבל. מה עלי לומר לה?

מענה:

אין מקום לעיסוק בעניינים אלה כלל, וכבר ידועים דברי

הרמב"ם בפרק ה' מהלכות תשובה שקורא לעוסקים בזה "טפשים" ושולל בחריפות את כל שיטתם. עם זאת, למרבית הפלא, דווקא הרמב"ם מציין את תאריך לידתו עם השעה המדויקת, בערב פסח – לידה בשעה טובה ומוצלחת (כפי שצריך לחוש כל יהודי)!

למעמיקים בפנימיות התורה ידוע שאכן יש לאדם כוחות ונטיות איתם הוא נולד, אך גם בזה ישנם משתנים רבים [כמבואר בהקדמה לסידור בית יעקב לרבי יעקב מעמדן] ועוד ועיקר, מטרת האדם להכיר את אופיו ונטיותיו אינה בשביל לנבא עתידות ולדעת את גורלו ח"ו – שבזה יסוד גדול לנו הוא "תמים תהיה עם ה' אלקיך" (דברים יח, יג), וכדברי רש"י שם "התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו" – אלא כדי לכוון אותי על מה צריך לעבוד בתיקון המידות ובעבודת ה'.

איפה קליאת קיאות

אותם הצרכים. פתאום לא הכל מובן מאלי. למשל, הוא צריך לנשם בכחות עצמו. אחת לשלש שעות הוא נתקף בתחושת רעב ועליו להודיע על כך בקולי-קולות לממנים עליו. אם יחדר אור קר לחדר יקבלו שפתיו גון כחל ורעד קל, רמז לכך שעליו לקבל עטוף הגון של בגד מחמים. כל אותם צרכים של התינוק גורמים לו לצאת מתוך תרדמת העבר בה שהה עד היום, ולהתחיל לשים לב לעולם שסביבו.

זו הסבה לכך, שיחד עם אותה הודקקות נולד אצל התינוק שלנו דבר נוסף – הסקרנות. העולם החדש אליו נקלע נורא מסקרן אותו, וכך הוא פותח בשלב הבא – הוא מתחיל לחקור אותו. הילד מתבונן, שולח ידים, מלקק ומריח. כאשר הוא מתבגר יותר ומתחיל לצרף מלים למשפטים ולדבר, עוברת החקירה למתקפה של שאלות: "אמא, מה זה?", "אבא, למה העצים זזים?".

אז בפסח נולדנו, ולכן גם אותנו

חג הפסח הוא יום ההלדת שלנו! בספרי החסידות מספר, כי עם ישראל בגלות מצרים היה דומה לעבד במעי אמו. לעבד אין כל שאלות. הוא גם לא מחפש שום דבר. למה? פשוט, יש לו הכל מאמו – אור לנשימה, מזון מסדר בשפע ובגוד חם ועוטף. זו הסבה שאותו עבד מרכז כל כלו בעצמו, ואם כך, לא פלא שאת ראשו הוא טומן בין הברכים. כך גם ישראל במצרים. בני ישראל "מאמינים בני מאמינים", ולכן הקשר שלנו עם ה' דומה היה לזה של העבד. היתה לנו אמונה פשוטה ותמימה, ללא כל שאלות. כמו אותו עבד, נדמה היה לנו שאפשר להשאר כך במצרים עד יבוא גואל. ומתי זה יקרה? מן הסתם זה יקרה אי-פעם, אני מאמין. אבל פרגע הראש שלי נשאר בין הברכים...

דפוסתקין דיכלד

מה קורה לאותו עבד כאשר הוא נולד? הוא מתחיל להיות זקוק לכל

היךק בחרסת. החרסת מרפבת מפרות
אליהם נמשלו ישראל, והיא מעוררת
את תשומת הלב במיוחדות שלנו, עם
ישראל. ברור, "אתה בחרתנו מכל
העמים", אבל בעצם למה? מה המיוחד
בנו? כיצד אוכל לחוש בקיומו של אותו
"חלק אלוה" שיש בתוכי?

השאלה השלישית היא על אכילת
המרור. בליל הסדר? האמת, לא רק...
במשך כל דורות הגלות המתמשכת
אכלנו ושבענו מרור, די והותר. צרות
הגלות והמרירות הבאה בעקבותן
מעוררות אצל כל יהודי את הקשיה:
מדוע קים רע בעולם? מדוע נדמה כי
לרשעים טוב ודוקא הצדיקים סובלים?
השאלה הרביעית והאחרונה
מתיחסת אל... איך לא? אל הגאלה
העתידה. מהי שאלת היהודי הסובל
בגלות? כמובן, "עד מתי?!"... אנו
מאמינים בביאת המשיח, ברור, אבל
אנו כבר רוצים לראות זאת בעינינו.
למה "הלילה הזה בלנו מסבין"? מדוע
בתוך חשך הגלות נראית הגאלה רק
משהו מרחק שעומד אי שם מסביב?

הקשיות הללו מלוות אותנו כל
השנה. בליל הסדר אנו מקבלים כח
לשאל אותן בתקף ולצפות לקבל
עליהן את התשובות הראויות. בליל
הסדר אנו מקבלים מה' את התשובות
לכל השאלות שלנו!

שבת שלום ומברך! פסח בשר

75

ושמח!

מתחילים לסקרו כל מיני דברים. ומה
אנו עושים? כמובן, מתחילים לשאל.
ליל הסדר הוא הזמן המיוחד לשאלות.
אכילת הכרפס, סלוק הקערה, קליות
וואגזים – אלו חלק מן השיטות השונות
שנוקטים בהן כדי להשאיר את הילדים
ערים ומגרים אותם לשאל שאלות. אגב,
לא רק ילדים צריכים לשאל. גם אדם
מבגר העורך את ליל הסדר לבדו, ללא
ילדים, מחיב לשאל בליל הסדר את
ארבע הקשיות. את החברה, את בן הזוג
וכשאלו לא בשטח – אפילו את עצמו!

דלאל את פקליות

אני מניח ש"בלנו חכמים, בלנו
נבונים", ושאת ארבע הקשיות של
ההגדה יודעים בלכם לומר בעל פה.
אני רוצה להזמין אתכם להצטרף אלי
אל אותן הקשיות והפעם עם הניחוח
החסידי שלהן.

אז למה "הלילה הזה בלו מצה"?
המצה מריחה טריות. היא מרפבת
מקמח ומים בלבד, ללא כל תוספות,
ונכנסה אל התנור עוד לפני שהספיקה
לתפח ולהתנפח. המצה מזכירה לנו את
עצמנו, ובעצם את העולם בלו, באשר
אנו במצב שלפני ההתנפחות. זהו הרגע
בו העולם נברא, ואז השאלה שאנו
שואלים היא "למה? לשם מה ברא ה'
את העולם? מהו תפקידי בעולם שבברא
ה'?"

השאלה השנייה היא על הטבלת

ליל הסדר

הוא לילה בו משרישים בנו ובבנינו את אמונת ישראל הטהורה. בסיפור יציאת מצרים, שצריכה לחזור בכל דור ודור ובכל יום ויום, אנו מבטאים את אמונתנו בה' אחד, בנסיו היוצאים מגדר הטבע ובכך שאנו, בני-עבדיו, בני חורין מכל המיצרים, התבניות והמסגרות של מציאות העולם. והנה, דווקא הלילה הזה, לילה של פסיחה ודילוג, בו חוזרים להתחדש מנקודת הראשית והיסוד, נקרא ליל הסדר – מהלכו מובנה ומסודר לפרטי-פרטיו, שלב-אחרי-שלב, ומושתת על מספר תבניות החוזרות שוב ושוב במהלך כל הלילה. מדוע?

כשרוצים לחשוף את האחדות הפשוטה בעולמנו יש לחתור לזיהוי המבנה המסודר והאחדותי שמסתתר מאחורי הכאוס מרובה הפרטים. זהו ענינה של תורת הקבלה – היכולת להקביל מערכות מושגים או אוספי פרטים ודוגמאות למבני-היסוד בהם ברא ה' את העולם, לזהות את הסדר האלוקי המבטא את אחדות ה'. כמו המדען, שמחפש את התיאוריה-של-הכל, שתאחד את תמונת המציאות, חותר המקובל לתמונה אחדותית כזו – מתוך זיהוי הקשר של הכל ל"הוי' אחד".

צורת ההסתכלות הזו היא אבן היסוד בתורתו של הרב יצחק גינזבורג שליט"א, העמל להחדיר את האמונה בה' אחד, ש"אין עוד מלבדו", לפרטי הפרטים של כל נושא – מלימוד התורה, דרך נבכי הנפש ועד התבוננות בעולם הפנימי והחיצוני – ולגלות כיצד האחדות מתנוצצת מתוך כל הפרטים. הדוגמאות לכך רבות למכביר גם בחוברת שלפנינו, הפותחת בהרחבת מבנה ליל הסדר לסדר ההשתלשלות של כל העולמות (תוך הפקת תובנות חינוכיות); ממשיכה בסדר הפנימי של תהליך ההתחדשות האלקי בניסן; עוברת לעשית סדר בסיפורים המציירים 'פרצוף' שלם של צדיק; וחותרת בהתבוננויות החושפות מבנים בנגלה ובפנימיות במצוות הימים האלה.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il
רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:
079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

